

การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดมงคลวราราม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดอุบลราชธานี

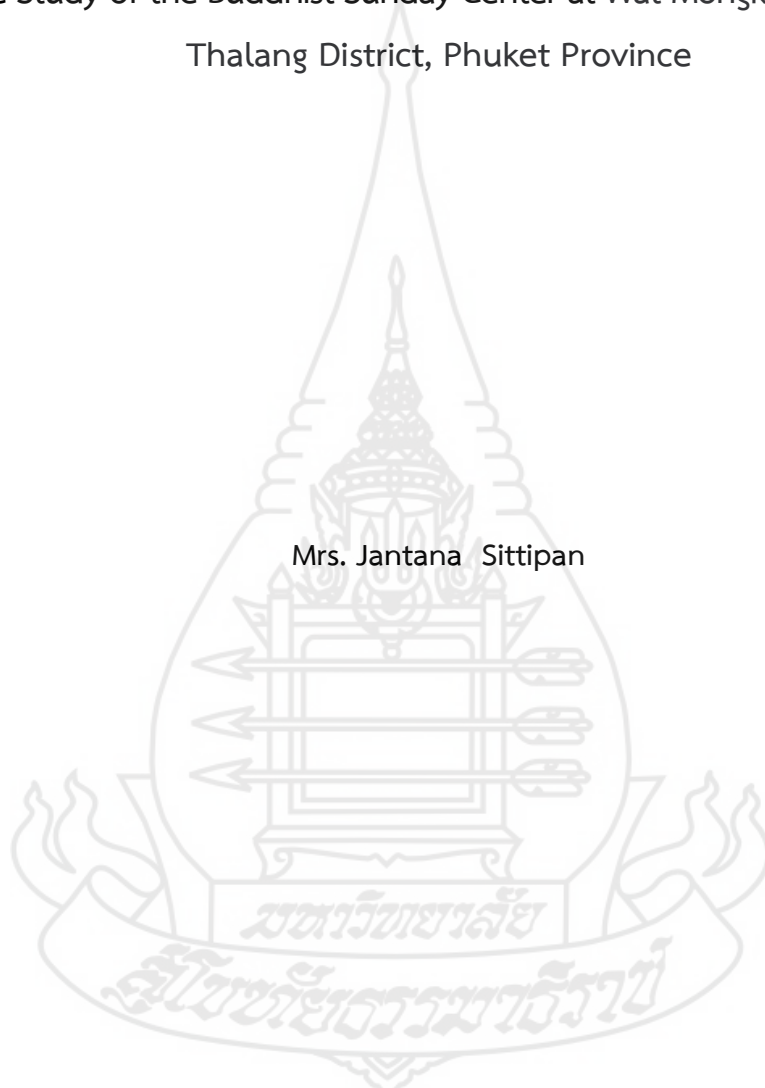
นางจันทนา สิริพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2565

The Successful Management of a Buddhist Sunday Center:
A Case Study of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon Wararam,
Thalang District, Phuket Province

Mrs. Jantana Sittipan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Educational Administration

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2022

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถาวร
จังหวัดภูเก็ต

ชื่อและนามสกุล นางจันทนา สิริพันธ์

แขนงวิชา บริหารการศึกษา

สาขาวิชา ศึกษาศาสตร มหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา ดวงแก้ว
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2566

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

นิตยา ภัสสรศิริ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา ภัสสรศิริ)

ดร.รัตนา ดวงแก้ว

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา ดวงแก้ว)

ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร)

ดร.นราธิป ศิริราม

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศิริราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษา
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

ผู้วิจัย นางจันทนา สิทธิพันธ์ **รหัสนักศึกษา** 2582300667

ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา ดวงแก้ว (2) รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร

ปีการศึกษา 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต และ 2) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

กรณีศึกษา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์ คณะกรรมการบริหารศูนย์ ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง จำนวน 25 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง แนวคำถามการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศูนย์ได้บริหารจัดการศึกษาจนประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ มีการเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ นโยบายและกฎระเบียบมีความชัดเจน ภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมและสนับสนุน และการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษามีมาตรฐาน (2) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ โครงสร้างการบริหารองค์การมีความชัดเจน ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความเข้มแข็ง คณะกรรมการมีวิสัยทัศน์ ครูมีคุณสมบัติที่เหมาะสม หลักสูตรของศูนย์มีมาตรฐาน และสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (3) ด้านกระบวนการดำเนินการ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานศูนย์มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง และ (4) ด้านผลผลิตของการบริหารจัดการ ได้แก่ คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐาน คุณภาพการสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู และความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง และ 2) ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศูนย์ ได้แก่ (1) ควรพัฒนาโครงสร้างบริหารให้มีความยืดหยุ่นยิ่งขึ้น (2) ควรเน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ (3) ควรพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง (4) ควรระดมทรัพยากรการศึกษาให้เพียงพอและเหมาะสม (5) ควรสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และ (6) ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายของศูนย์อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ แนวทางการบริหารจัดการศึกษา การถอดบทเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

Thesis title: The Successful Management of a Buddhist Sunday Center: A Case Study of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon Wararam, Thalang District, Phuket Province

Researcher: Mrs. Jantana Sittipan; **ID:** 2582300667;

Degree: Master of Education (Educational Administration);

Thesis advisors: (1) Dr. Ratana Daungkaew, Associate Professor;

(2) Dr. Choochat Phuangsomjit, Associate Professor; **Academic year:** 2022

Abstract

The objectives of this research were 1) to study lessons learned in the management of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon Wararam, Thalang district, Phuket province; and 2) to study suggestions for management guidelines of the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon Wararam.

The case study was the Buddhist Sunday Center at Wat Mongkhon Wararam, Thalang district, Phuket province. The 25 key informants consisted of center director, center executive committees, teachers, students, community leaders, and parents. The research instruments were a semi-structured interview form, a focus group discussion guideline, and a document record form. The data were analyzed with the use of content analysis and examined the quality with data triangulation.

The research findings revealed that 1) the successful management of the center consisted of four aspects as follows: (1) that of environment, including preparation for the global situation in the 21st century, the community context conducive to management, clear policies and regulations, government sectors and networks to promote and support, and the standardization of education management quality monitoring; (2) that of input factors, including clear organization management structure, strong leadership of the director, clear vision of the center executive committees, qualified teachers, standardized educational curriculum, and environment conducive to learning; (3) that of operational process, including establishing effective center standards, teaching and learning management and evaluation related to the needs of learners and communities, supervision and monitoring of teaching and learning emphasizing participation, and strong involvement of parent and community; and (4) that of output factors, including quality of learners standardized, quality of teachers that consistent with the professional ethics of teachers, and strong relationship among the center, parents, and communities; and 2) suggestions for management guidelines of the center were as the following: (1) should develop the organization management to be more flexible; (2) should focus on the integrated leadership; (3) should develop students to have life skills that related to changes; (4) should mobilize education resources sufficiently and appropriately; (5) should encourage teachers to utilize information technology in teaching and learning effectively; and (6) should strengthen relationship thoroughly with the center networks.

Keywords: Educational management guidelines, Lesson learned, Buddhist Sunday Center

กิตติกรรมประกาศ

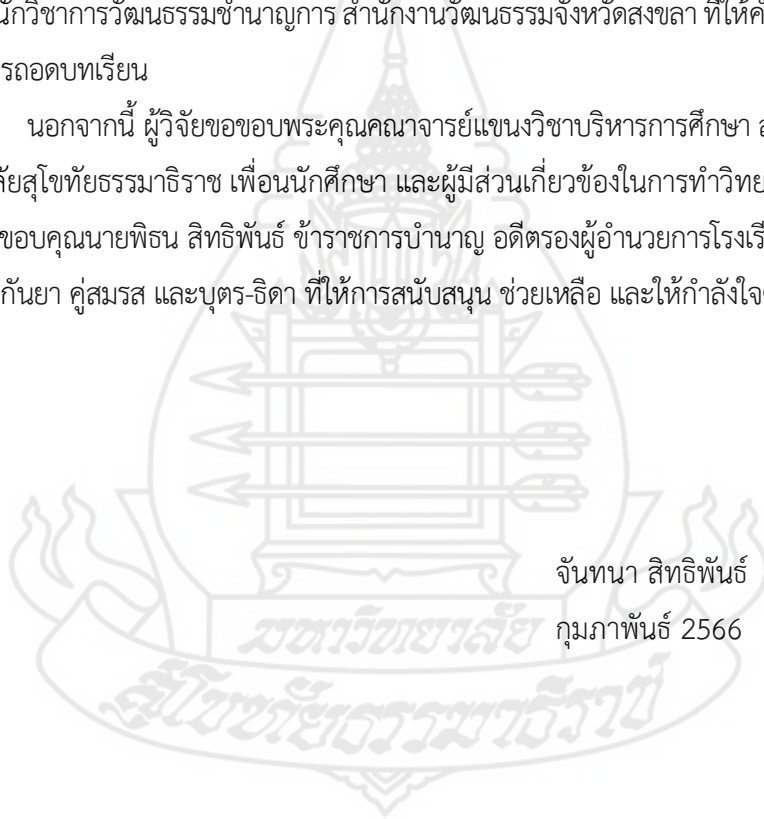
การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คือ รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา ดวงแก้ว และอาจารย์ที่ปรึกษารอง คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ และติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบนมัสการขอขอบคุณ พระครูสังฆราชวรวิจิตร เจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณ นายทรงราชย์ สุวลักษณ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ที่ให้คำแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูลในการถอดบทเรียน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่าน ที่สำคัญขอขอบคุณนายพิธน สิทธิพันธ์ ข้าราชการบำนาญ อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย-สมบูรณ์กุลกันยา คู่สมรส และบุตร-ธิดา ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

จันทนา สิทธิพันธ์

กุมภาพันธ์ 2566

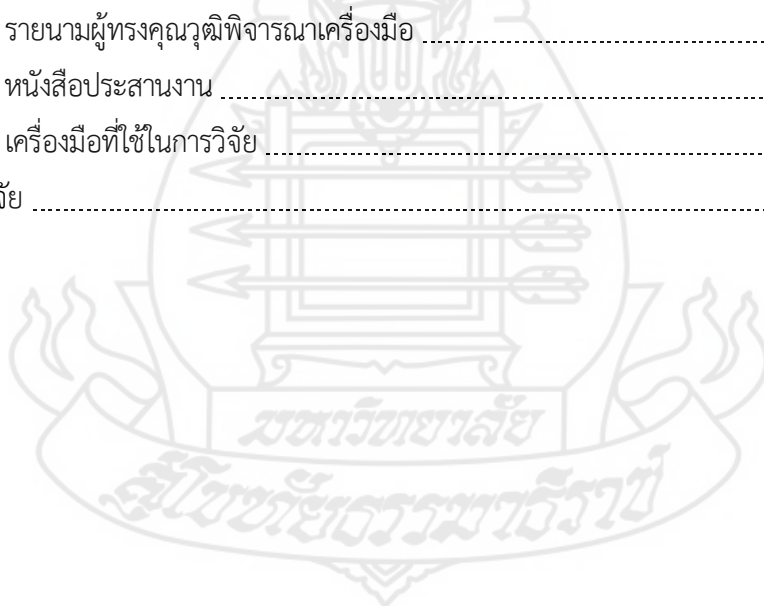

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่ได้รับ	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
บริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต	11
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา	20
นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	38
แนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	45
แนวทางการถอดบทเรียน	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	69
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	75
กรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	75
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	76
การเก็บรวบรวมข้อมูล	78
การตรวจสอบข้อมูล	78
การวิเคราะห์ข้อมูล	80
การนำเสนอข้อมูล	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	81
ตอนที่ 1 ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต	81
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต	120
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	131
สรุปการวิจัย	131
อภิปรายผล	140
ข้อเสนอแนะ	145
บรรณานุกรม	148
ภาคผนวก	153
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือ	154
ข หนังสือประสานงาน	157
ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	163
ประวัติผู้วิจัย	184

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 สถิติข้อมูลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม	19
ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	76
ตารางที่ 4.1 สถิติข้อมูลทั่วไปของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม	99

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ภาพที่ 2.1 วัดมงคลวราราม หมู่ที่ 1 ตำบลสาकु อำเภอดงหลวง จังหวัดสุโขทัย	12
ภาพที่ 2.2 กระบวนการของ PDCA ของ Deming	31
ภาพที่ 2.3 การบริหารการศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดตามทศนะ Lunenburg and Ornstein	33
ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทศศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม	61
ภาพที่ 2.5 การเรียนรู้จากเพื่อน	65
ภาพที่ 4.1 ภาพภายในบริเวณ ศพอ. วัดมงคลวราราม	89
ภาพที่ 4.2 ภาพสภาพแวดล้อมที่สวยงาม ร่มรื่นของ ศพอ. วัดมงคลวราราม	89
ภาพที่ 4.3 ภาพพระครูสุทธาวราภิกขิต เจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม	90
ภาพที่ 4.4 ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทศศาสนาวันอาทิตย์ และผู้นำชุมชนคุณธรรม ชัยเคลื่อนด้วยพลังบวร	90
ภาพที่ 4.5 ภาพตราตั้งสัญลักษณ์และพัตยศพระครูสุทธาวราภิกขิต เจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม	90
ภาพที่ 4.6 ภาพการร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาของเด็กและเยาวชนในชุมชน	97
ภาพที่ 4.7 ภาพศูนย์ศึกษาพระพุทศศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ร่วมกับชุมชน	97
ภาพที่ 4.8 ภาพการจัดสวนไม้ดอก ไม้ประดับของวัดมงคลวราราม	109
ภาพที่ 4.9 ภาพแหล่งเรียนรู้ภายในศูนย์ศึกษาพระพุทศศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม	110
ภาพที่ 4.10 เครื่องมือสำหรับฉีดหม้อแรงแบบโบราณ อายุประมาณ 80 ปี	111
ภาพที่ 4.11 การประชุมคณะกรรมการชุมชนคุณธรรมร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ศึกษา พระพุทศศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม	112

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในทุกด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงได้ออกกฎหมายและนโยบายหลากหลายฉบับเพื่อเป็นแนวทางให้กระทรวงต่าง ๆ นำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยสามารถอยู่ได้อย่างสมดุลและยั่งยืนกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา มีความผันผวน มีความไม่แน่นอนสูง สลับซับซ้อน และคลุมเครือ ซึ่งยากแก่การคาดการณ์ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นสภาวะการณ์ของโลกที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า VUCA World (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2562) สำหรับด้านการจัดการศึกษา ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้กำหนดทิศทางของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศไว้ว่า “ประเทศชาติมั่นคงประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศ ในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ดังนั้น ในการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันบูรณาการดำเนินงานมุ่งสู่เป้าหมายก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ควบคู่กันไป

ในส่วนของคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน ที่จะเป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ ความเรียบร้อยดีงาม การศาสนาศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) อีกทั้งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวไว้ว่า “การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) จึงเห็นได้ว่า สถาบันทางพุทธศาสนาเป็นองค์กรสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหมาะสมสอดคล้องต่อการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้อบรมให้ธรรมะ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติแก่ประชาชนทุกคน มีส่วนใกล้ชิด กับสังคม โดยมีการร่วมมือประสานงานเผยแพร่ธรรมะ และผูกสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกันกับพระพุทธศาสนาตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนดับไป และการจัดการศึกษาที่ดำเนินการโดยสงฆ์นั้น รัฐได้กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับองค์กรของสงฆ์ ทำให้งานการศึกษาของคณะสงฆ์สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีในปัจจุบัน (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฏมหาราช, 2550, น. 6-8)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมตามกระแสโลกาภิวัตน์ดังได้กล่าวมาแล้ว ย่อมส่งกระทบให้สถาบันทางพระพุทธศาสนามีบทบาทต่อสังคมน้อยลง ไม่สามารถทำหน้าที่ในการเป็นสถานที่เล่าเรียนและเป็นสถานที่ฝึกอบรมให้ประชาชนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เหมือนดังแต่ก่อน ซึ่งปัญหาขาดคุณธรรมจริยธรรมจัดว่าเป็นปัญหาระดับชาติที่น่าเป็นห่วงเพราะจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและศักยภาพในการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ ร่วมกันพัฒนาเพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันงามและมีคุณธรรมจริยธรรม (พระมหาทศพร คุ้มยืนยง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิณ และราชันย์ บุญธิมา, 2560, น. 91) ด้วยเหตุนี้ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงมุ่งหวังให้วัดนำศาสนาเพื่อมาพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อวางรากฐานให้กับเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง โดยเห็นว่า จำเป็นต้องมีสถาบันที่ทำหน้าที่ในการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะที่เรียกว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือ ศพอ.จึงเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นการจัดการศึกษา ส่งเคราะห์นอกระบบและตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้แก่ 1) เพื่ออบรมให้เด็กและเยาวชน มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสมกับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี 2) เพื่อเสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติไทยแก่เด็กและเยาวชน 3) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักปฏิบัติตนในสังคม และรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง 4) เพื่อหาโอกาสฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มีใจกว้าง รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น และ 5) เพื่อให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษแก่เด็กและเยาวชน โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน นอกจากนี้รัฐยังสนับสนุนให้มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ขึ้นเพื่อสร้างแหล่งให้การศึกษา อบรม ปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณี

อันติงามของไทยแก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย โดยปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั่วประเทศจำนวน 3,262 แห่ง (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ถึงแม้ว่ากรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมจะส่งเสริมสนับสนุนให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นเป็น “ศูนย์เรียนรู้ คู่คุณธรรม” ของชุมชนที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้มิติทางศาสนาเพื่อนำสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ศูนย์ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งของสังคมย่อมได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากกระแสโลกาภิวัตน์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ศูนย์ส่วนใหญ่ยังประสบกับปัญหาการบริหารจัดการศึกษาในหลายๆ ด้าน ดังเช่น หลักสูตรไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ขาดการพัฒนาให้ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับผู้เรียน ครูผู้สอนขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บุคลากรขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน งบประมาณที่จัดสรรจากรัฐไม่เพียงพอ ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของศูนย์ที่มีต่อสังคมส่วนรวม ผู้เรียนมีจำนวนลดลงและไม่เห็นคุณค่าของการมาเรียนในศูนย์ โครงสร้างการบริหารงานไม่มีความชัดเจน บริเวณอาคารและสถานที่ไม่เอื้อต่อการเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนไม่พอเพียงและไม่ทันสมัย และบุคลากรขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้สื่อ (พระมหาทรงยศ แทนยัง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิณ และราชันย์ บุญธิมา, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถอดบทเรียนการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามแห่งนี้ พบว่า ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการหลาย ๆ ด้าน ดังจะเห็นได้จากผลงานเชิงประจักษ์ ทั้งด้านคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด คุณภาพการสอนของครูที่สอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู และการยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด (ศพอ.) และโรงเรียน ตามโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” วัดมงคลวราราม ซึ่งมีผู้นำภาคประชาชน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ด้วยความเข้มแข็ง โดยศูนย์ได้บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการจัดการศึกษาตามแนวทางของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของวัดและชุมชน อาทิ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเข้าวัดวันธรรมสวนะ งานกฐิน ผ้าป่า กิจกรรมเทศกาลงานประเพณี โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่น หรือจุดแข็งของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งนี้ ซึ่งเยาวชนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และค้นคว้าองค์ความรู้ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมได้ตลอดเวลา

การศึกษาวิจัยการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ด้วยการถอดบทเรียนในครั้งนี้ ผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามได้เรียนรู้การใช้ภาวะผู้นำและความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ให้ก้าวหน้าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างยั่งยืน และบุคลากรของศูนย์ได้เรียนรู้การทำงานอย่างมีอาชีพเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ศูนย์เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนอย่างยั่งยืน ตลอดจนได้ตัวแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีคุณภาพและศักยภาพเพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

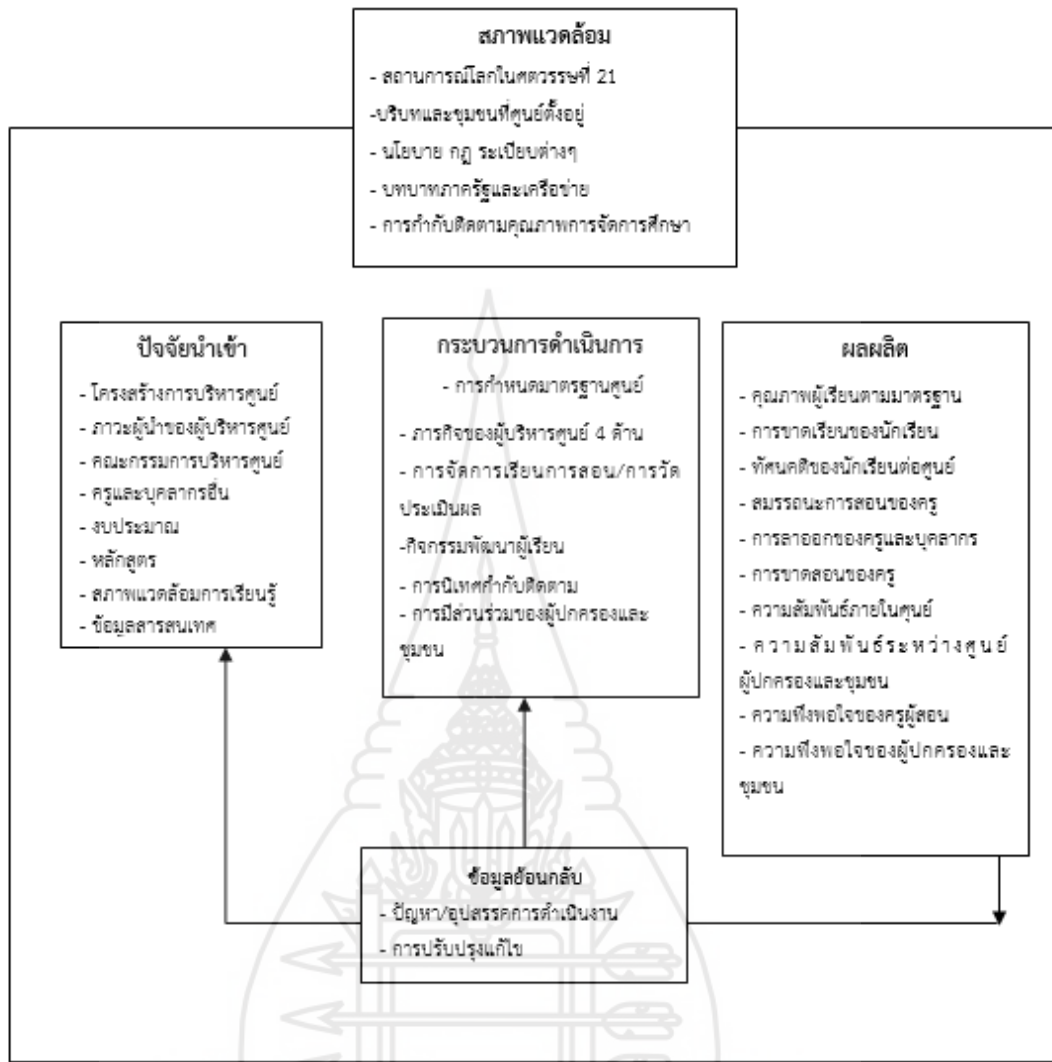
2.1 เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธัญบุรี จังหวัดภูเก็ต

2.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธัญบุรี จังหวัดภูเก็ต

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธัญบุรี จังหวัดภูเก็ต ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของกระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open systems theory) ที่เสนอโดย Lunenburg and Ornstein (2012 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, 2557, น. 14) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธัญบุรี จังหวัดภูเก็ต โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

4.1.1 การศึกษาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดที่เสนอโดย Lunenburg and Ornstein (2012) อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, 2557, น. 14) เพื่อพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ โดยแต่ละองค์ประกอบมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1) *สภาพแวดล้อม* ครอบคลุมเกี่ยวกับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 บริบทและชุมชนที่ศูนย์ตั้งอยู่ นโยบาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ บทบาทภาครัฐและเครือข่าย และการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา

2) *ปัจจัยนำเข้า* ครอบคลุมเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร คณะกรรมการการบริหาร ครูและบุคลากรอื่น งบประมาณ หลักสูตรและการสอน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และข้อมูลสารสนเทศ

3) *กระบวนการ* ครอบคลุมเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐาน ภารกิจของผู้บริหาร การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การนิเทศกำกับติดตาม และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

4) *ผลผลิต* ครอบคลุมเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียน อัตราการขาดเรียน ทักษะคตินของนักเรียน คุณภาพการสอนของครู การลาออกของบุคลากร การขาดสอนของครู ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน ความพึงพอใจของครู และความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน

5) *ข้อมูลย้อนกลับ* ครอบคลุมเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน และการปรับปรุงแก้ไข

4.1.2 การศึกษาครั้งนี้ใช้การถอดบทเรียนความสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การสนทนากลุ่มกับกลุ่มครูประจำศูนย์ กลุ่มนักเรียน กลุ่มผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน และการศึกษาเอกสาร เพื่อวิเคราะห์และทบทวนประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธวัชชัย จังหวัดภูเก็ต โดยครอบคลุมทั้ง 5 องค์ประกอบดังกล่าว

4.2 ขอบเขตด้านกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่เป็นเป้าหมายในการถอดบทเรียนครั้งนี้ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธวัชชัย จังหวัดภูเก็ต โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารศูนย์ ครูประจำศูนย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 25 คน

4.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรที่มุ่งศึกษา ได้แก่ การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ที่ครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2565 ถึง เดือน มีนาคม พ.ศ. 2566

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม หมายถึง กระบวนการดำเนินการของผู้บริหารศูนย์และบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเป็นระบบและอาศัยหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพฤติกรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยแต่ละองค์ประกอบอธิบายได้ดังนี้

5.1.1 สภาพแวดล้อม หมายถึง ผู้บริหารศูนย์และคณะดำเนินการวิเคราะห์สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 สภาพของบริบทและชุมชน นโยบาย กฎ ระเบียบต่างๆ ของกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทภาครัฐและเครือข่ายในการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม เพื่อการวางแผนพัฒนาการศึกษาของศูนย์ให้บรรลุเป้าหมายตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด

5.1.2 ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ผู้บริหารศูนย์และคณะร่วมกันพิจารณาและกำหนดโครงสร้างการบริหารศูนย์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของศูนย์ ผู้บริหารศูนย์มีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษาทั้ง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และข้อมูลสารสนเทศ อย่างมีประสิทธิภาพ จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน จัดทำหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับภูมิสังคมโดยบูรณาการความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่เรียนรู้ การแก้ปัญหา การรับฟังความเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดีโดย เน้นความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกศูนย์

5.1.3 การดำเนินการจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้บริหารศูนย์และคณะที่ร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ ได้แก่ กำหนดมาตรฐาน ภารกิจ การเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน การนิเทศ ติดตามประเมินผล รวมทั้งการจัดการให้มีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองและชุมชนในกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.1.4 ผลผลิต หมายถึง ผลการดำเนินงานของศูนย์ตามภารกิจของการดำเนินการจัดการศึกษาในมิติต่าง ๆ ทั้งเรื่องคุณภาพผู้เรียน ทักษะคิของผู้เรียน สมรรถนะการสอนของครู และ

ความสัมพันธ์ภายในศูนย์และระหว่างศูนย์ โดยมีผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกศูนย์

5.1.5 ข้อมูลย้อนกลับ หมายถึง กระบวนการให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์ ทั้งในจุดเด่น จุดด้อยที่ควรปรับปรุงแก้ไข มีข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

5.2 การถอดบทเรียน หมายถึง การวิเคราะห์และทบทวนประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอธวัชชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยครอบคลุมปัจจัยที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และการให้ข้อมูลป้อน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม หมายถึง ข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยให้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารมีวิธีการหรือแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาทั้งสภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวได้มาจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของศูนย์

5.4 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่วัดมงคลวราราม หมู่ที่ 1 ตำบลสาकु อำเภอธวัชชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ และอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนา อบรมศีลธรรม อันดีงามแก่เด็กและเยาวชน

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

6.1 กรมการศาสนาได้ตัวแบบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน รวมถึงชุมชน และนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ ต่อไป

6.2 ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม ได้เรียนรู้การใช้ภาวะผู้นำและความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีความโปร่งใส และใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศูนย์ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและชื่นชมของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.3 ครูและบุคลากรของศูนย์ได้เรียนรู้การทำงานอย่างมืออาชีพ เป็นระบบมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน

6.4 เด็กและเยาวชน รวมทั้งผู้ปกครองมีหลักประกันและความมั่นใจว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งวิชาการต่าง ๆ และได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. บริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
  - 1.1 สถานที่ตั้ง
  - 1.2 ประวัติความเป็นมา
  - 1.3 วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และวัตถุประสงค์ของศูนย์
  - 1.4 ข้อมูลทั่วไป
  - 1.5 แนวทางการบริหารงานของศูนย์
2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา
  - 2.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
  - 2.2 ขอบเขตการบริหารสถานศึกษา
  - 2.3 แนวคิดทฤษฎีทางการบริหารสถานศึกษา
  - 2.4 กระบวนการบริหารสถานศึกษา
  - 2.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ
3. นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 3.1 ความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 3.2 เหตุผลและความจำเป็นในการจัดการศึกษาของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 3.3 ความหมายและความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 3.4 การจัดตั้งและรูปแบบการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
4. แนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 4.1 หลักการและจุดมุ่งหมาย
  - 4.2 แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
  - 4.3 บทบาทศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

- 4.4 บทบาทและคุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- 4.5 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม
- 5. แนวทางการถอดบทเรียน
  - 5.1 ความหมายและความสำคัญของการถอดบทเรียน
  - 5.2 วิธีวิทยาในการถอดบทเรียน
  - 5.3 แนวทางประยุกต์ใช้การถอดบทเรียน
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. บริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ได้แก่ สถานที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และวัตถุประสงค์ของศูนย์ ข้อมูลทั่วไป และแนวทางการบริหารงานของศูนย์ พบว่า มีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต, 2564)

1.1 สถานที่ตั้ง

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่วัดมงคลวราราม หมู่ที่ 1 ตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาล บริเวณย่านการค้าและชุมชนเมือง ใกล้ท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต (ดังภาพที่ 2.1)

พื้นที่และอาณาเขต วัดมงคลวราราม มีพื้นที่ทั้งหมด 45 ไร่ 4 ตารางวา มีอาณาเขตประกอบด้วย

ทิศเหนือ	จดท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต หมู่ 2 บ้านบ่อไทร ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
ทิศใต้	จดหมู่ 5 บ้านบางม่าเหล่า ตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
ทิศตะวันออก	จดสวนป่าบางขนุน หมู่ 5 บ้านเมืองใหม่ ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
ทิศตะวันตก	จดทะเลอันดามัน อุทยานสิรินาถหาดในยาง ตำบลสาคร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 2.1 วัดมงคลวราราม หมู่ที่ 1 ตำบลสาคร อำเภอลาด จังหวัดภูเก็ต

1.2 ประวัติความเป็นมา

1.2.1 ชื่อบ้านนามเมือง “บ้านในยาง”

เดิมบ้านในยางเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีประชากรแค่ 40 ครัวเรือน เป็นบ้านไม้ยกสูงแบบมีใต้ถุน สาเหตุทั่วไปที่เขาเรียก บ้านในยาง ในสมัยก่อนบริเวณนี้มีต้นยางอยู่จำนวนมาก (ต้นยางใน) ที่นี้หมายถึงต้นยางนา เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มีลำต้นใหญ่ ใบใหญ่ ไม่ใช่ต้นยางพารา) คนในหมู่บ้านสามารถนำใบมาห่ออาหารและคลุมหัวกันแดดกันฝนได้ นำมาใช้ประโยชน์มากมาย คนบ้านในยางมี 2 ตระกูลใหญ่ คือ ตระกูลจำปาทอง และตระกูลเพชรรัตน์ ส่วนมากชาวบ้านในยางในสมัยนั้นจะเป็นญาติพี่น้องกันเสียส่วนใหญ่ คนบ้านในยางในสมัยนั้นจะเรียนหนังสือกันที่วัดประจำหมู่บ้าน (วัดในยาง) วิถีชีวิตของคนบ้านในยางใช้ชีวิตอยู่แบบเรียบง่ายมีอะไรก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสมัยก่อนคนบ้านในยางใช้การสัญจรไปมาหาสู่โดยการเดินเท้าจะเข้าเมืองหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าไปตลาดต้องเดินกันเป็นวัน ๆ กว่าที่จะถึงลำบากมาก

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหม่อมทำภูมิ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญในการทำพิธีกรรมงานมงคลต่างๆ เช่น แต่งงาน บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ หรือ โอกาสอื่นๆ ที่เหมาะสม แต่ต้องเป็นงานมงคล คือ นายสาคร จำปาทอง หม่อมดำแยคือ นางหม่อม เพชรรัตน์

ปราชญ์ท้องถิ่น คือ นายกำพล ชัชเวช และหม่อมทำกระดูก (หรือที่เรียกว่า หม่อมทำเอ็น ทำกระดูกเป็นความเชื่อของคนในหมู่บ้าน)

ภาษาที่ใช้ คือ ส่วนมากใช้ภาษาท้องถิ่นภูเก็ต และภาษาจีนฮกเกี้ยนบ้าง เพราะมี
คนจีนอพยพมาจากเกาะปีนังมาอาศัยอยู่ที่หาดในยางด้วย

อาชีพของคนในหมู่บ้าน สมัยก่อนส่วนมากทำประมง ทำสวน ทำไร่ แต่ในปัจจุบัน
มีอาชีพเพิ่มขึ้นมากมาย เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจท่องเที่ยวและค้าขาย เป็นต้น

สถานที่สำคัญของบ้านในยาง คือ วัดมงคลวราราม (วัดในยาง) อุทยานสิรินาถ
หาดในยาง โรงเรียนวัดมงคลวราราม (วัดในยาง) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลสาคร คนในยาง
ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และจะนับถือพ่อท่านหลังเสือ เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดในยางเป็นที่ยึดเหนี่ยว
จิตใจของคนในหมู่บ้าน ถ้าคนในหมู่บ้านเดือดร้อน ไม่สบายใจหรือต้องการอะไรก็จะไปบนบานศาลกล่าวกับ
ท่าน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง เพราะเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งของวัดในยาง ของเช่นไหว้ส่วนมาก
ที่ชาวบ้านชอบเอาไปถวาย คือ ข้าวต้มขาว ปลาเค็ม และไข่เค็ม ทั้งหมดนี้จึงเป็นที่มาของบ้านในยาง
(สมุทร จำปาทอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2565)

1.2.2 สภาพแวดล้อมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

1) มิติทางสังคม

การศึกษา

ตำบลสาคร มีโรงเรียนประถมศึกษาให้บริการ จำนวน 3 แห่ง สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การประถมศึกษาภูเก็ต เปิดให้บริการในระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนวัดมงคลวราราม โรงเรียน
บ้านสาคร และโรงเรียนบ้านในทอน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล
สาคร

การสังคมสงเคราะห์

องค์การบริหารส่วนตำบลสาคร ได้ดำเนินการด้านการสังคมสงเคราะห์ ดังนี้

- (1) ดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์
- (2) รับลงทะเบียนและประสานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
- (3) ประสานการทำบัตรผู้พิการ
- (4) ตั้งโครงการช่วยเหลือผู้ยากจน ยากไร้ รายได้น้อย และผู้ด้อยโอกาสไว้ที่พึง

2) มิติทางเศรษฐกิจ

การเกษตร

ส่วนใหญ่ประชาชนจะประกอบอาชีพทำสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้
ต่าง ๆ เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง เงาะ มะพร้าว จำปาตะ เป็นต้น และเลี้ยงสัตว์

การประมง

ตำบลสาคร มีประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 1-5 ตำบล
สาคร เป็นประมงขนาดเล็ก (มีกลุ่มประมงพื้นบ้าน) เช่น หมึก เคย ปลา เป็นต้น

การปศุสัตว์

เป็นการประกอบการในลักษณะเลี้ยงในครัวเรือนเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไก่ เป็ด สุกร เป็นต้น

การบริการ

ในตำบลสาคร มีการบริการที่หลากหลายและครอบคลุมความต้องการของประชาชนและนักท่องเที่ยวในตำบล ได้แก่

(1) การบริการด้านธุรกิจอาชีพ (Professional Business Services) ได้แก่ การบริการด้านวิชาชีพ ด้านคอมพิวเตอร์ การโฆษณา การคั่นคว่ำ วิจัย และการพัฒนา อสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าโดยไม่รวมการดำเนินงาน และการบริการด้านธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การบริการสื่อสารคมนาคม (Communication Services) ได้แก่ การบริการไปรษณีย์ และพัสดุภัณฑ์ การโทรคมนาคม และอื่น ๆ

(3) การบริการด้านการก่อสร้างและวิศวกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง (Construction and Related Engineering Service) ได้แก่ การบริการงานก่อสร้าง งานติดตั้งและอื่น ๆ

(4) การบริการด้านการจัดจำหน่าย (Distribution Services) ได้แก่ การบริการค้าปลีก ค้าส่ง การบริการในลักษณะตัวแทนจำหน่าย การบริการธุรกิจแฟรนไชส์ และอื่น ๆ

(5) การบริหารด้านการศึกษา (Education Services) ได้แก่ การศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ตลอดจนหลักสูตรสำหรับผู้ใหญ่ และบริการด้านการศึกษาอื่น ๆ

(6) การบริการด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Services) ได้แก่ การบริการจัดเก็บ และกำจัดขยะ

(7) การบริการด้านการเงิน (Financial Services) ได้แก่ การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการบริการตู้ธนาคารกดเงินสด (ATM)

(8) การบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการบริการทางสังคม (Health Related and Social Services) ได้แก่ การบริการรักษาพยาบาล การบริการด้านสุขภาพ และการบริการด้านสังคมอื่น ๆ

(9) การบริการด้านการท่องเที่ยวและการบริการด้านการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Tourism and Travel Related Services) ได้แก่ การบริการของบริษัทตัวแทนการท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ โรงแรม ภัตตาคาร และอื่น ๆ

(10) การบริการด้านนันทนาการ วัฒนธรรม และการกีฬา (Recreational, Cultural and Sporting Service) ได้แก่ การบริการด้านการกีฬา และการนันทนาการอื่น ๆ

(11) การบริการด้านการขนส่ง (Transportation Services) ได้แก่ การบริการด้านการขนส่ง ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และการขนส่งอื่น ๆ

(12) การบริการด้านอื่น ๆ (Other Services not included Elsewhere) เช่น
การบริการเสริมสวย เป็นต้น

การท่องเที่ยว

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของตำบลสาकु เป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีพื้นที่
ป่าไม้ และมีชายฝั่งทะเลเป็นลักษณะหาดทรายขาวเป็นแนวยาวตลอดตำบล จึงทำให้ตำบลสาकुมีความอุดม
สมบูรณ์ด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวที่สวยงาม อันได้แก่ ป่าเขา ชายฝั่งทะเลที่สวยงาม และปะการัง

การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

ประกอบด้วย ด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และหน่วยธุรกิจ ในเขตองค์การ
บริหารส่วนตำบลสาकु ได้แก่

(1) ร้านค้าทั่วไป	ประมาณ	103	แห่ง
(2) ปั้มน้ำมันและก๊าซ	จำนวน	2	แห่ง
(3) โรงแรม/รีสอร์ท	จำนวน	133	แห่ง
- โรงแรม	จำนวน	28	แห่ง
- รีสอร์ท	จำนวน	105	แห่ง
(4) ร้านค้าสะดวกซื้อเปิด 24 ชั่วโมง	จำนวน	13	แห่ง
- เซเว่น	จำนวน	7	แห่ง
- โลตัส	จำนวน	1	แห่ง
- แฟมิลีมาร์ท	จำนวน	4	แห่ง
- ซูเปอร์ซีป	จำนวน	1	แห่ง
(5) อู่ซ่อมรถ	จำนวน	10	แห่ง
- อู่ซ่อมรถจักรยานยนต์	จำนวน	9	แห่ง
- อู่ซ่อมรถยนต์	จำนวน	1	แห่ง
(6) บ้านเช่า/อพาร์ทเมนท์	จำนวน	274	แห่ง
- บ้านเช่า	จำนวน	266	แห่ง
- อพาร์ทเมนท์	จำนวน	8	แห่ง
(7) บ้านจัดสรร	จำนวน	4	แห่ง
(8) ร้านนวด	จำนวน	30	แห่ง
(9) ออฟฟิศสำนักงาน/บริษัท	จำนวน	54	แห่ง
(10) ตู้กดเงินสด (ATM) ในพื้นที่ตำบลสาकुมีตู้กดเงินสดของธนาคารต่าง ๆ			
	จำนวน	16	ตู้
- ธนาคารทหารไทย		3	ตู้

- ธนาคารกสิกรไทย	3	ตู้
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	4	ตู้
- ธนาคารกรุงเทพ	2	ตู้
- ธนาคารกรุงไทย	1	ตู้
- ธนาคารไทยพาณิชย์	2	ตู้
- ธนาคารออมสิน	1	ตู้

3) มิติการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลสาคร มีการปกครองดังนี้

การปกครองระดับท้องถิ่น

- นายองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร คือ นายกิตติกร ประทีป ณ ถลาง

การปกครองระดับท้องที่

- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านในยาง คือ นายณัฐพล พังงา

- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านตรอกม่วง คือ นายสมพร ภูมิพล

- กำนัน หมู่ที่ 3 บ้านสาคร คือ นายวัชรธร กำลังเกื้อ

- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านบางมาเหล่า (อิสลาม) คือ นายวิรัช หลาวหล้าง

4) มิติสาธารณสุข

หน่วยงานด้านการสาธารณสุข ในเขตตำบลสาคร มีสถานบริการด้านการสาธารณสุข ดังนี้

(1) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสาคร ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 มีนายบุญโชค พงศ์อมรกุล เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล และมีบุคลากรอื่น ๆ อีก จำนวน 4 คน ให้บริการเฉพาะผู้ป่วยนอก และบริการงานส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชน และมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 74 คน

(2) คลินิกแพทย์ จำนวน 1 แห่ง

(3) ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 8 แห่ง

5) มิติสิ่งแวดล้อม

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของตำบลสาครเป็นภูเขาสลับกับที่ราบตลอดริมฝั่งทะเลอันดามัน มีหาดทราย 2 หาด คือ หาดในทอน และหาดในยาง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยประมาณร้อยละ 60 เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตรร้อยละ 35 และมีพื้นที่ส่วนอื่นร้อยละ 5 มี 3 ฤดูกาล (ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว)

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสลับกับเนินเขา ซึ่งจะมีภูมิอากาศแตกต่างจากภาคอื่นของประเทศ โดยมีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน โดยได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจากอิทธิพลของทิศทางลมและปริมาณน้ำฝนทำให้สามารถแบ่งฤดูกาลในจังหวัดภูเก็ต ออกเป็น 2 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ประมาณเดือนมกราคม – เมษายน ทำให้เป็นช่วงที่อุณหภูมิเริ่มสูงขึ้น และมีปริมาณน้ำฝนลดอย่างเห็นได้ชัด

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – ธันวาคม เนื่องจากเป็นลมที่พัดผ่านทะเลมาตลอดเป็นมวลอากาศที่มีความชื้นสูง ทำให้ฝนตกชุก

1.2.3 จุดเด่น/เสน่ห์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

วัดมงคลวราราม (ในยาง) ซึ่งมีองค์พ่อท่านหนังเสือประดิษฐานให้ได้เคารพบูชาขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล อีกทั้งยังมีองค์หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด และพระพุทธมงคลวรญาณ (หลวงพ่อใหญ่สามัคคี) หลวงพ่อขาวอายุมากกว่า 100 ปี ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถ และท้าวเทพกระษัตรี-ท้าวศรีสุนทร ซึ่งเป็นรูปแกะสลักจากหินอ่อนหรือหยกขาวจากประเทศพม่า อีกทั้งมีสถานที่สำคัญคือ พระมหาอุเทสิกเจติยศรีมิ่งมงคล ที่สร้างขึ้นมาอย่างประณีตและสวยงาม

วัดมงคลวรารามเป็นอุทยานการศึกษาที่มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งสวนอย่างสวยงาม และสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวนศาสตร์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสับปะรดสี และไม้มั่งคลดหายากต่าง ๆ เช่น ต้นอิน-จัน มีต้นศรีมหาโพธิ์ขนาดใหญ่ ซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปลูกเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515

วัดมงคลวรารามอยู่ในเขตตำบลสาคร มีวัฒนธรรมประเพณีมากมายที่สืบทอดกันมานับร้อยปี เช่น ประเพณีสวดกลางบ้าน ประเพณีชักพระ ตักบาตรเทโว (ก.ย.-ต.ค.) ทอดกฐิน (ต.ค.) ประเพณีเดือนสิบ-มีการชิงเปรตที่เร็วที่สุดในโลก กิจกรรมกวนข้าวทิพย์ จุดเทียนเป็นขนมทิพย์ ในเทศกาลเข้าพรรษา (ก.ค.) เป็นต้น

การมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติสิรินาถ (หาดในยาง) นั่งเรือชมเกาะปลิง หรือจะเดินเท้าเข้าไปในช่วงน้ำลง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของตำบลสาคร อ่าวปอ หาดในทอน และการเยี่ยมชมวิถีชีวิตการซื้อ-ขายปลา หรืออาหารทะเล ของกลุ่มประมงพื้นบ้าน การนั่งจิบกาแฟยามเช้าบริเวณตลาดชิงปลา เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หากเป็นในช่วงฤดูกาลเพาะปลูก ทำนาข้าว ที่ศูนย์การเรียนรู้การเกษตรตำบลสาคร มีการสาธิตการทำนาข้าว (ช่วงเดือนกรกฎาคม) การเกี่ยวข้าว (ช่วงเดือนธันวาคม) และการหาซื้อผลไม้ เช่น ทุเรียนบ้านซึ่งเป็นที่ยอดนิยมของตำบลในช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม เป็นต้น

1.3 วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม และวัตถุประสงค์ของศูนย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมขององค์กรดังนี้

วิสัยทัศน์ คือ “เป็นศูนย์รวมการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน”

พันธกิจ มีดังนี้

1. สนองงานพระราชพิธี พระราชกุศล รัฐพิธี และศาสนพิธี
2. ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. ส่งเสริมและสานสัมพันธ์กิจกรรมทางศาสนา
4. อุปถัมภ์ ทำนุบำรุง คุ้มครองกิจการด้านศาสนา

ค่านิยม มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
2. ผู้เรียนมีความกตัญญูทวดต่อพ่อแม่ อาจารย์ ผู้มีพระคุณ
3. ผู้เรียนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและประเพณีเป็นประจำอย่างน้อย 2 ครั้ง ต่อปี ตลอดทั้งมีการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของศูนย์ มีดังนี้

1. เพื่อเป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้มีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนา สามารถชักนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่ร่มเงาพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการศึกษาอบรม บ่มนิสัย
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาแต่แรกเริ่ม เป็นวิธีการในรูปแบบประเพณีไทยอย่างหนึ่งที่ได้รักษาสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.4 ข้อมูลทั่วไป

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม มีข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนนักเรียน ครูผู้สอนซึ่งประกอบด้วย พระและฆราวาส และงบประมาณที่ได้รับ ย้อนหลังจำนวน 5 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 ถึง 2565 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจนถึงปีการศึกษา 2565 คิดเป็น 7 เท่า ของปีการศึกษา 2561 แนวโน้มของครูผู้สอนก็เพิ่มขึ้น และงบประมาณที่ได้มาก็เพิ่มขึ้นประมาณ 2 เท่า ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 สถิติข้อมูลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

ปีการศึกษา	จำนวน (รูป/คน)				งบประมาณที่ได้รับ การอุดหนุน (บาท)
	นักเรียน (คน)	ครูผู้สอน (รูป/คน)			
		พระ	ฆราวาส	รวมครู	
2561	110	4	4	8	20,400
2562	180	4	5	9	10,400
2563	195	4	5	9	10,400
2564	677	4	8	12	45,500
2565	808	4	8	12	44,000

1.5 แนวทางการบริหารงานของศูนย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้มีแนวทางการบริหารงานโดยอิงหลักบ้าน วัด โรงเรียน เกื้อกูลกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กเยาวชนให้ เก่ง ดี มีคุณธรรม เนื่องจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นงานของการอุทิศเพื่อพระพุทธศาสนา โดยจัดการอบรมแก่เยาวชน และประชาชน ที่เข้าวัดศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข โดยมี เจ้าคณะจังหวัดภูเก็ต ทำหน้าที่เป็นประธานให้คำปรึกษา ส่งเสริม สนับสนุนและแก้ไขปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตรับผิดชอบให้สามารถดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย และภาคคณะสงฆ์รับผิดชอบดูแลและให้ความอุปถัมภ์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้ ก่อนเปิดภาคเรียนมีการประชุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการบริหารศูนย์ ประกอบด้วย ผู้บริหารศูนย์ฯ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์

ข้อตกลงในการดำเนินงาน มีดังนี้

- ปฏิทินการศึกษาเปิดเรียนทุกวันอาทิตย์ (14 มิถุนายน -20 ธันวาคม)
- เรียนที่อาคารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม
- มีธรรมทัศนศึกษาในจังหวัด 1 ครั้ง ธรรมทัศนศึกษาต่างจังหวัด 1 ครั้ง
- ตารางเรียนประจำสัปดาห์ เรียนตามตารางกำหนด 4 คาบ ภาคเช้า นักเรียนลงเวลา

07.00-08.00 น. วิชาธรรมวินัย 08.00-08.50 น. วิชาวินัย 09.00-09.50 น. วิชาธรรม 10.00-10.50 น. วิชาพุทธประวัติ 11.00-11.50 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน 12.00-12.30 น. ผู้ปกครองรับนักเรียนกลับบ้าน 12.30-14.00 น.

- นักเรียนสมัครเรียนฟรี มีอุปกรณ์การเรียนแจก ประกอบด้วย แป้ม 1 แป้ม ดินสอ 1 แท่ง สมุด 1 เล่ม ยางลบ 1 แท่ง ปากกา 1 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน ป้ายชื่อนักเรียนและสติ๊กเกอร์ติดชื่อ แป้มสำหรับนักเรียนทุกคน

- อาหารเลี้ยงมือกลางวัน ใช้วิธีการสั่งทำจากประชาชนในชุมชนโดยเน้นคุณภาพ นักเรียนใช้ถาดหลุม หลังทานเสร็จแล้วต้องล้างด้วยตนเอง

- การรับและส่งนักเรียน ผู้ปกครองต้องส่งนักเรียนถึงวัด นักเรียนลงชื่อรับเครื่องเติมกิจกรรมเปิดใจ 2 นาที เรียนตามตาราง เลิกเรียนผู้ปกครองรับนักเรียนโดยแจ้งเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งนักเรียนโดยบันทึกลงรายการ

- กิจกรรมการเรียนการสอนปกติตามตาราง ยกเว้นมีกิจกรรมพิเศษให้นักเรียนได้เรียนรู้ศาสนพิธีจริงในวันพระ วันที่สาธุชนมาบำเพ็ญบุญกุศลในศาลาอเนกประสงค์ และกิจกรรมทัศนศึกษาต่างจังหวัด มีการบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีงานวิชาการในโรงเรียน มีความเอื้อเฟื้อจากชุมชนในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

- การรับสมัครนักเรียน รับผ่านจากครูในโรงเรียนเทศบาล 2 วัดมงคลวราราม

- การวัดและประเมินผลนักเรียนเป็นหน้าที่ของครูประจำวิชานั้นๆ

กล่าวโดยสรุป การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีความโดดเด่น หรือจุดแข็งของศูนย์ คือ เป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เสมือนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีเยาวชนสามารถศึกษาเรียนรู้ และค้นคว้าองค์ความรู้ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมได้อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา ทั้งนี้ ได้รับงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

การจัดการศึกษาของรัฐหรือเอกชนต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญของการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพและนักเรียนทุกคนมีโอกาสได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ ถึงแม้ว่าสถานศึกษาในแต่ละสังกัดจะมีความแตกต่างกันในการบริหารจัดการ ซึ่งต้องขึ้นกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด แต่ก็ต้องมีทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาของชาติและกระทรวงที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา

2.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

คำว่า การบริหาร หรือ Administration เป็นกระบวนการจัดการและประสานงานเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์และวัสดุต่างๆ ให้กับองค์การอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่องค์การกำหนดไว้ เมื่อนำไปใช้กับระบบโรงเรียน กระบวนการนี้เรียกว่า การบริหารการศึกษาหรือการบริหาร

สถานศึกษา และคำว่า การบริหารส่วนใหญ่มักเป็นคำที่ใช้ในภารกิจขององค์การภาครัฐ และการบริหารเกิดขึ้นในทุกองค์การ โดยจุดมุ่งหมายพื้นฐานของการบริหาร คือ ดำเนินการให้ภารกิจต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์การกำหนดไว้ (นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2543; เสนาะ ตีเยาว์ 2544; Amadi Eric, 2008) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ความหมายของ การบริหารการศึกษา หรือการบริหารสถานศึกษา จึงเป็นคำที่ใช้แทนกันได้ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกัน ดังนี้

Knezevich (1969 อ้างถึงใน ทองอินทร์ วงศ์โสธร และรัตนา ดวงแก้ว, 2556) ได้ให้คำจำกัดความของ การบริหารสถานศึกษาว่า เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้าง การรักษา การกระตุ้น และการประสานสัมพันธ์พลังของบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ของระบบโรงเรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

Glatter (1979 อ้างถึงใน ทองอินทร์ วงศ์โสธร และรัตนา ดวงแก้ว, 2556) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการภายในของสถาบันการศึกษาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมซึ่งได้แก่ ชุมชนของสถานศึกษา และการศึกษาเกี่ยวกับองค์การที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลสถาบันการศึกษานั้นๆ

Amadi- Eric (2008, p. 5) การบริหารการศึกษา เป็นกระบวนการที่นำคนและวัสดุอุปกรณ์มารวมกันเพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ จุดเน้นของการบริหารการศึกษา คือ การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน หรือกล่าวได้ว่า การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดการและประสานงานทรัพยากรต่างๆ ที่มี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2540) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่บุคคลร่วมกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ และใช้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม

สมาน อัสวภูมิ (2541) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การควบคุมและจัดการเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน งานธุรการ งานที่เกี่ยวกับครูและนักเรียน ตลอดจนบุคลากรอื่น ๆ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และการแนะแนว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตณะบุตร (2542) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงความต้องการของสังคม โดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ ควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร เทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคม ที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

นุกูล บุญแข็ง (2547) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษานั้น เพื่อพัฒนาบุคคลที่เข้าศึกษา ในสถานศึกษาแห่งนั้น ให้มีความรู้ดี และมีความประพฤติดี

สังวาลย์ บัวศรี (2549) ได้ให้ความหมาย การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมให้มี ความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม พฤติกรรม และคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และประเทศชาติ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินการผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเป็นระบบ โดยการประสานสัมพันธ์พลังของบุคคลและทรัพยากรของสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นั่นคือ พัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความรู้ ความสามารถ มีพฤติกรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ

2.2 ขอบเขตการบริหารสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า “กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงดำเนินงานตามภารกิจ 4 งาน ได้แก่ 1) งานบริหารวิชาการ 2) งานบริหารงบประมาณ 3) งานบริหารบุคคล และ 4) งานบริหารทั่วไป ทั้งนี้ ภารกิจ 4 งานดังกล่าวถือเป็นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล เพื่อให้การบริหารงานคล่องตัว และรวดเร็ว สอดคล้องกับ ความต้องการผู้เรียนสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติอย่างแท้จริง ดังนั้น สถานศึกษาทุกสังกัดทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชนจะต้องปฏิบัติตามภารกิจของการบริหารจัดการสถานศึกษา ในแต่ละด้าน ดังนี้ (วิโรจน์ บุญเรือง, 2559; และกระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. การบริหารวิชาการ ซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมหลายด้าน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนทุกด้าน ซึ่งสามารถสรุปขอบเขตของงานวิชาการที่เป็นงานหลักได้ดังนี้

- 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

- 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 7) การนิเทศการศึกษา
- 8) การแนะแนวการศึกษา
- 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 10) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 12) การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สำหรับหลักการดำเนินงานในการบริหารงานวิชาการเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร สถานศึกษาควรมียึดหลักการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1) ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม

2) มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3) มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้

4) มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการ หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา ได้ทุกวงชั้นทุกระดับ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

5) มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการ จัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ เป็นภารกิจที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการบริหารการใช้ งบประมาณของหน่วยต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างทั่วถึง โดยมีการจัดทำแผนประจำปีในการใช้งบประมาณและ จัดสรรสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินไปตาม จุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ โดยสังคมและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมการบริหารงานด้านนี้ ซึ่งภาระงานด้านนี้ มีขอบเขต ดังนี้

- 1) การจัดทำและเสนอของบประมาณ
- 2) การจัดสรรงบประมาณ
- 3) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการ ดำเนินงาน

- 4) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 5) การบริหารการเงิน
- 6) การบริหารบัญชี
- 7) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

3. การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิบัติงานเพื่อสนองภารกิจของสถานศึกษา โดยดำเนินการด้านบริหารบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระ ภายใต้กฎหมายระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญต่อไป โดยมีขอบเขต ดังนี้

- 1) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- 2) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
- 3) การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- 4) วินัยและการรักษาวินัย
- 5) การออกจากราชการ

4. การบริหารทั่วไป เป็นการจักระบบการบริหารองค์การ ระบบการบริหารงานธุรการที่ทันสมัย สะดวก ถูกต้อง รวดเร็ว การให้บริการงานอื่น ๆ ในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาในทุกรูปแบบ โดยมุ่งให้สถานศึกษามีการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและระบบคอมพิวเตอร์อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดกิจกรรม โดยมีขอบเขตดังนี้

- 1) การดำเนินงานธุรการ
- 2) งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3) งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 4) การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 6) การจักระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 7) งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 8) การส่งเสริม สนับสนุนด้านวิชาการ
- 9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 10) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- 11) การรับนักเรียน

- 12) การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
- 13) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 14) การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
- 15) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 16) การส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานการศึกษาของชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 17) งานประสานงานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
- 18) การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน
- 19) งานบริการสาธารณะ
- 20) งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการตามภารกิจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 4 งานหลัก คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป ซึ่งการบริหารดังกล่าวนี้เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนให้มีความคล่องตัว อิสระ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคม

2.3 แนวคิดทฤษฎีทางการบริหารสถานศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ จะขอนำเสนอเป็นทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา ตามพัฒนาการของทฤษฎี โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, 2542)

ระยะที่ 1 ระหว่าง ค.ศ. 1887 – 1945 เป็นยุคนักทฤษฎีการบริหารสมัยดั้งเดิม (The Classical organization theory) แบ่งย่อยเป็น 3 กลุ่มซึ่งกล่าวพอสังเขปดังนี้

1.1 กลุ่มการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) โดยมี Frederick Taylor เป็นผู้นำแนวคิดนี้ ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือ จัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด Taylor มองคนงานแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่สามารถปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตขององค์กรได้ และเป็นเจ้าของคำกล่าวที่ว่า “The one best way” คือ วิธีที่ดีที่สุดที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรมีทางเดียว นั่นคือ ประสิทธิภาพของการทำงานสูงสุดจะเกิดขึ้นได้ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ 1) เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection) 2) ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training) และ 3) หาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation) อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดของ Taylor คือ ผลผลิตของยุคอุตสาหกรรม หลักวิทยาศาสตร์ของ Taylor ประกอบด้วย 3 หลักการ ได้แก่ 1) การแบ่งงาน (Division of Labors) 2) การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy) และ 3) การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive payment)

1.2 กลุ่มการบริหารจัดการ (Administration Management) หรือทฤษฎีบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) โดยมี Henri Fayol เป็นผู้นำแนวคิดนี้ และ

ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของทฤษฎีการปฏิบัติการและการจัดการตามหลักบริหารทั้ง Fayol และ Taylor จะเน้นตัวบุคคลปฏิบัติงานและวิธีการทำงาน เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้าน “จิตวิทยา” Fayol ได้เสนอหลักเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป 14 ประการ ที่มีลักษณะสำคัญดังนี้

1) หลักอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ และอำนาจหน้าที่ควรจะมีควบคู่กับความรับผิดชอบ และเมื่อผู้ใดได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานใดงานหนึ่ง ผู้นั้นก็ควรจะได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่เพียงพอที่จะใช้ปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างดี

2) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of Command) ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนควรได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาการเพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในคำสั่งที่เกิดขึ้น

3) หลักของการไปในทิศทางเดียวกัน (Unity of Direction) กิจกรรมของกลุ่มควรมีเป้าหมายเดียวกัน และจะต้องดำเนินไปในทิศทางเดียวกันตามแผนงานที่กำหนด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายขององค์การในที่สุด

4) หลักสายการบังคับบัญชา (Scalar Chain) การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาจากระดับสูงสุดมายังระดับต่ำสุดในองค์การ ที่จะเอื้ออำนวยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว และช่วยให้เกิดระเบียบในการติดต่อสื่อสารในองค์การอีกด้วย

5) หลักของการแบ่งงานกันทำ (Division of Work or Specialization) การแบ่งงานกันตามถนัด เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของบุคลากรในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักเศรษฐศาสตร์

6) หลักความมีระเบียบวินัย (Discipline) การยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบวินัย ซึ่งเป็นข้อตกลงของสมาชิกภายในองค์การ โดยมุ่งให้เกิดความเคารพ เชื่อฟังและทำงานตามหน้าที่ด้วยความตั้งใจ โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องมีความยุติธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย

7) หลักประโยชน์ของส่วนบุคคผลเป็นรองจากประโยชน์ของส่วนรวม (Subordination of the Individual Interest to General Interest) เป้าหมาย ผลประโยชน์ และส่วนได้เสียของส่วนรวม หรือขององค์การจะต้องมีความสำคัญเหนือกว่าเป้าหมายส่วนบุคคล หรือของส่วนย่อยต่าง ๆ แต่ทั้งนี้จะต้องมีการตกลงร่วมกันระหว่างฝ่ายบริหาร คนงาน และกลุ่มต่าง ๆ โดยยึดถือหลักความเป็นธรรม

8) หลักของการให้ผลตอบแทน (Remuneration) ต้องมีความยุติธรรมและให้เกิดความพอใจ และประโยชน์มากที่สุดแก่ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายลูกจ้าง และนายจ้าง ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคม

9) หลักของการรวมอำนาจ (Centralization) การจัดการจะต้องมีการรวมอำนาจไว้ที่จุดกลางเพื่อที่จะควบคุมส่วนต่าง ๆ ขององค์การไว้ได้เสมอ แต่ต้องมีความสมดุลระหว่างการรวมอำนาจ และการกระจายอำนาจ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะทำได้

10) หลักความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Order) การจัดระเบียบสำหรับการทำงานของคนงานในองค์การนั้น ผู้บริหารจำต้องกำหนดลักษณะและขอบเขตของงานให้ถูกต้อง ชัดเจน พร้อมทั้งระบุถึงความสัมพันธ์ต่องานอื่น รวมถึงการจัดหาที่ตั้งของเครื่องมือและวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน

11) หลักความเสมอภาค (Equity) ผู้บริหารต้องมีเมตตาและให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายภายในองค์การ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความจงรักภักดีและอุทิศตนในการทำงานให้กับองค์การ

12) หลักความมั่นคงในการทำงาน (Stability of Tenure) การที่คนเข้าออกมากย่อมเป็นสาเหตุของการสั่นเปลี่ยงและทำให้การจัดการงานไม่เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้น ทั้งผู้บริหารและคนงานจะต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง เพื่อเรียนรู้งานและปัญหาต่างๆ ขององค์การ

13) หลักความริเริ่ม (Initiative) การเปิดโอกาสให้คนงานภายในองค์การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จะเป็นพลังอันสำคัญที่จะทำให้องค์การเข้มแข็ง เพื่อปฏิบัติตาม แผนงานและเป้าหมายต่างๆ ให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

14) หลักความสามัคคี (Esprit de Corps) การเน้นถึงความจำเป็นที่ทุกคนในองค์การจะต้องทำงานเป็นกลุ่มที่เป็นหนึ่งอันเดียวกันเพื่อจะให้เกิดการบรรลุเป้าหมายขององค์การเป็นอย่างดีภายในทิศทางเดียวกัน

1.3 ทฤษฎีบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy) มาจากแนวคิดของ Max Weber ที่กล่าวถึงหลักการบริหารราชการ 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) หลักของฐานอำนาจจากกฎหมาย 2) การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องยึดระเบียบกฎเกณฑ์ 3) การแบ่งงานตามความชำนาญการเฉพาะทาง 4) การแบ่งงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว และ 5) มีระบบความมั่นคงในอาชีพ อย่างไรก็ตามระบบราชการก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งในด้านข้อดี คือ ยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลักการบังคับบัญชา และการเลื่อนขั้นตำแหน่งที่มีระบบระเบียบ ในปัจจุบันระบบราชการกำลังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจทำให้เริ่มมีปัญหา ส่วนในด้านข้อเสีย คือ สายบังคับบัญชายืดยาว และการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ที่เรียกว่า ระบบ “Red tape”

ระยะที่ 2 ระหว่าง ค.ศ. 1945 – 1958 เป็นยุคทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) อาจกล่าวได้ว่า Mary Parker Follett ซึ่งได้รับการยกย่องในแวดวงธุรกิจปัจจุบันว่า เป็น “The Mother of

Modern Management” เนื่องจาก Follett มีความเชื่อว่า การบริหารจัดการเป็นศิลปะที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จโดยผ่านตัวบุคคล และคนทำงานในทุกระดับควรทำงานแบบบูรณาการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กร จะต้องพยายามหาทางแก้ปัญหาาร่วมกันด้วยกันทำงานแบบทีมไม่ใช่ผลักปัญหาออกไป เนื่องจากการทำงานเป็นทีมจะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนได้ใช้ประสบการณ์ของตนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา (Caramela, 2018) ดังนั้น Follett ได้นำเอาจิตวิทยามาใช้และได้เสนอการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict) ไว้ 3 แนวทางดังนี้

- 1) Domination คือ ใช้อำนาจให้อีกฝ่ายสยบลง คือ ให้อีกฝ่ายแพ้ให้ได้ซึ่งไม่ดีนัก
- 2) Compromise คือ ยอมกันคนละครึ่งทางเพื่อให้เหตุการณ์สงบโดยประนีประนอม และ
- 3) Integration คือ การหาแนวทางที่ไม่มีใครเสียหน้า ซึ่งจะได้ประโยชน์ทั้ง 2 ทาง (ชนะ ชนะ) โดย Follett ให้ทัศนะว่า “การเกิดความขัดแย้งในหน่วยงานเป็นความบกพร่องของการบริหาร”

นอกจากนี้ การวิจัยหรือการทดลองฮอว์ธอร์น (Hawthorn Experiment) ที่ Mayo กับคณะทำการวิจัยเริ่มที่ข้อสมมติฐานว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน และมีการค้นพบจากการทดลอง คือ มีการสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์กร ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่ว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความสำคัญมาก ซึ่งผลการศึกษาดทดลองของ Mayo กับคณะ พอสรุปได้ดังนี้

1. คนเป็นสิ่งมีชีวิต จิตใจ ขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญในการทำงาน
  2. เงินไม่ใช่ สิ่งล่อใจที่สำคัญแต่เพียงอย่างเดียว รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการจูงใจในการทำงานไม่น้อยกว่าเงิน
  3. การทำงานขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- ค้ำที่อยู่ที่ค้ำใจอยู่ยาก

ข้อคิดที่สำคัญจากแนวคิด “มนุษย์สัมพันธ์” คือ การตอบสนองคนด้านความต้องการศักดิ์ศรีและการยกย่อง จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน

ระยะที่ 3 ตั้งแต่ ค.ศ. 1958 – ปัจจุบัน เป็นยุคการใช้ทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theory) และเป็นการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Approach) โดยยึด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักระบบงาน ความสัมพันธ์ของคน และพฤติกรรมขององค์กร ซึ่งมีแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่นักวิชาการหลาย ๆ คนได้แสดงไว้ดังเช่น

1. Chester Barnard เขียนหนังสือชื่อ The Function of the Executive ที่กล่าวถึงงานในหน้าที่ของผู้บริหารโดยให้ความสำคัญต่อบุคคล ระบบของความร่วมมือขององค์กร และเป้าหมายขององค์กรกับความต้องการของบุคคลในองค์กร ทั้งหมดต้องสมดุลกัน
2. ทฤษฎีของ Maslow ว่าด้วยการจัดอันดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Maslow's S – Hierarchy of Needs) ว่า เป็นเรื่องแรงจูงใจ โดยแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ด้าน เรียงตามลำดับ ตั้งแต่ความต้องการด้านกายภาพ ความต้องการด้านความปลอดภัย ความต้องการด้านสังคม

ความต้องการด้านการเคารพ – นับถือ และประการสุดท้าย คือ การบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self-actualization) คือ มีโอกาสได้พัฒนาตนเองถึงขั้นสูงสุดจากการทำงาน แต่ความต้องการเหล่านั้นต้องได้รับการสนองตอบตามลำดับขั้น

จึงเห็นได้ว่า ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษาทั้ง 3 ระยะดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าสังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อนเกินกว่าที่จะนำทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้ในการบริหารการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ แต่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำทฤษฎีดังกล่าวมาบูรณาการเพื่อประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาได้

2.4 กระบวนการบริหารสถานศึกษา

กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีการบริหารการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง 3 แนวคิด ได้แก่ กระบวนการบริหารแบบ POSDCoRB กระบวนการบริหารตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) และกระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด

2.4.1 กระบวนการบริหารแบบ POSDCoRB

การบริหารแบบ POSDCoRB มี Luther Gulick and Lyndal Urwick เป็นนักทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่มการบริหารจัดการ (Administration Management) โดยเสนอหลักที่เกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งคนที่เป็นผู้บริหารจะต้องทำมีหน้าที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ได้แก่ การวางแผนงาน การจัดองค์การ การจัดหาบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “POSDCoRB” ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้ (พิมลจรรย์ นามวัฒน์, 2544)

P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้ เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิชาการและวิจารณ์ญาณ วินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการ โดยถูกต้องอย่างมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

O = Organizing หมายถึง การจัดองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ (Management) ด้วยเรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้ จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงานคุณภาพของงานหรือจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) และหรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน (Organization) เช่น หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) หรือบ้างก็เรียก เป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานแนะนำหรือที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงาน อุนกร(Auxiliary) เป็นต้น

S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลมาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (Personnel Administration) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถมาปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Competent Man for Competent Job) หรือ Put the Right Man on the Right Job รวมถึงการที่จะเสริมสร้างและชำระไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย

D = Directing หมายถึง การอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงานตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human relations) และการจูงใจ (Motivation) เป็นต้น การอำนวยการในที่นี้รวมถึงการวินิจฉัย สั่งการ (Decision Making) ซึ่งเป็นหลักอันสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงาน และขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างานมาก เหตุเพราะว่าการที่จะอำนวยการให้ภารกิจดำเนินไปด้วยดีได้จำเป็นต้องมีการตัดสินใจที่ดีและมีการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสมกับแต่ละลักษณะของการตัดสินใจ

Co = Coordinating หมายถึง การประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ควรศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหาร เพราะเป็นกิจวัตรประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติงาน และเป็นสิ่งที่มีอยู่ทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตนเพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จรวดเร็ววัตถุประสงค์ขององค์กร

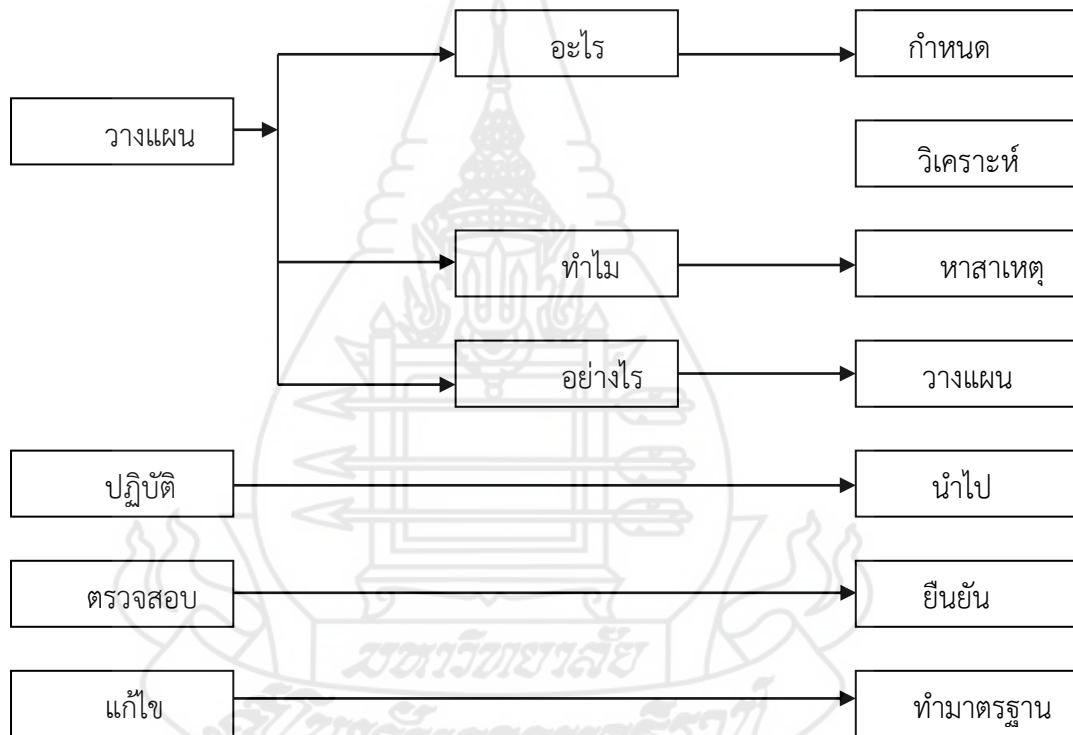
R = Reporting หมายถึง การรายงาน ตลอดรวมถึงการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งการรายงานมีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) อยู่มาก การรายงานโดยทั่วไปหมายถึงวิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา และหรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของรายงานจะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณโดยทั่วไป มักมีวงจรที่คล้ายคลึงกันที่เรียกว่า “วงจรงบประมาณ” (Budget Cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมงบประมาณและการเสนอขออนุมัติ (Executive Preparation and Submission) 2) การพิจารณาให้ความเห็นชอบของฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislation Authority) 3) การดำเนินการ (Execution) และ 4) การตรวจสอบ (Audit)

จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาแบบ POSDCoRB เป็นกระบวนการบริหารที่มุ่งการดำเนินการภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และเน้นบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

2.4.2 กระบวนการบริหารตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle)

วงจรเดมมิงหรือวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act แปลว่า วางแผน - ปฏิบัติ - ตรวจสอบ - ปรับปรุง เป็นวงจรที่มีความเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แนวคิดของวงจรนี้ Walter A. Shewhart เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 และ W. Edwards Deming เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1950 จนเป็นที่เผยแพร่หลายในชื่อ วงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงจรคุณภาพ หรือ วงจรแห่งการบริหารจัดการคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan - P) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do - D) 3) การตรวจสอบ (Check - C) และ 4) การปรับปรุง (ACT - A) ดังนี้ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2542, น. 188) (ดูภาพที่ 2.2)

ภาพที่ 2.2 กระบวนการของ PDCA ของ Deming

จากภาพที่ 2.2 อธิบายแต่ละขั้นตอนของ Demming ได้ดังนี้
 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาโดยละเอียด หรือให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ
 ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (DO) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ

1. การวางแผนการกำหนดการ ประกอบด้วย การแยกแยะกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการกระทำ การกำหนดเวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง และการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ

2. การจัดแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) การจัดแบบนี้ สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่าง ๆ มาได้และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน ประกอบด้วย การให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ การให้ผู้ร่วมงานมีความพร้อมต้องใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม และการพัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) ทำให้รู้สภาพการของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล
3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวนและคุณภาพของผลงานที่ได้รับแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

4. รายงานผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว โดยรายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ และรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไข (Act) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค้นพบ ดังนี้

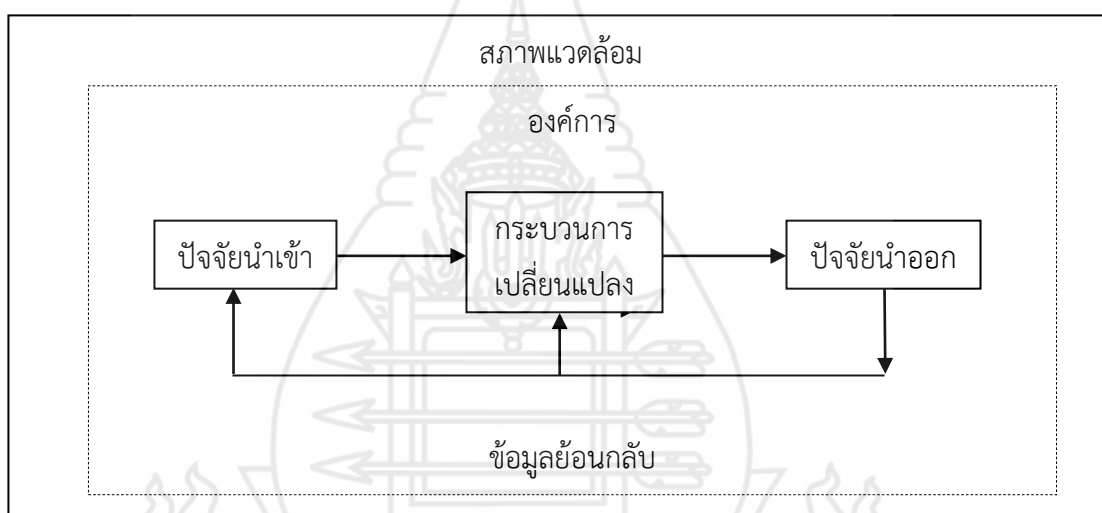
1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ
2. ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังนี้ การขำนโยบาย การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน และการประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

จึงกล่าวได้ว่า การบริหารงานด้วยวงจรเดมมิงเป็นกระบวนการบริหารคุณภาพที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กรหรือหน่วยงานและเพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องการบริหารงานด้วยกระบวนการวงจรเดมมิง จะต้องประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข

2.4.3 กระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด

แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดมีพื้นฐานความคิดมาจากทฤษฎีระบบทั่วไปที่มององค์กรเป็นระบบ คือ ประกอบด้วยระบบย่อยหลาย ๆ ระบบที่ทำงานร่วมกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในหน้าที่ของตน และติดต่อประสานงานกับระบบย่อยอื่น ๆ เพื่อให้องค์กรซึ่งองค์กรเชิงระบบจะพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต (ปัจจัยนำออก)

และข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งถือว่าเป็นระบบปิด ต่อมาได้มีผู้นำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ระบบโรงเรียน ดังเช่น Lunenburg and Ornstein (2012 อ้างถึงในรัตนา ดวงแก้ว, 2557, น. 14) ได้เสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ซึ่งทัศนะนี้จะแตกต่างจากทฤษฎีเชิงระบบแบบปิดที่ไม่ใส่ใจกับสภาพแวดล้อมภายนอกเพราะเห็นว่า องค์กรมีความเป็นอิสระ และสามารถที่จะจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง แต่การบริหารสถานศึกษาในทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดตามที่ Lunenburg and Ornstein เสนอตั้งอยู่บนฐานความคิดว่า องค์กรเป็นระบบหนึ่ง ที่ประกอบด้วยชุดขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์การร่วมกัน ชุดขององค์ประกอบดังกล่าว มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยป้อนเข้า (inputs) 2) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformational process) 3) ปัจจัยนำออกหรือผลลัพธ์ (outputs) 4) ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) และ 5) สภาพแวดล้อม (environment) ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3. การบริหารการศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดตามที่คณะ Lunenburg and Ornstein. จาก “การพัฒนาคุณภาพการศึกษา” โดยรัตนา ดวงแก้ว, 2557, น. 14. ใน *ประมวลสาระชุดวิชานโยบาย การวางแผน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. (หน่วยที่ 11). (น. 1 - 83).
 นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จากภาพที่ 2.3 ปัจจัยนำเข้า (inputs) อธิบายได้ว่า องค์กรที่เป็นเชิงระบบ ดังเช่น สถานศึกษาได้รับทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมใน 4 ลักษณะ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้ คน หมายถึง บุคลากรที่เป็นสมาชิกขององค์กร เงิน หมายถึง งบประมาณที่ใช้ในการลงทุนเพื่อการดำเนินการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวก

ทั้งหลาย รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร หลักสูตร ความรู้ และสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

กระบวนการเปลี่ยนแปลง (transformational process) อธิบายได้ว่า ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับการประสาน และการใช้ทรัพยากรทั้ง 4 ลักษณะ หรือปัจจัยนำเข้าดังกล่าว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนตามที่ตั้งความคาดหวังไว้ อันจะส่งผลต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป และผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ก็ต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบภายในองค์กร ทั้งการบริหารจัดการทั่วไป การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ โดยต้องใช้ความรู้และทักษะการบริหารจัดการที่หลากหลาย ทั้งทักษะในการตัดสินใจ ทักษะการทำงานกับผู้อื่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการวางแผน และทักษะที่จะจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีทักษะการเป็นผู้นำการเรียนการสอน ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรจะส่งผลต่อเป้าหมายหรือปัจจัยนำออกด้านผู้เรียนทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่

ปัจจัยนำออก/ผลผลิต (outputs) อธิบายได้ว่า ภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ต้องสร้างความมั่นใจ และใช้ทรัพยากรที่มาจากสภาพแวดล้อมในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ในบริบททางสถานศึกษา ปัจจัยนำออกก็คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษาที่อาจจะปรากฏในลักษณะของผลผลิต ผลที่ได้รับผลลัพธ์หรือภาพความสำเร็จของระบบการศึกษา ทั้งนี้ ลักษณะของปัจจัยนำออกจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของสถานศึกษา แต่ส่วนใหญ่จะปรากฏในลักษณะผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน สมรรถนะการสอนของครู ความก้าวหน้าของนักเรียนและของครู อัตราการตกซ้ำชั้น การลาออกของครูและบุคลากร การขาดเรียนของนักเรียน การขาดสอนของครู ความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทักษะคตินักเรียนต่อโรงเรียน และความพึงพอใจของครูในการปฏิบัติงาน

ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) อธิบายได้ว่า ข้อมูลจากปัจจัยนำออกหรือผลผลิตจะทำให้ได้ข้อมูลกลับไปสู่ระบบ และข้อมูลเหล่านี้ไม่ว่าในเชิงบวกหรือเชิงลบจะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ ถ้าองค์กรได้ข้อมูลย้อนกลับเชิงลบนำมาปรับแก้ไขกระบวนการหรือปัจจัยนำเข้า หรือทั้งสองส่วนซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพของปัจจัยนำออกในอนาคตได้

สภาพแวดล้อม (environment) อธิบายได้ว่า ในการบริหารจัดการองค์การทางการศึกษาตามทฤษฎีระบบแบบเปิด สภาพแวดล้อมภายนอกไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยีต่างก็ส่งผลกระทบต่อองค์การทางการศึกษาทั้งสิ้น ดังจะเห็นเป็นรูปธรรมได้จากสภาพแวดล้อมเหล่านี้กำลังผลักดันให้ทั้งระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติแสดงความรับผิดชอบที่เชื่อถือได้ในการจัดการศึกษา อาทิ โลกในอนาคตต้องการผู้เรียนที่มีทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 แรงผลักดันนี้ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ใหม่ ซึ่งจะส่งผลถึง

เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่ต้องนำนโยบายนี้สู่การปรับเปลี่ยนหลักสูตรของสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักการของทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 อันจะส่งผลถึงผู้เรียนต่อไป ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพต้องสามารถบริหารจัดการองค์การอย่างมีกลยุทธ์โดยวิเคราะห์สถานการณ์ของสภาพแวดล้อมเพื่อที่จะสามารถจัดการศึกษาได้ตอบสนองความต้องการจำเป็นของสังคมได้อย่างแท้จริง

จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อที่จะนำข้อมูลสารสนเทศมาสู่การวางแผนเพื่อกำหนดปัจจัยการนำเข้า และกระบวนการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้ผลผลิต หรือปัจจัยนำออก ตามที่กำหนด พร้อมทั้งใช้ประโยชน์จากข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาทั้ง 3 แนวความคิดยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันได้ แต่เป็นที่สังเกตได้ว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพแวดล้อมได้อย่างชัดเจนกว่าอีก 2 แนวทางดังกล่าว จึงมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่สถานศึกษาได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้สถานศึกษาในทุกระดับและทุกประเภทต้องเตรียมพร้อมทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อผลิตผู้เรียน หรือปัจจัยนำออกให้มีทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21

2.5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา พบว่า มีนักการศึกษาที่ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพดังนี้

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา หลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีคุณภาพ เนื่องจากการบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนดแผนงานวิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะต้องเปิดใจกว้าง และคิดว่าสถานศึกษามีใช้แหล่งความรู้เพียงแห่งเดียว แต่มีความรู้ที่อยู่ล้อมรอบสถานศึกษานั้นยังมีอีกมากมาย การยอมรับว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น มีคุณค่าจะเป็นหนทางที่ทำให้

ให้สถานศึกษาเปิดรับการบูรณาการระหว่างภูมิความรู้ของสถานศึกษาและภูมิความรู้จากชาวบ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

2. คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งทางราชการจะต้องมีการสื่อสารให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษายังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนดีพอและการคัดเลือกสรรหาบุคคลดังกล่าว จะต้องได้ผู้ที่สนใจและมีความเข้าใจในการศึกษา ซึ่งถ้าหากได้คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีคุณภาพก็จะเป็นส่วนที่ผลักดันให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน มีข้อมูลและทราบความต้องการของชุมชนดีพอ ซึ่งย่อมจะมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ การจัดการศึกษาในอนาคตจะเป็นเรื่องของทุกคน ไม่ใช่เรื่องของทางราชการแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนแต่ก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้คณะกรรมการสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญในการระดมสรรพกำลังในการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องของกองทุน

3. หลักสูตร นับว่าเป็นหัวใจของการศึกษา เปรียบเสมือนเข็มทิศของการศึกษา เพราะถ้าหลักสูตรไม่มีเข็มทิศในการเดินทางก็จะไม่ทราบว่าจุดหมายคืออะไร ดังนั้น หลักสูตรจะต้องได้มาตรฐานสากล ผู้ทำให้หลักสูตรได้มาตรฐาน นอกจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว สถานศึกษา ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา จะต้องเป็นผู้ร่วมกันพิจารณากำหนด โดยยึดความต้องการของสังคมเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้การวัดผลจะต้องเที่ยงตรง ตลอดจนใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงจะสอดคล้องกับการเรียนการสอน หลักสูตร ที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น เช่น มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในรูปแบบเดียวกันหรือต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนที่มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย หรือจากประสบการณ์การทำงาน นอกจากนี้การจัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

4. การจัดการเรียนการสอน ในการจัดเตรียมการสอนเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องมีความพร้อมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเสมอภาค สำหรับกระบวนการเรียนรู้จะต้องให้เด็กทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด นั่นก็คือ การยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งสถานศึกษาจะต้องร่วมกับภาคเอกชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ สถานศึกษาจะต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน และจะต้องมีรายงานผลการจัดการศึกษาให้สาธารณชนทราบ โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ติดตามควบคุมกิจการของสถานศึกษาและจะต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2550) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ โดยแบ่งหน้าที่ของผู้บริหารไว้ดังนี้

1. ในด้านวัตถุประสงค์ ผู้บริหารควรเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมาย โดยระลึกละเอียดว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในที่สุดสำหรับนักเรียน สนับสนุนบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ จะต้องให้บุคลากรทางการศึกษายอมรับเป้าหมายไปในทางเดียวกัน ค้นหาวิธีที่เหมาะสมที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุผลสัมฤทธิ์ โดยประสานความร่วมมือและก่อให้เกิดความสามัคคีในระหว่างบุคลากรทางการศึกษาด้วยกัน

2. ในด้านการวางแผน ผู้บริหารควรออกแบบเพื่อการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า โดยผ่านทางเลือกแนวทางที่ดีที่สุด ออกแบบเพื่อการปฏิบัติงานปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า กำหนดผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน ทำความกระจ่างในสิ่งที่ต้องการให้ผลสัมฤทธิ์ผล วางแผนสำหรับผลสัมฤทธิ์ และปรับปรุงระบบค่านิยมของสังคม ทำงานให้ยืดหยุ่น ทำแผนให้สมบูรณ์ ทบทวนแผนสม่ำเสมอ ปรับแผนให้เข้ากับแผนประเทศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการวิจัย ทำแผนให้เป็นจริงและปฏิบัติได้ รวมทั้งใช้บริการผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาทุกคนเข้าใจแผน

3. ในด้านการจัดการ ผู้บริหารควรวางโครงสร้างการจัดองค์การให้มีความสัมพันธ์กัน กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ส่งเสริมพฤติกรรมกลุ่มที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา สร้างความมั่นใจและความปลอดภัยให้กับกลุ่ม และสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือโดยกระบวนการแบบประชาธิปไตย เคารพและไว้วางใจในบุคลากร

4. ในด้านการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรแนะนำบุคลากรในการดำเนินกิจกรรมโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นที่ตั้ง ประสานงานและควบคุมทิศทางการทำงานให้ได้ผลมากโดยลงทุนน้อยที่สุด เคารพความรู้บุคลิกภาพและเกียรติของบุคลากรทุกคน ทำให้บุคลากรมีความรักและความพึงพอใจในตนเอง สร้างพลังสามัคคี ประสานงานระหว่างครู นักเรียนและผู้ปกครอง ประสานงานหลักคือวิธีการสอน ใช้กฎระเบียบอำนาจและหน้าที่ในการตัดสินใจอย่างเป็นธรรม ทำให้บุคลากรรับผิดชอบต่องาน แก้ไขปัญหาอย่างมีขั้นตอน เข้าใจความรู้สึกและการตัดสินใจของบุคลากร และหลีกเลี่ยงการใช้ความคิดเห็นของตนเพียงฝ่ายเดียว

5. ในด้านการประเมินผล ผู้บริหารประเมินผลโดยเทียบมาตรฐานและค่านิยมที่กำหนด ค้นหาจุดอ่อนและจุดแข็งเพื่อใช้ในการแก้ไขบุคลากร ประเมินผลเพื่อปรับปรุงงานและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน ประเมินเจตนาธรรมณ์ของประชาชน และประเมินอย่างต่อเนื่องเพื่อการปรับปรุงและปรับปรุงตนเอง

วรพงษ์ เถาว์ชาลี (2556) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ และพบว่าประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา มี 5 ปัจจัย คือ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2) การจัดการเรียน

การสอนอย่างเป็นระบบ 3) ระบบการบริหารงานวิชาการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 4) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ 5) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ นอกจากนี้การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลต้องคำนึงถึง 4 ปัจจัย คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การบริหารจัดการ และ 4) คุณภาพผู้เรียน

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนของสถานศึกษาโดยจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศชาติ อีกทั้งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดการ การปฏิบัติงาน และการประเมินผล

3. นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3.1 ความเป็นมาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

โรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาก่อตั้งขึ้นครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกา โดยพันเอกเฮนรี สตีลอลคอตต์ (Henry Steel Olcott) ชาวอเมริกัน ซึ่งปรารถนาจะช่วยพุทธศาสนิกชนชาวลังกาต่อสู้กับนักเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และนโยบายเกี่ยวกับศาสนาของรัฐบาลอาณานิคมของอังกฤษ โดยจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2428 เป็นช่วงระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกากำลังอยู่ในภาวะอันตรายอย่างยิ่ง การจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของประเทศศรีลังกา มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และ 2) เพื่อต่อต้านนักเผยแพร่ศาสนาคริสต์ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนา โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นนี้มีลักษณะเป็นสถาบันอาสา คือ คณะครูและอาจารย์ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ มีทั้งฆราวาส และพระภิกษุ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาและศาสนาซึ่งอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสมาคมยุวพุทธิก (Young Men Buddhist Association หรือ Y.M.B.A.) ปัจจุบัน

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศศรีลังกาเจริญแพร่หลายมาก มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกือบทุกหมู่บ้านและเกือบทุกวัดหลักสูตรที่ใช้เรียนมี 4 ระดับ คือ ระดับขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นปลายและขั้นสูง วิชาที่เรียนประกอบด้วยพุทธประวัติ ธรรมะ ประวัติพุทธสาวก ประวัติพระพุทธศาสนา ลักษณะการเรียนการสอนเริ่มตั้งแต่ 08.00 – 12.00 น. ทุกวันอาทิตย์ ส่วนวันอัมมสวณะ เด็กและเยาวชน จะนั่งขวามขวามถือดอกไม้ธูปเทียนเพื่อมาสมาทานอุโบสถศีลกิจกรรมก่อนเข้าห้องเรียน คือ การสมาทานศีล 5 กล่าวบูชาพระรัตนตรัย คาถาสรรเสริญพุทธคุณสังฆคุณ (บุปผา พูลทาจกร, 2549)

การเข้ามาของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นช่วงระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมไทยขณะนั้น ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม การเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่างที่ขัดกับสังคมไทย ทำให้มีความเห็นว่า ความประเพณีของเด็กไทยผิดเพี้ยนไปจาก

วัฒนธรรมเดิม ทำให้รัฐต้องออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และมีนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการ มีหนังสือถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดให้ทางโรงเรียนกวดขันเรื่องมารยาท การประหยัดและความสะอาดของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากกระยะสงครามนักเรียนไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนตามปกติ มีการประพฤติเที่ยวเตร่ มั่วสุม และมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก รัฐบาลขณะนั้นเล็งเห็นถึงปัญหาความมั่นคงของประเทศจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจทำให้เด็กและเยาวชนถูกชักจูงได้ง่าย กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขศีลธรรมที่เสื่อมทราม พ.ศ. 2490- 2491 ขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอดส่องความประพฤติของข้าราชการ และส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เด็กทั้งในด้านการสอนและการปฏิบัติ โดยกำหนดให้กรมสามัญศึกษาจัดแบบไหว้พระสวดมนต์มาตรฐาน เพื่อให้เป็นแบบเดียวกันทุกโรงเรียนและให้มีการนิมนต์พระมาเทศน์ให้นักเรียนฟังเดือนละครั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของเด็ก (สุวิมล เอกอรุ, 2529)

เมื่อปี พ.ศ. 2496 –2500 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) อธิบดีสงฆ์ (เจ้าอาวาส) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ในสมัยนั้นได้มีดำริให้จัดตั้ง “โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” และเปิดทำการสอน เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2501 ณ วัดมหาธาตุฯ นับเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกในประเทศไทย กรมการศาสนา ได้ให้การสนับสนุนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2520 และได้มีการเปลี่ยนชื่อ “โรงเรียน” เป็น “ศูนย์ศึกษา” เพื่อให้มีเอกลักษณ์เป็นการเฉพาะ และสอดคล้อง กับระเบียบของทางราชการ เมื่อปี พ.ศ. 2523 นับแต่วันนั้นเป็นต้นมาจึงใช้ชื่อ “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” จนถึงปัจจุบัน และใช้อักษรย่อว่า “ศพอ.” และเพื่อให้การอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาเป็นไปอย่างมีระบบได้ออกระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2535 เป็นครั้งแรก และได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2534 ทำให้การบริหารงานมีทิศทางเอกภาพ และประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต่อมาเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2543 ได้มีการปรับปรุงระเบียบฯ ดังกล่าว เป็นครั้งแรก แต่ยังคงบทบาทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไว้เช่นเดิมจนถึงปี พ.ศ. 2550 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นโครงการสำคัญ มีการแก้ไขระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใหม่ และประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2550 ให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีบทบาทอันหลากหลาย สามารถเป็นพลังสำคัญที่จะพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนแบบครบวงจร เป็นบทบาทที่กว้างขวางสามารถรองรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัยของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

3.2 เหตุผลและความจำเป็นในการจัดการศึกษาของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพควบคู่คุณธรรม สร้างสังคมที่มีความเข้มแข็ง มีความภูมิใจในความเป็นไทย ซึ่งดูได้จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีแถลงต่อ

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ในวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557 โดยมีนโยบายด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ได้กำหนดไว้ในด้านที่ 4 การศึกษาและเรียนรู้การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวนโยบาย คือ รัฐบาลจะนำการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทยมาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้ได้รับการพัฒนาจิตใจอย่างครบถ้วน ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลด้านที่ 4 ข้อ 4.1 คือ จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาทางเลือกไปพร้อมกัน เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้พัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ ประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตได้โดยมีความใฝ่รู้และทักษะที่เหมาะสม เป็นคนดีมีคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพการเรียนรู้โดยเน้นการเรียนรู้ เพื่อสร้างสัมมาชีพในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการเหมาะสมกับพื้นที่ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ และ ข้อ 4.4 พัฒนาค้นทุกช่วงวัยโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถมีความรู้และทักษะใหม่ที่สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลาย ตามแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ปรับกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรให้ เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่เรียนรู้การแก้ปัญหา การรับฟังความเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดีโดยเน้นความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน

นโยบายของรัฐบาลยังมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข และให้ความสำคัญขององค์กรทางศาสนาให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชนและประชาชนได้มีการพัฒนาเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามนโยบายข้อที่ 4.7 คือ ทะนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามความพร้อม นอกจากนี้ในข้อ 4.10 ปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ตีรวมทั้งสนับสนุนการผลิตสื่อคุณภาพ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดีมาจากการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

จึงเห็นได้ว่า นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศาสนาเป็นนโยบายด้านที่ 4 โดยมุ่งเน้นสนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาท สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการ

พัฒนาสังคมตามความพร้อม และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

3.3 ความหมายและความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3.2.1 ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

สุรเชษฐ์ หนูเอี่ยม (2553) ได้กล่าวถึงความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาซึ่งนับเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรม ศึกษาอบรมบ่มนิสัยและสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาแต่แรกเริ่ม นับเป็นวิธีการในรูปแบบประเพณีไทยอย่างหนึ่ง ได้รักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2562) ได้ให้ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ว่า หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้การเผยแผ่อบรมปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทยอันดีงามแก่เด็ก เยาวชนและประชาชน มีชื่อย่อว่า “ศพอ.”

จากที่กล่าวมา จึงเห็นได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์การเรียนการสอนที่ดำเนินการจัดการศึกษาโดยที่มีหลักสูตรเฉพาะของตนเองตามหลักสูตรการศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่ออบรม ปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา คุณธรรมจริยธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน

3.2.2 ความสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของนโยบายด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ในด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงมีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชน วัด ชุมชน และสังคม (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554, น. 4 - 6) ซึ่งกล่าวพอสังเขป ดังนี้

1. ช่วยแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากการค้นพบตัวเลขของปัญหาเยาวชนไทยในขณะนี้เกิดวิกฤตคุณธรรมจริยธรรมอย่างมาก และนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นสร้างความยุ่งยากให้แก่สังคมไทย หากไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไขในทันที ปัญหาดังกล่าวจะลุกลามขยายไปสู่เยาวชนในวงกว้างจนยากที่จะแก้ไขอันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพเยาวชนไทยในอนาคต กรมการศาสนาได้สนับสนุนให้การดำเนินการในศูนย์ฯ มีศักยภาพใช้หลักธรรมทางศาสนาเยียวยาจิตใจของเด็กและเยาวชน และมีจำนวนมากพอ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหาด้านคุณธรรมของเยาวชนและประชาชนในชุมชนที่สัมผัสได้และสามารถประเมินผลงานที่เป็นรูปธรรมได้

2. ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วประเทศ โดยให้ศูนย์ฯ เป็นฐานของชุมชนที่มั่นคงและเข้มแข็ง ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ได้ และยังเป็น การดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่มุ่งเน้นพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ช่วยขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมาย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถสนองนโยบายของรัฐบาล โดยการเสริมสร้างบทบาทของสถาบันครอบครัวร่วมกับสถาบันทางศาสนา ในการปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดีสร้างกระแสเชิงบวกให้แก่สังคม และเปิดพื้นที่สาธารณะที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมของศาสนาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น ปรับปรุงสถานที่ของศาสนาต่าง ๆ เช่น วัด ให้เป็นศูนย์กลาง การทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในการทำโครงการขนาดเล็กในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ต้องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งทั้งด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จึงเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4. ช่วยฟื้นฟูความเข้มแข็งของวัดในอดีตให้กลับคืนสู่สังคม โดยมีความมุ่งหวังที่จะพลิกฟื้นบทบาทของวัดให้เป็นฐานปฏิบัติการ เนื่องจากวัดในอดีตมีบทบาทมากมายที่คำขุสัจคมไทยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง กล่าวคือ วัดเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้าน มีพระสงฆ์เป็นผู้นำชาวบ้าน คอยให้คำปรึกษาสั่งสอน วัดยังเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของทุกคนในช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิต เป็นแหล่งอบรมทางปัญญาให้แก่เด็ก เป็นแหล่งรวมสรรพวิชาการความรู้ทั้งหมด เป็นศูนย์รวมศิลปะและวัฒนธรรม เป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นรมณีสถาน เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่ให้บริการด้านฌาปนกิจ เป็นสถานที่ชุมนุมพบปะสังสรรค์ จากความสำคัญของวัดในอดีตที่มีมากมายนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถช่วยพลิกฟื้นบทบาทของวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมปัจจุบันยิ่งขึ้น โดยทำหน้าที่ต่างๆ เช่น เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์จัดกิจกรรมของชุมชน เป็นศูนย์ฝึกอบรมของชุมชน เป็นศูนย์เก็บรวบรวมมรดกและวัฒนธรรมไทย เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ของชุมชนที่มีค่าต่อจิตใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของชุมชน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ ให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น เป็นต้น

5. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ร่วมดำเนินกิจกรรม รวมทั้งร่วมตรวจสอบในทุกระดับด้วยคนในชุมชนเองเพื่อ “ทำให้คนไทยมีความสุขอย่างยั่งยืน” โดยยึดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เป็นเข็มทิศในการทำงาน ซึ่งรัฐบาลได้วางกรอบทิศทาง

พัฒนาประเทศมุ่งสู่ความ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” โดยการนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลในทุกมิติทั้งเศรษฐกิจและสังคม บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เน้นพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการสร้างจิตสำนึกสาธารณะสู่การเป็นสังคมแห่งปัญญา

6. ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวปฏิรูปการศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์การเรียนการสอนที่มีหลักสูตรเฉพาะของตนเองตามหลักสูตรการศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) ฉบับกรมการศาสนา พ.ศ. 2550 และส่งเสริมการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ให้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อมุ่งหวังต่อยอดและเติมเต็มความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นความหลากหลายในการเรียนการสอน สร้างโอกาส สร้างทางเลือกสำหรับคนหลากหลายกลุ่มในทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมตามโอกาสและความสนใจ เพื่อพัฒนาคุณธรรมชีวิตและสร้างสรรค์สังคม

7. ช่วยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของชุมชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ โดยได้มีการปรับบทบาทใหม่ของศูนย์ฯ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความทันสมัยและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดน โดยการใช้ IT ในการแสวงหาความรู้จากโลกอินเทอร์เน็ต พร้อมไปกับการสร้างกระแสกระตุ้นรื้อให้ทุกภาคส่วนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทย

8. ช่วยนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและร่วมฟื้นฟูวิถีไทยโดยใช้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าและเข้มแข็งของไทย มาเป็นฐานในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประชาชน มีพระภิกษุสงฆ์ผู้ซึ่งได้รับความเคารพนับถือ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนซึ่งจะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมตะวันออกให้มีความสมดุลตามวิถีไทย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังเป็นแหล่งฟื้นฟูอารยธรรมของไทยที่เคยรุ่งเรืองในอดีตให้กลับคืนสู่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้รู้จักตัวตนของตนเองมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการยึดถือตามหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดความสมดุลตามวิถีไทย

สรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยฟื้นฟูบทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนในการช่วยขัดเกลาเยาวชน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประชาชนและเป็นแหล่งฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยให้มีความเข้มแข็ง ให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเช่นในอดีต

3.4 การจัดตั้งและรูปแบบการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3.4.1 การจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นต้องดำเนินการในนามของวัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐและจะต้องมีคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย

ผู้อำนวยการศูนย์ฯ เป็นประธาน รองผู้อำนวยการศูนย์ฯ จำนวน 2 รูป/คน เป็นรองประธานกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่น้อยกว่า 5 รูป/คน เป็นเลขานุการ มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่า 35 คน ขึ้นไป มีครูผู้สอน จำนวน 1 รูป/คน ต่อนักเรียน 35 คนและมีสถานที่เรียนเหมาะสม เพียงพอกับจำนวนนักเรียน โดยคณะกรรมการบริหารมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) นโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ 2) วิชาการ 3) บุคลากร และ 4) การเงิน (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

สำหรับผู้อำนวยการศูนย์ฯ มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

1. บริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เป็นไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และระเบียบของกรมการศาสนา
2. บรรลุ แต่งตั้ง ถอดถอน ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ รวมทั้งดำเนินการบริหารงาน บุคคล ตามข้อบังคับของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในการขอจดทะเบียนนั้น สำหรับในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อ กรมการศาสนา โดยเสนอความเห็นชอบของเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเขต และผู้อำนวยการเขต สำหรับส่วน ภูมิภาคให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดโดยเสนอผ่านการเห็นชอบของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะ อำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด แล้วส่งไปยังสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อดำเนินการพิจารณา รับ จดทะเบียนขึ้นเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาและสนับสนุน ด้านงบประมาณในปีต่อไป (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

3.4.2 รูปแบบการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ปัจจุบันรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด เป็นการจัดการศึกษาภายในวัด เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้ามารู้จักวัด ศึกษาธรรมะกับพระสงฆ์ โดยใช้อาคารสถานที่ของวัด ศาลาเอนกประสงค์หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นต้น
2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐ คือ เป็นการจัดตั้งโดยสถานศึกษา มูลนิธิ สมาคม หน่วยงานของรัฐคือ เรือนจำ และหน่วยงานทหารในกอง อนุศาสนาจารย์ เป็นการดำเนินงานสงเคราะห์ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับครูอาจารย์ในสถานศึกษาหรือ บุคลากรในมูลนิธิ สมาคม โดยบางศูนย์ฯ ผู้บริหารสถานศึกษานั้นได้อาราธนาพระภิกษุเป็นผู้อำนวยการ
3. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงรุก เป็นการดำเนินการของพระภิกษุสงฆ์ ภายใน วัดใดวัดหนึ่งที่มีข้อจำกัด ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในวัดได้ จึงเข้าสอนในสถานศึกษาในนาม ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ทั้งนี้ การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด (ศพอ.) และโรงเรียน หรือที่เรียกว่า พลังบวร โดยให้ทุกฝ่ายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำและร่วมกันประเมินผล ซึ่งจะทำให้ ทุกฝ่ายรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning society) (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2562, น. 20) ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

บ้าน เป็นสถาบันครอบครัวหรือคนในชุมชนที่ให้การสนับสนุน ศพอ.ในวัด ให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมขัดเกลาเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมหรือเข้าร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนา/วัฒนธรรม ร่วมเป็นจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ในวัด/ในชุมชน ฯลฯ

วัด หรือ ศพอ. เป็นแหล่งขัดเกลาบ่มเพาะศีลธรรม/สืบสานวัฒนธรรมและเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของชุมชนทำหน้าที่สอนธรรมศึกษา จัดกิจกรรมทางศาสนา/วัฒนธรรม เชิญชวนคนในชุมชนร่วมเป็นสมาชิกของ ศพอ. ตลอดทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งมีส่วนทำให้ปัญหาของชุมชนลดน้อยลง ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีปรองดองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

โรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่ถ่ายทอดให้ความรู้ ฝึกทักษะอาชีพ ขัดเกลาและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมตามความต้องการของสังคม รวมทั้งสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนร่วมจัดกิจกรรมในวัดหรือ ศพอ. โดยนำนักเรียนไปวัด ปฏิบัติศาสนกิจในวันธรรมสวนะ ฟังเทศน์ ทำบุญ นำนักเรียนทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่วัด ฯลฯ

จึงเห็นได้ว่า พลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่เป็นกลไก ในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืนในทุกพื้นที่ โดยให้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ร่วมวางแผน ดำเนินการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรม กลุ่มเกลาสมาชิกในชุมชน

4. แนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

4.1 หลักการและจุดมุ่งหมาย

ในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กรมการศาสนาได้วางหลักการและจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และเกิดคุณค่าต่อสังคม สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชนและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (พระปลัดประพจน์ สุภาโต, 2555) ดังนี้

4.1.1 หลักการ

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ (ศพอ.) ฉบับกรมการศาสนา พ.ศ. 2550 โดยมีหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์
2. มีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
3. มีความสอดคล้องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการจัดการศึกษาของ พระสงฆ์ไทย
4. เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทย
5. เสริมสร้างคุณค่าและการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย มีความภาคภูมิใจใน วิถีชีวิตชาวไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง

4.1.2 จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีความสุข บนพื้นฐานแห่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (พระณัฐวุฒิ สุทธิโคตร, 2555) ดังนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นบุคคลผู้นับถือ พระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัย
2. มีความศรัทธาและเลื่อมใสพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติ ด้วยการเรียนรู้พุทธประวัติและแบบอย่างในการทำมาหากิน
3. มีความรู้ความเข้าใจในศาสนพิธีและหลักการประกอบพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาสามารถปฏิบัติและกล้าแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและ งามอาจ
4. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่งดงามในการดำเนินชีวิต มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง ให้เจริญด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักหลักการบริหารพัฒนาจิตเพื่อประสบการณ์สุขสงบในชีวิตที่ งดงามสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. รู้จักทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนสถาน พุทธศาสนวัตถุ พุทธศิลปะ และ พุทธศาสนสมบัติ อนุรักษ์และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม
6. มีความภาคภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชนชาวไทย และประวัติความเป็นมา ของพระพุทธศาสนา มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และยึดมั่นในการ ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

4.2 แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

4.2.1 การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพและมีมาตรฐานคุณภาพ (พระปลัดประพจน์ สุภาโต, 2555, น. 65) ดังนี้

1. กำหนดให้ศูนย์หน ศูนย์ภาค และศูนย์จังหวัดดูแลความเรียบร้อยของศูนย์ฯ ทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพ มีเจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดได้ให้ความเมตตาสนับสนุน
2. มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดโอกาสให้ประชาชนโดยรอบวัดมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ ฯ เพื่อตอบสนองคนในชุมชน
3. มีการถวายเป็นความรู้ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 18 ภาค คณะสงฆ์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นประจำทุกปี
4. ผลិតคู่มือการดำเนินงาน และตำราเรียนนักเรียนธรรมตรี-โท-เอก และธรรมศึกษา ตรี-โท-เอก และคู่มือการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนภายในศูนย์ ฯ
5. สร้างระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเว็บไซต์ของ กรมการศาสนา (www.dra.go.th) เพื่อให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้รายงานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
6. มีการจัดทำมาตรฐานคุณภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ ทำการประเมินศูนย์ฯ นำร่องจังหวัดละ 1 แห่ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการ ดำเนินงาน และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยส่งเสริมให้ศูนย์ ฯ ที่ได้มาตรฐานเป็นแบบอย่าง (Benchmarking) ให้กับศูนย์ ฯ อื่น ๆ
7. ประสานความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการให้การยอมรับในผู้เรียนของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยให้บรรจุผลการเรียนธรรมศึกษาตรี-โท-เอกไว้ในหลักฐานการจบ การศึกษาของผู้จบการศึกษาในระดับต่างๆ และให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้จบธรรมศึกษาตรี-โท-เอกให้มีสิทธิ ในการได้รับการพิจารณารับเข้าเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ
8. มีระบบตรวจติดตามจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักตรวจราชการ สำนัก นายกรัฐมนตรี คณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลประจำกระทรวงวัฒนธรรม (ค.ต.ป.วธ.) เป็นต้น

4.2.2 การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอน

กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2562, น. 35-37) ได้กำหนดให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

1. ให้จัดชั้นเรียนเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง
2. ให้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนตามระดับชั้นเรียน ดังนี้

2.1 ขั้นต้น มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี

ข. วิชาเลือกโดยเลือกอย่างน้อย 1 วิชา ดังนี้ (1) สุขศึกษาและพลศึกษา (2) ทักษะศิลป์ดนตรีและนาฏศิลป์ (3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (4) ภาษาไทย (5) คณิตศาสตร์ (6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (7) การงานและอาชีพ (8) ภาษาต่างประเทศ และ (9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย หรือวันสำคัญอื่นๆ รวมทั้งกิจกรรมอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ

2.2 ชั้นกลาง มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นโท

ข. วิชาเลือกโดยเลือกอย่างน้อย 1 วิชา ดังนี้ (1) สุขศึกษาและพลศึกษา (2) ทักษะศิลป์ดนตรีและนาฏศิลป์ (3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (4) ภาษาไทย (5) คณิตศาสตร์ (6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (7) การงานและอาชีพ (8) ภาษาต่างประเทศ และ (9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย หรือวันสำคัญอื่นๆ รวมทั้งกิจกรรมอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ

2.3 ชั้นสูง มีดังนี้

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นเอก

ข. วิชาเลือกโดยเลือกอย่างน้อย 1 วิชา ดังนี้ (1) สุขศึกษาและพลศึกษา (2) ทักษะศิลป์ดนตรีและนาฏศิลป์ (3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (4) ภาษาไทย (5) คณิตศาสตร์ (6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (7) การงานและอาชีพ (8) ภาษาต่างประเทศ และ (9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย หรือวันสำคัญอื่น ๆ รวมทั้งกิจกรรมอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

3. ให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เปิดสอนในวันอาทิตย์ โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง และวันอื่นตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์เห็นสมควร โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมของท้องถิ่น

จึงเห็นได้ว่า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้ให้ความสำคัญต่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์มาโดยลำดับ เพื่อพัฒนาศูนย์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ต่อสังคมและชุมชน

4.2.3 มาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ในการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีประสิทธิภาพ สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2562, น. 64-65) ได้กำหนดให้ศูนย์ประเมินและพัฒนาตนเองตามมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมาตรฐานนี้ออกเป็น 2 ส่วน คือ มาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการ ซึ่งแต่ละส่วนประกอบด้วยมาตรฐานย่อย และตัวชี้วัดตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ส่วนที่ 1 มาตรฐานด้านการเรียนรู้

1.1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯ ประกอบด้วย 3 มาตรฐานย่อย และตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

- 1) ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
- 2) ผู้เรียนมีความกตัญญู กตเวทิต่อพ่อแม่ อาจารย์ ผู้มีพระคุณ
- 3) ผู้เรียนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย เข้าร่วมกิจกรรมทาง

พระพุทธศาสนาและประเพณีเป็นประจำอย่างน้อย 5 ครั้ง ต่อปี

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

- 4) ผู้เรียนรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและไม่ทำลายสาธารณสมบัติของศูนย์
- 5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ปลูกต้นไม้ ฯลฯ

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

- 6) ผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดี รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีคุณค่า ออกกำลังกาย

อย่างสม่ำเสมอเหมาะสมตามวัย

- 7) ผู้เรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด สิ่งมอมเมา อบายมุข และการพนัน

1.2 มาตรฐานด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 2 มาตรฐานย่อย และตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 หลักสูตรการเรียนการสอน

8) มีการจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนตามประกาศของกรมศาสนา อย่างน้อย 1 หลักสูตร (หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก รวม 3 หลักสูตร)

- 9) มีการจัดหลักสูตรวิชาเสริม (วิชาเลือก) อย่างน้อย 1 วิชา

- 10) มีการจัดหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างน้อย 5 กิจกรรม

มาตรฐานที่ 2 ครูผู้สอนและจำนวนผู้เรียน

- 11) ครูมีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
- 12) ครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
- 13) ครูมีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนเต็มความสามารถ
- 14) มีจำนวนผู้เรียนต่อห้อง สัดส่วน 40:1

1.3 มาตรฐานด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 1 มาตรฐานย่อย และ
ตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 กิจกรรมหลักพัฒนาผู้เรียน

15) มีการจัดกิจกรรมหลักพัฒนาผู้เรียน อย่างน้อยปีละ 5 กิจกรรม (กิจกรรม
วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตามขนบธรรมเนียมประเพณี
และวัฒนธรรมไทย)

16) มีการจัดกิจกรรมพัฒนาการฝึกสมาธิ อย่างน้อย 5 ชั่วโมงต่อเทอม

ส่วนที่ 2 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์

2.1 มาตรฐานด้านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อม และการเรียนการสอน
ประกอบด้วย 2 มาตรฐานย่อย และตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ

17) คณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตาม
จรรยาบรรณวิชาชีพ

18) คณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ มีวิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำ

19) สามารถบริหารจัดการ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน พระสงฆ์ ครู
ผู้ปกครอง และชุมชน

มาตรฐานที่ 2 สภาพแวดล้อมของศูนย์ และการบริหารจัดการ

20) จัดให้มีสถานที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเจริญจิตภาวนา
เช่น ห้องนั่งสมาธิ เป็นต้น

21) สภาพแวดล้อมของศูนย์ ฯ เป็นพื้นที่สีเขียว และมีสิ่งอำนวยความสะดวก
เพียงพอ อยู่ในสภาพใช้การได้ดี

22) มีป้ายชื่อ “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์...” ตั้ง ณ สถานที่ตั้ง
ศูนย์ ฯ

23) มีป้ายนิเทศแสดงสถิติข้อมูล/แสดงผลงานและกิจกรรม/แสดงแผนปฏิบัติ
งานประจำปี

24) มีการจัดทำบัญชีแสดงรายการรับ-รายการจ่ายเงิน

25) มีการจัดทำบัญชีเรียกชื่อผู้เรียน ทะเบียนผู้เรียน ทะเบียนครูผู้สอน ทะเบียนผู้ทำคุณประโยชน์ต่อศูนย์ สมุดเยี่ยม

26) มีการจัดทำบัญชีลงเวลาทำการสอน ทะเบียนผลการเรียนของผู้เรียน ตลอดปี

27) มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจกรรมและฝ่ายทะเบียน

2.2 มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1 มาตรฐานย่อย และตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน (ชุมชน)

28) ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศูนย์ฯ

29) ผู้ปกครองมีความยินดีที่จะส่งบุตรหลานมาเรียนในศูนย์

30) ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของศูนย์

4.3 บทบาทศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีบทบาทในชุมชนจนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นทุนทางสังคมของชาติบ้านเมือง โดยมีบทบาทสำคัญใน 3 เรื่อง ดังนี้ (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

1. เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

1.1 ศูนย์ธรรมศึกษา เปิดสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก โดยมีพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรธรรมศึกษาของกรมการศาสนา

1.2 ศูนย์สอนเสริมวิชาสามัญ และวิชาเลือกพิเศษตามความสนใจ เปิดสอนเสริมวิชาสามัญเป็นการสอนเสริมพิเศษ เน้นเฉพาะเนื้อหาวิชาที่จำเป็นต้องมีผู้อธิบายหรือให้ความรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจได้ง่ายจากการศึกษาด้วยตนเอง และเป็นวิชาที่เด็กต้องการเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ เป็นต้น เพื่อเป็นการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ต้องการหาความรู้เพิ่มเติม โดยไม่ต้องจ่ายค่าเรียนพิเศษ นอกจากนี้เปิดสอนวิชาเลือกพิเศษตามความสนใจของผู้เรียนและตามความเหมาะสมของท้องถิ่น เช่น ดนตรีไทย รำไทย การทำสิ่งประดิษฐ์ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ ฯลฯ

1.3 ศูนย์การเรียนรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เปิดสอนเกี่ยวกับการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์จากห้องคอมพิวเตอร์ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1.4 ศูนย์การเรียนรู้ด้านภาษา เปิดสอนเกี่ยวกับการใช้ภาษาต่างๆ จากห้องสอนภาษา (Sound Lab) ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1.5 ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และการอาชีพ เปิดบริการเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามอัธยาศัย ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก

เยาวชน โดยจัดเป็นห้องสมุดแห่งการเรียนรู้ (Learning Resource Library) ของชุมชนให้บริการความรู้ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ การอาชีพ รวมทั้งความรู้เชิงประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว และนำสิ่งที่มีอยู่ในวัด เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับรู้ข้อมูลและรู้ที่เป็นจุดเน้นของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในแต่ละแห่ง อันจะทำให้เกิดมรดกทางปัญญาแก่ผู้เข้าวัด และเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในเรื่อง “ลานบุญ ลานปัญญา” มีส่วนให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข บนพื้นฐานการมีคุณธรรมร่วมกันเป็นการพัฒนาคนในทุกระดับเพื่อรองรับการพัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญา และคุณธรรม

1.6 พิพิธภัณฑสถานชุมชนเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิต เป็นที่เก็บรวบรวมสิ่งของวัตถุเครื่องมืออาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ที่จะเป็นสิ่งยืนยันรากเหง้าความเป็นมาของชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเรื่องราวของโบราณวัตถุล้ำค่า ที่จะบ่งบอกถึงตัวตนของชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ และสืบทอดองค์ความรู้เหล่านี้สู่ลูกหลานต่อไปในอนาคตอันจะทำให้เกิดมรดกทางปัญญาแก่ผู้เข้าชม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของ และคงอยู่ได้ด้วยการสร้างสรรค์จากแรงกาย แรงใจ และพลังความคิดของคนในชุมชนเอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและวัฒนธรรมของชุมชน

2. เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน

2.1 เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน มีบทบาทในการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมไทย ตลอดจนศาสนพิธีที่ทรงคุณค่าให้ดำรงสืบไปเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกช่วงวัยของประชาชนให้เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข

2.2 จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการบูรณาการ (Integration) โครงการอันหลากหลายของกรมการศาสนาเข้าไปในศูนย์แห่งนี้

2.3 จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่ออารังไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรมที่ดั่งงามของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการบวช ประเพณีหล่อเทียนพรรษา ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน ประเพณีประจักษ์ถิ่นของชุมชน ฯลฯ

2.4 จัดกิจกรรมทางสังคมและอาสาสมัครในรูปแบบของชมรม โดยจัดตั้งชมรมตามความเหมาะสม ความสนใจ และความพร้อมของชุมชน เป็นชมรมฝึกอาชีพต่าง ๆ ชมรมอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือร่วมใจและความต้องการของคนในชุมชนเอง

3. เป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน

เปิดบริการเป็นศูนย์ฝึกอาชีพในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใช้เป็นที่ฝึกอบรมอาชีพแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพต่างๆ เช่น งานบริการงานช่างต่าง ๆ ช่างตัดผม ช่างเย็บผ้า ช่างปูน ช่างเชื่อม งานผลิตเพื่อธุรกิจการค้า ให้มีความรู้ ความสามารถใน

การผลิตสินค้าหัตถกรรมหรือสินค้าอื่นตามความสนใจออกจำหน่าย สร้างงานสร้างรายได้ให้ทุกคนมีงานทำอย่างทั่วถึง ช่วยยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ในสูงขึ้น ช่วยลดปัญหาคนว่างงาน ช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศดีขึ้น ผ่อนคลายปัญหาอาชญากรรม

สรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในทุกด้าน เพื่อพัฒนาคนทุกระดับ เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางในการฝึกอาชีพต่าง ๆ

4.4 บทบาทและคุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

4.4.1 บทบาทของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

เนื่องด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการบริหารโดยรูปแบบโดยคณะกรรมการ ซึ่งมีผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. บริหารงานในฐานะหัวหน้าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และดำเนินการขอจดทะเบียนต่อกรมการศาสนา (ในส่วนกลาง) หรือขอจดทะเบียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด (ในส่วนภูมิภาค)
2. วางแผนปฏิบัติงาน กำหนดวิธีดำเนินงานและติดตามผลด้านวิชาการ ด้านธุรการด้านการปกครองและด้านกิจกรรม
3. ควบคุมการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยจัดทำระเบียบและการวัดผลการศึกษา ให้เป็นไปตามหลักสูตร รวมทั้งขอประกาศนียบัตรจากกรมการศาสนาเพื่อมอบให้แก่นักเรียนที่สอบผ่านในแต่ละช่วงชั้น
4. บังคับบัญชาครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่อื่น โดยมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ
5. จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้เป็นที่ศรัทธาและนิยม ของประชาชนในชุมชน รวมทั้งหาวิถีทางเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ ให้ดีขึ้น
6. เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา
7. เป็นผู้มีส่วนเสนอรายชื่อผู้ทำคุณประโยชน์ต่อศูนย์ฯ ไปยังวัฒนธรรมจังหวัด ในภูมิภาคหรือเสนอรายชื่อต่อกรมการศาสนาส่วนกลาง
8. จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานการศึกษาปีละครั้ง และรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยส่งแบบรายงานสถิติข้อมูล (แบบ ศพอ.2) ไปยังวัฒนธรรมจังหวัดสำหรับศูนย์ฯ ที่อยู่ในส่วนกลาง ให้ส่งรายงานไปที่กรมการศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนด้านงบประมาณ โดยจัดเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์ บุคคลต่างๆ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ใน 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ปกครอง (ประชาชน) และกลุ่มผู้นำชุมชน (ผู้สนับสนุน)

9. ให้ความร่วมมือในการประสานงานและปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ

ทั้งนี้ บทบาทของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังกล่าว สอดคล้องกับทัศนะของ Knezevick (1984 อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2561, น. 44-45) ที่กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสรุปได้ 6 บทบาทสำคัญ ดังนี้

1. กำหนดทิศทาง นโยบาย และแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง
2. กระตุ้นความเป็นผู้นำให้เพื่อนร่วมงานได้มุ่งมั่น และร่วมดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา
3. จัดองค์กร โดยกำหนดโครงสร้าง และจัดระบบการบริหารงานเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา
4. สื่อสารและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
5. แก้ไขความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มภายในสถานศึกษา รวมถึง แก้ปัญหาต่าง ๆ ของสถานศึกษา
6. เป็นผู้นำการเรียนการสอนโดยให้ความสำคัญกับการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนในสถานศึกษา

สรุปได้ว่า บทบาทที่สำคัญของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรครอบคลุม ในเรื่องการจัดโครงสร้าง และการบริหารจัดการศูนย์ การกำหนดทิศทางนโยบาย และแผนการพัฒนาศูนย์ ภาวะผู้นำเพื่อขับเคลื่อนศูนย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลงความเป็นผู้นำทางการบริหารหลักสูตร และการเรียนการสอน การสื่อสาร และการประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอกศูนย์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในศูนย์ รวมทั้งการเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน

4.4.2 คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์ฯ มีความสำคัญต่อการบริหารศูนย์หรือการบริหารการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ เพราะคุณลักษณะของผู้บริหารเป็นสมรรถนะที่บ่งบอกแนวทางการบริหารสถานศึกษาของแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาองค์กร ซึ่งในทัศนะของนักการศึกษา ได้กล่าวถึงคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ดังนี้

สุพล วังสินธ์ (2543) ได้สรุปคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา ไว้ว่า

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน
3. มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น
4. ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด

5. ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงการจัดการจัดการเรียนรู้ให้เกิดตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา
6. มีศักยภาพในการจัดการระบบบริหารโรงเรียน โดยการนำระบบคุณธรรมมาใช้ในโรงเรียน
7. สร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีกำลังใจที่จะเป็นครูดี ครูเก่ง ครูที่ปรึกษา (Mentor) สุรศักดิ์ ปาเฮ (2543) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษามืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบทต่างๆ ไปอย่างมากมายในปัจจุบัน ว่าควรมีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้
1. มองกว้างไกลอย่างต่อเนื่องและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ (Vission) สามารถที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการบริหาร (Strategic Management)
  2. สามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ (Analyze Situation) เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายได้อย่างเหมาะสม
  3. ไวต่อการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งสังคมภายนอกและภายในองค์กร ทั้งในและนอกเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งรู้จักวิเคราะห์ความเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอีกด้วย
  4. สามารถจัดระบบการสื่อสารให้ได้ผล (Effective Communication) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ทั่วถึงทุกระดับขององค์กร หน่วยงาน สถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี สารสนเทศ เป็นอย่างดี
  5. สามารถบริหารทรัพยากรบุคคล (Human Resources Management) ต้องสามารถวางแผนบุคคล สรรหา คัดเลือก กำหนดระบบงบประมาณ ความก้าวหน้าในอาชีพ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ทราบแนวคิด ทักษะคติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น และนำมาเป็นข้อมูล ในการบริหารทรัพยากรบุคคล
  6. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหาร สามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี ในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาใช้เป็นแบบอย่าง ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่การงาน แสวงหาผลประโยชน์ ให้ตนเองไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม
- สมบัติ บุญประเคน (2544) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า แบบผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องประกอบด้วย 6 ป. สรุปได้ดังนี้
1. ปฏิรูปการทำงานของผู้บริหารแบบนี้จะเป็นนักคิด นักพัฒนา ปรับเปลี่ยนหน่วยงาน และพัฒนางานตลอดเวลา การดำเนินงานต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องกระตือรือร้นในการทำงานอยู่เสมอ

2. ประชาธิปไตย เป็นการบริหารงานที่ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาจะต้องพบกันครึ่งทาง หาแนวทางที่พึงประสงค์ให้ได้ ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจปัญหาที่ไม่มีทางออกให้ได้ ผู้บริหารจะต้อง มีบุคลิกภาพ และการทำงานเป็นประชาธิปไตย จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน

3. ประสาน เป็นลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมาก ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานจะคำนึงถึงผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ รู้จักใช้ความสามารถ ของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด มีความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาดีมาก ให้เกียรติปูนบำเหน็จรางวัล และยกย่องอย่างสมศักดิ์ศรี ไม่แย่งเอาผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชา

4. ประนีประนอม บุคลิกลักษณะของผู้บริหารแบบนี้ จะพยายามไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้ง ในหน่วยงาน จะอะลุ่มอล่วยตลอดเวลา สิ่งใดที่พอยอมได้ก็จะยอม ไม่ติดใจกับปัญหา

5. ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารลักษณะนี้จะมีบุคลิกที่ว่าจะทำอะไร จะพูดที่ไหนจะเป็นเรื่องสำคัญทุกเรื่อง มีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง มีมนุษยสัมพันธ์ดี การทำงานจะสนับสนุนให้ทุกคนทำรายงาน และ นำรายงานมาประชาสัมพันธ์

6. ประชาสงเคราะห์ ผู้บริหารลักษณะนี้จะให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เป็นห่วงเป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือผู้ร่วมงาน การพัฒนาบุคลากร จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ทุกคนมีความก้าวหน้าในอาชีพ และครอบครัวอยู่เสมอ มีการให้อภัยเพื่อนร่วมงาน ไม่มีการตักเตือนอย่างรุนแรง ผู้ร่วมงานจะมีความสุขมากในการทำงาน เป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

ถวิล อรัญเวศ (2544) ได้ให้ทรรศนะนักบริหารมืออาชีพว่าควรจะมีลักษณะดังนี้

1. กล้าตัดสินใจ การตัดสินใจเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของนักบริหาร นักบริหารมืออาชีพ ต้องมีข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ เป็นคนที่สุขุมรอบคอบ มีเหตุมีผลในการตัดสินใจ

2. ไวต่อข้อมูล นักบริหารมืออาชีพ จำเป็นต้องเป็นคนที่ทันสมัย ไวต่อข้อมูลหรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ฉะนั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารต่างๆ อยู่เสมอ

3. เพิ่มพูนวิสัยทัศน์ นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล สามารถมองเห็นภาพ ในอนาคตและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี

4. ซื่อสัตย์และสร้างสรรค์ผลงาน คือ จะต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีการสร้างสรรค์ผลงาน ให้ปรากฏต่อสายตาเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ

5. ประสานสิบทิศ นักบริหารมืออาชีพจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่สามารถประสานงานกับหน่วยงาน หรือบุคคลต่างๆ ได้เป็นอย่างดี สามารถไกล่เกลี่ยข้อกรณีพิพาทได้ และสามารถ ขจัดปิดเป่าปัญหา ต่างๆ ในหน่วยงานได้

6. คิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ ๆ จะต้องหาวิธีการทำงานแบบใหม่ๆ อยู่เสมอ

7. จูงใจเพื่อนร่วมงาน จำเป็นต้องมีบุคคลที่สามารถโน้มน้าวหรือจูงใจเพื่อนร่วมงานให้เกิดความกระตือรือร้น ในการทำงาน และมีความรับผิดชอบต่องานสูง ประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม รู้จักให้การชมเชย ให้รางวัลหรือบำเหน็จความชอบ

8. ทนทานต่อปัญหาและอุปสรรค จะต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรคที่กำลังเผชิญ และพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อการแก้ไขปัญหาให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยอย่างสันติสุข ไม่หนีปัญหา และไม่หมกหมมปัญหาไว้

9. รู้จักยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ นักบริหารมืออาชีพจะต้องรู้จักยืดหยุ่น และอ่อนตัวตามเหตุการณ์นั้นๆ ไม่ตึงเกินไปหรือไม่หย่อนเกินไป บางครั้งก็ต้องดำเนินการในสายกลาง แต่ในบางครั้งก็ต้องมีความเด็ดขาด

10. บริหารงานแบบมีส่วนร่วม จะต้องบริหารงานแบบให้ทีมงานมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ

วิรุณ ตั้งเจริญ (อ้างถึงใน หวน พิณรุฬพันธ์, 2549, น. 35) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารควรจะต้องประกอบด้วย

1. การเป็นผู้นำทางวิชาการ (Academic leadership) คือ เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นผู้สร้างสรรค์วิชาการมากกว่าเป็นผู้บริโภควิชาการ มีความสำนึกในวิชาการ เน้นการค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างความรู้ แล้วนำความรู้ที่เกิดขึ้นไปสอน ไปบริการวิชาการแก่สังคม ต้องเป็นผู้นำและต้องปกครองดูแลนักวิชาการ เป็นต้น

2. วิสัยทัศน์และศักยภาพ (Vision and potentiality) คือ จะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทั้งต่อเป้าหมายขององค์กร วิชาการ การบริหารวิชาการ และการบริหารองค์กร พร้อมกันนั้นก็ต้องมีศักยภาพสูงในการบริหารที่จะพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดได้

3. จิตสำนึกสาธารณะ (Public mind) คือ การเสียสละเพื่อคนอื่น มีสัมพันธภาพกับบุคลากรในองค์กร และบุคคลในชุมชนด้วย

4. จิตสำนึกจริยธรรม (Ethic mind) คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เปิดเผย โปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม กล่าวตัดสินใจเพื่อรักษาความดีงาม ความถูกต้อง ความยุติธรรมขององค์กรและบุคคลบริหารด้วยเหตุผลและความชอบธรรม

5. การมีแนวคิดในการบริหาร (Administration concept) คือ มีแนวคิดในการบริหารที่เด่นชัดในการพัฒนาองค์กร ต้องมีความคมชัดในการพัฒนาระบบ พัฒนาวิชาการ พัฒนาวิชาชีพ พัฒนาบุคคล พัฒนาระบบงานการเรียนรู้ และพัฒนาศักดิ์ศรีขององค์กร

6. การทำงานเป็นกลุ่ม (Team working) คือ มีความสามารถในการเป็นผู้นำและการยอมรับนับถือ การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การร่วมกันปฏิบัติงาน ปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม เป็นต้น

ดุชฎีรัตน์ โกสุมภศิริ (2560) ได้กล่าวถึง “ผู้นำ” เป็นบุคคลที่สำคัญต่อองค์กร มีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” นั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์กรในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเจริญทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน อย่างรวดเร็วมากเราจึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันตลอดเวลา ผู้นำ (Leader) และ “ภาวะผู้นำ (Leadership)” จึงเป็นปัจจัยคู่สำคัญที่ควรมีการพัฒนาบนพื้นฐานของทางสายกลางและการรักษาสมดุลขององค์ประกอบต่างๆ และการจัดลำดับความสำคัญ (Priority) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการดำเนินชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับผู้นำ ดังนั้น “ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ” จึงเป็นภาวะผู้นำแนวใหม่ที่ได้ถูกสังเคราะห์ขึ้นจากทฤษฎีภาวะผู้นำพื้นฐาน 5 รูปแบบเพื่อให้มีคุณลักษณะอันสอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ และโลกในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญในสองส่วนหลัก ๆ คือ ทักษะของการจัดลำดับความสำคัญและการรักษาคุณภาพของปัจจัยต่าง ๆ ในขณะนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

วิโรจน์ สารรัตน์ (2556) ได้ศึกษากระบวนการทัศน์ใหม่ของการศึกษา กรณีที่สะท้อนต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21 ซึ่งกล่าวถึงภาวะผู้นำ ทักษะ และทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่า ผู้นำสถานศึกษาเป็นบุคคลที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามคำสั่งของหน่วยงานระดับจังหวัด หรือระดับแผนกที่เกี่ยวข้องกับงานบุคลากร การจัดซื้อจัดจ้าง การงบประมาณ และความสัมพันธ์กับงานบริการสาธารณะ เป็นต้น ที่จะทำให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งบทบาทสำคัญในการพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ หลังจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษา (Principals) จะต้องทำงานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าตนเองได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำ (As leader) เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Student learning) เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดการใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) โดยภาวะผู้นำสถานศึกษา (School leadership) หมายถึง แต่ละบุคคลต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาการ การประเมินผลและเทคนิคการสอน มีการทำงานเพื่อเสริมสร้างทักษะร่วมกับครู การรวบรวมวิเคราะห์และการใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ผู้นำถูกคาดหวังให้ทำงานร่วมกับครูนักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนได้รับการตอบสนอง และนั่นหมายความว่า สมาชิกในโรงเรียนจะต้องมีภาวะผู้นำร่วม (Shared leadership) เพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำมาจากสมาชิกทุกคนร่วมกัน แต่ก็มีได้หมายความว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะปลีกตัวจากความรับผิดชอบนี้ออกไป แต่กลับจะต้องสนับสนุนให้มีความรับผิดชอบร่วม (Shared responsibility) ในการระบุปัญหา การสร้างทางเลือก และการนำไปปฏิบัติสำหรับผู้นำในศตวรรษที่ 21 บางทักษะมีความสำคัญยิ่ง เช่น ทักษะการสร้างทีมงาน (Team building) ทักษะการจัดการความขัดแย้ง (Conflict management) เป็นต้น เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

ได้ถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นสากล (Universal learning environments) ที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ห้องเรียน ซึ่งผู้นำสถานศึกษาโดยตำแหน่ง (Designed leader) เพียงลำพัง ไม่สามารถทำให้บรรลุผลในภารกิจงานที่มากมายนี้ได้

จากคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารการศึกษาดังกล่าวนี้ สามารถนำมาสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ที่พึงมีควรประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เทคโนโลยีและการสื่อสาร การริเริ่มสร้างสรรค์ การมีทัศนคติที่ดี การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้ทันการเปลี่ยนแปลง การมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนหรือสังคมภายนอก รวมทั้งมีจิตสาธารณะในการพัฒนาศูนย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน

4.5 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคล-วาราม

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์จะเห็นได้ว่า โดยทั่วไป ศูนย์มีกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อม ครอบคลุมเกี่ยวกับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 บทบาทภาครัฐ และเครือข่าย นโยบาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่กำหนดโดยกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา รวมถึงบริบทและชุมชนที่ศูนย์ตั้งอยู่
2. ปัจจัยนำเข้า ครอบคลุมเกี่ยวกับ โครงสร้างการบริหารศูนย์ และทรัพยากร สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ใน 4 ลักษณะ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้ คน หมายถึง ความเป็นผู้นำของผู้บริหารศูนย์ บุคลากรของศูนย์ เงิน หมายถึง งบประมาณที่ศูนย์ใช้ในการลงทุนเพื่อการดำเนินการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร หลักสูตร ความรู้ และสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์
3. กระบวนการดำเนินการจัดการศึกษา ครอบคลุมเกี่ยวกับเป้าหมายด้านผู้เรียน ภารกิจของผู้บริหารศูนย์ที่ครอบคลุมการบริหารงานใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป โดยเกี่ยวข้องข้องกับการประสาน และการใช้ทรัพยากรทั้ง 4 ลักษณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงการนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์

4. ผลผลิตครอบคลุมเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สมรรถนะการสอนของครู การลาออกของครูและบุคลากร การขาดเรียนของนักเรียน การขาดสอนของครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครองและชุมชน ทักษะคตินักเรียนต่อโรงเรียน ความพึงพอใจของครูผู้สอน และความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน

5. ข้อมูลย้อนกลับ ครอบคลุมเกี่ยวกับการนำผลที่ได้รับจากการนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอนมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ

ดังนั้น ในการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของกระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดที่เสนอโดย Lunenburg and Ornstein (2012 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, 2557, น. 14) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

จากภาพที่ 2.4 ผู้วิจัยได้ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินการของผู้บริหารศูนย์และบุคลากรทุกฝ่ายอย่างเป็นระบบและอาศัยหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพฤติกรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคณนิยามเชิงปฏิบัติการในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อม หมายถึง ผู้บริหารศูนย์และคณะดำเนินการวิเคราะห์สถานการณ์โลก ในศตวรรษที่ 21 สภาพของบริบทและชุมชน นโยบาย กฎ ระเบียบต่างๆ ของกรมศาสนา กระทรวง วัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทภาครัฐและเครือข่ายในการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา เนื่องจาก เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์วัดมงคลวราราม เพื่อการวางแผนพัฒนาการศึกษาของศูนย์ให้บรรลุเป้าหมายตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด

2. ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ผู้บริหารศูนย์และคณะร่วมกันพิจารณาและกำหนดโครงสร้าง การบริหารศูนย์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของศูนย์ ผู้บริหารศูนย์มีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการ ทรัพยากรการศึกษาทั้ง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และข้อมูลสารสนเทศ อย่างมี ประสิทธิภาพ จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน จัดทำหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับ ภูมิสังคมโดยบูรณาการความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่เรียนรู้ การแก้ปัญหา การรับฟังความเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรมจริยธรรม และความเป็น พลเมืองดีโดย เน้นความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกศูนย์

3. กระบวนการดำเนินการจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของ ผู้บริหารศูนย์และคณะ ร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ กำหนดมาตรฐาน ภารกิจ การเรียน การสอน การพัฒนาผู้เรียน การนิเทศ ติดตามประเมินผล รวมทั้งการจัดการให้มีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง และชุมชนในกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ผลผลิต หมายถึง ผลการดำเนินงานของศูนย์ตามภารกิจของการดำเนินการจัด การศึกษาในมิติต่าง ๆ ทั้งเรื่องคุณภาพ ทักษะคติของผู้เรียน สมรรถนะการสอนของครู และความสัมพันธ์ ภายในศูนย์และระหว่างศูนย์โดยมีผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิด ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกศูนย์

5. ข้อมูลย้อนกลับ หมายถึง กระบวนการให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงผลการดำเนินงานปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์ ทั้งในจุดเด่น จุดด้อย ที่ควรปรับปรุง แก้ไข มีข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

5. แนวทางการถอดบทเรียน

5.1 ความหมายและความสำคัญของการถอดบทเรียน

5.1.1 ความหมายของการถอดบทเรียน

ศุภวัธย์ พลายน้อย (2549, น. 16) ได้ให้ความหมายของการถอดบทเรียน ว่าเป็น วิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการสกัด

ความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน และองค์ความรู้ที่ซ่อนเร้นออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุป สังเคราะห์เป็นชุดความรู้ ทั้งนี้ผู้ร่วมกระบวนการต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำมาซึ่งการปรับวิถีคิดและวิถีทำงานที่สร้างสรรค์ และมีคุณภาพมากขึ้น

รัตนา ดวงแก้ว (2551) ได้กล่าวถึงการถอดบทเรียนว่า เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการความรู้โดยใช้กระบวนการดึงหรือนำบางสิ่งที่มีอยู่ในบทเรียนออกมาเพื่อการเรียนรู้สิ่งที่ดี (Best Practice) และเรียนรู้ในความล้มเหลวที่เกิดขึ้น (Bad Practice) เพื่อใช้ในการพัฒนาโครงการหรือกระบวนการทำงานในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วารงศมา จันทร์คง (2557) กล่าวว่า การถอดบทเรียน (Lesson Learned) เป็นทั้งแนวคิดและเครื่องมือเพื่อสร้างการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการจัดการความรู้ โดยเป็นกระบวนการดึงเอาความรู้จากการทำงานออกมาใช้เป็นทุนในการทำงานเพื่อยกระดับให้ดียิ่งขึ้น การถอดบทเรียนจึงเป็นการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวตน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นบทเรียน ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งผลที่ได้จากการถอดบทเรียน ทำให้ได้บทเรียนในรูปแบบชุดความรู้ (ที่เป็นรูปธรรม) และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมกระบวนการ อันนำมาซึ่งการปรับวิถีคิด และเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น หัวใจหลักของการถอดบทเรียน ต้องมีการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) โดยมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefit) มีความไว้วางใจ ทั้งตนเองและผู้อื่น (Trust) และมีการเรียนรู้ (Learning)

สรุปได้ว่า การถอดบทเรียน เป็นวิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง ที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอย่างเป็นระบบ โดยการสกัดความรู้ทั้งที่เป็นจุดเด่น หรือจุดที่ควรพัฒนาที่อยู่ในตัวตน หรือหน่วยงานออกมาเป็นบทเรียนที่ชัดเจน ซึ่งผลการเรียนรู้ร่วมกันนำมาซึ่งการปรับวิถีคิด และวิถีทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพมากขึ้นเพื่อเป็นบทเรียนที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ การถอดบทเรียน หมายถึง วิธีการวิทยาที่ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นการเรียนรู้สิ่งที่เป็นความสำเร็จ และสิ่งที่ควรพัฒนาเพื่อเป็นบทเรียนที่เป็นแบบอย่างในการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้แก่ที่อื่น

5.1.2 ความสำคัญของการถอดบทเรียน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสำคัญของการถอดบทเรียน พบว่านักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการถอดบทเรียนได้สอดคล้องกัน ดังเช่น

วิจารณ์ พานิช (2548) กล่าวว่า การถอดบทเรียนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากความสำเร็จหรือความผิดพลาดจากการทำงาน กล่าวคือ การถอดบทเรียนจะช่วยให้เราสามารถสกัดบทเรียนออกมาว่า เพราะอะไรหรือเพราะเราทำอย่างไรจึงทำงานสำเร็จ หรือมีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในแนวเดียวกันจะได้หยิบเอาบทเรียนหรือความรู้นี้ไปใช้ เพื่อให้ปฏิบัติงานได้

สำเร็จเช่นกัน รวมทั้งอาจพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ในขณะที่เดียวกันหากการปฏิบัติงานเกิดความผิดพลาด หรือไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้การถอดบทเรียนจะช่วยให้เราทราบว่าเราพลาดตรงจุดใด พลาดเพราะอะไรและควรปรับปรุงอย่างไร การถอดบทเรียนจึงช่วยให้เราไม่เกิดความผิดพลาดซ้ำซาก และยิ่งช่วยต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ให้ลึกซึ้งหรือกว้างขวางยิ่งขึ้น

รัตนดา ดวงแก้ว (2551) ได้สรุปถึงความสำคัญของการถอดบทเรียนว่า ผลที่ได้รับจากการถอดบทเรียนสามารถนำไปใช้พัฒนาโครงการหรือกระบวนการทำงานในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการถอดบทเรียนเป็นการทบทวนหรือสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว หรืออาจกล่าวได้ว่า การถอดบทเรียนช่วยให้สืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงานโดยวิธีสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมปฏิบัติงาน พร้อมทั้งบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงานและความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและสามารถเผยแพร่ศึกษาเรียนรู้ได้

วารางคณา จันทรต์ตง (2557) กล่าวว่า ความสำคัญของการถอดบทเรียนสามารถสรุปโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะสั้น สามารถนำไปปรับปรุงเทคนิคการทำงาน การขับเคลื่อนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถปรับเปลี่ยนได้ ตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม และทำให้ผลการดำเนินงานโครงการดีขึ้น

2. ระยะกลาง และระยะยาว ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานและการเผชิญปัญหามากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้เห็นพัฒนาการของโครงการที่ดีขึ้นหลังจากการนำบทเรียนไปปรับใช้

สรุปได้ว่า การถอดบทเรียนมีความสำคัญในการจัดการความรู้ที่ได้ปฏิบัติมา โดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่าผลจากการดำเนินงานว่าประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จล้มเหลวน้อยประการใด โดยอาศัยกระบวนการที่มีระเบียบ แนวปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ทำให้เกิดประโยชน์และการพัฒนางานในทางที่ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.2 วิธีวิทยาในการถอดบทเรียน

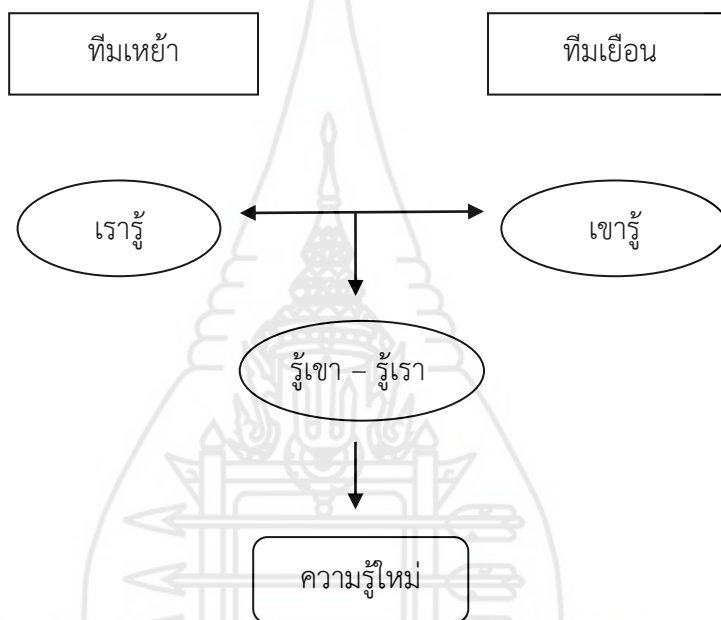
การถอดบทเรียนถือเป็นวิธีวิทยา (Methodology) เป็นการศึกษาที่มีระบบเกี่ยวกับวิธีการหรือเทคนิควิธี ดังนั้น การถอดบทเรียนจึงต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลา คือ ความตรงในการสรุปบทเรียน ทั้งความตรงภายใน (Internal validity) ที่สามารถสรุปได้ตรงกับความจริงที่เกิดขึ้น และความตรงภายนอก (External validity) ที่สามารถอ้างอิงใช้ประโยชน์ได้ บทเรียนที่มีความตรงภายนอกจะถือว่าเป็นบทเรียนที่มีคุณภาพสูง (High-quality lesson learned) (ศุภวัตรีย์ พลายน้อย, 2562, น. 21-22)

คู่วิธี ปลายน้อย (2562) ได้เสนอวิธีวิทยาที่ใช้ในการถอดบทเรียน ซึ่งสรุปพอสังเขป ดังนี้

1. การเรียนรู้จากเพื่อน (Peer Assist - PA)

การเรียนรู้จากเพื่อน (Peer Assist) เป็นการเรียนรู้ก่อนทำกิจกรรมหรือ Learning before doing โดยคำว่า “เพื่อน” ในที่นี้หมายถึง ทีมผู้ช่วยกับทีมปรึกษาภายนอกมาเป็นเพื่อนร่วมอุดมการณ์ โดยทีมภายนอก หรือเรียกว่า ทีมเยือน มาแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ให้กับทีมเจ้าของบ้าน หรือเรียกว่า ทีมเหย้า ดูภาพที่ 2.5

ภาพที่ 2.5 การเรียนรู้จากเพื่อน

ขั้นตอนการถอดบทเรียนด้วยการเรียนรู้จากเพื่อน มีดังนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์ อะไรคือโจทย์ที่ต้องการเรียนรู้
  - 2) ออกแบบการทำโดยต้องจำแนกให้ชัดเจนว่า (1) ใครคือผู้รู้ (2) ใครคือผู้ดำเนินการ (3) ใครคือผู้ร่วม และ (4) กำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนในแต่ละช่วงเวลา โดยแบ่งเป็น 4 ช่วง ดังนี้
    - ก. ทีมเหย้า - ให้ข้อมูลพื้นฐาน
    - ข. ทีมเยือน - ซักถามสิ่งที่สงสัย
    - ค. ทีมเยือน - เสนอมุมมอง
    - ง. ทีมเหย้า - ทีมเยือนแลกเปลี่ยนความรู้
- ### 2. การเรียนรู้หลังปฏิบัติการ (After Action Review) หรือ AAR

การเรียนรู้แบบ AAR เกิดขึ้นระหว่างดำเนินกิจกรรมในโครงการ หัวใจของกระบวนการ AAR คือ การเปิดใจและความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการวิจารณ์ เพราะมิใช่การประเมินผลการปฏิบัติงาน ในกระบวนการ AAR ผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) มีบทบาทในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ทุกคนที่เข้าร่วมมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ทุกคนมีสิทธิเสมอกัน ไม่ว่าจะเจ้านายหรือลูกน้อง ผู้อำนวยการความสะดวกมีหน้าที่ที่จะให้ผู้เข้าร่วม “เรียนรู้จากคำตอบ” มิใช่เพียงทำหน้าที่ “ให้ได้คำตอบ” ทั้งผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้ตนเองและกลุ่มเกิดการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้แบบ AAR มีลักษณะดังนี้

1) ทำอะไร ได้แก่ รวบรวมความรู้ในช่วงสั้นๆ เพื่อการดำเนินงานของทีม สะท้อนกลับในช่วงเวลาต่างๆ ทบทวนกิจกรรม เหตุการณ์เป็นช่วงๆ

2) ใคร ได้แก่ ทีมทำงาน ผู้อำนวยการความสะดวก

3) เมื่อไร ได้แก่ ทันทีที่สิ้นสุดและความจำยังสด

4) ทำทำไม ได้แก่ สร้างความไว้วางใจในกลุ่ม และสร้างความตระหนักในการเรียนรู้

5) ทำอย่างไร ตั้งคำถามหลัก 4 ข้อ ได้แก่ (1) คาดหมายว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น (2) อะไรเกิดขึ้นจริง (3) ทำไมจึงเกิดความแตกต่างจากสิ่งคาดหมาย และ (4) ได้เรียนรู้อะไร จะทำอะไรในอนาคต จะดำรงจุดแข็งและปรับปรุงจุดอ่อนอย่างไร

3. การเรียนรู้หลังการดำเนินงาน (Retrospect)

หลักการของการเรียนรู้หลังการดำเนินงานมีลักษณะที่สำคัญ คือ 1) Retrospect มีรายละเอียดลึกซึ้งกว่า AAR และ 2) นัยยะ คือ ได้บทเรียนที่นำไปใช้ในโครงการต่อไป มิใช่เพื่อให้ทีมบรรลุเป้าหมายของงานเดิม

ขั้นตอนการดำเนินงาน สรุปได้ดังนี้

1) จัดประชุมพร้อมหน้า (face to face) ไม่ควรใช้การประชุมทางไกล (video conference) หรือ อีเมล

2) เชิญคนที่เหมาะสม เช่น แกนหลักของโครงการ ผู้รับผลจากโครงการ เป็นต้น

3) คัดเลือกวิทยากรผู้อำนวยการความสะดวกที่มีทักษะและไม่ควรเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับโครงการ เพราะจะทำให้ไปมุ่งเน้นอธิบาย “สิ่งที่เราทำผ่านมา” มากกว่าที่จะพิจารณาว่า “เราควรจะทำอะไรในอนาคต หากมีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน”

4) ทบทวนวัตถุประสงค์และผลที่ส่งมอบของโครงการ

5) ทบทวนแผนงานและกระบวนการดำเนินโครงการ

6) ตั้งคำถามว่า “อะไรที่ได้ดี What Went Well?” และ ทำไม “Why” หลีกเลียงคำถามที่ตอกย้ำความผิด

7) ค้นหาว่าอะไรทำได้ดี และมีข้อเสนอแนะในอนาคตอย่างไร

- 8) อะไรที่สามารถทำได้ดียิ่งขึ้น “ทุก ๆ ความสำเร็จมีช่องว่างของการพัฒนาเสมอ”
  - 9) ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น และพยายามหลีกเลี่ยงการทำผิดซ้ำ
  - 10) จะทำอะไรต่อ
  - 11) บันทึกผลการประชุม โดยมีคำแนะนำสำหรับอนาคต
4. การเรียนรู้จากบทเรียนที่ดีหรือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Good/ Better/ Best Practice)
การเรียนรู้จากบทเรียนที่ดี มีการใช้คำว่า "ดี-Good, ดีกว่า-Better, ดีที่สุด (เป็นเลิศ)-Best" โดยผู้ที่ไม่ชอบคำว่า "ดีที่สุด Best" ได้ให้ข้อคิดว่า ไม่มีอะไรที่ดีที่สุด หรือดีที่สุดในสำหรับใคร หรือภายใต้สถานการณ์ใด เป็นต้น อันที่จริงแล้วสาระสำคัญของเรื่องนี้มีได้อยู่ที่คำที่ใช้เรียก แต่อยู่ที่เนื้อหาสาระ ในที่นี้จึงขอใช้คำว่า "บทเรียนที่ดี หรือ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ"

วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเป็นแนวคิดที่ก่อตัวจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by doing) วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการจัดการทางธุรกิจ ในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ นอกจากใช้การประเมินสรุปผลรวม (summative evaluation) เนื่องจากการประเมินสรุปผลรวมความสำเร็จตามตัวชี้วัดที่เกิดขึ้นอาจไม่เพียงพอในการบ่งบอกทิศทางในอนาคต ต่อมาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศถูกนำมาใช้ในงานดูแลสุขภาพและคลินิก ปัจจุบันนำมาใช้มากในรายงานของรัฐและเอกสารทางวิชาการ

5.3 แนวทางประยุกต์ใช้การถอดบทเรียน

รัตนา ดวงแก้ว (2551) ได้สรุปว่า การประยุกต์ใช้การถอดบทเรียนโดยทั่วไปมี 2 วิธี ดังนี้

1. การถอดบทเรียนเฉพาะประเด็น เป็นการถอดบทเรียนที่เน้นเฉพาะกิจกรรมสำคัญของโครงการและสามารถนำผลการถอดบทเรียนจากกิจกรรมนั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ในพัฒนาโครงการให้ประสบความสำเร็จในอนาคต (Best Practice)

2. การถอดบทเรียนทั้งโครงการ เป็นการถอดบทเรียนทั้งระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์เมื่อสิ้นสุดโครงการ

การถอดบทเรียนทั้ง 2 ลักษณะ ต้องใช้การวิเคราะห์เชิงลึก เช่น วิเคราะห์ด้วย SWOT เป็นต้น เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่นำไปสู่ผลของการดำเนินโครงการ เป็นต้น ทั้งนี้รัตนา ดวงแก้ว (2551) ได้สรุปว่า วิธีการถอดบทเรียนควรครอบคลุม 4 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการถอดบทเรียน เป็นขั้นตอนที่ต้องสร้างทีมงานถอดบทเรียนที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ประมาณ 3-6 คน โดยทีมงานต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เคารพซึ่งกันและกัน และไว้วางใจกัน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ภารกิจที่ต้องถอดบทเรียน พร้อมทั้งจัดทำแผนภูมิโครงร่างกระบวนการถอดบทเรียนซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ได้แก่
  - 1) กิจกรรมที่ต้องการถอดบทเรียน
  - 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดบทเรียน
  - 3) เลือกวิธีการถอดบทเรียนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และ
  - 4) กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ถอดบทเรียน

2. ขั้นตอนการถอดบทเรียน ทีมงานควรแจ้งกำหนดการ ระยะเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการถอดบทเรียนให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียนทราบล่วงหน้า ในขั้นนี้ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ การถอดบทเรียน และการบันทึกบทเรียน ซึ่งแต่ละขั้นตอนกล่าวพอสังเขป ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการถอดบทเรียนต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การสร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการถอดบทเรียนมีความผ่อนคลายเป็นกันเอง รวมทั้งชี้แจงถึงความเสมอภาค และสิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการถอดบทเรียน

2) การกำหนดกติกาในการถอดบทเรียนอย่างมีส่วนร่วม อาทิ เป้าหมายการถอดบทเรียนคืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร วิธีการถอดบทเรียนใช้วิธีอะไร หน้าที่ของผู้ร่วมถอดบทเรียนเป็นอย่างไร และข้อพึงระวังในการถอดบทเรียนควร เป็นอย่างไร

3) การจัดกิจกรรมอุ่นเครื่อง โดยชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สามารถทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา

4) การเข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดบทเรียน เป็นขั้นตอนสำคัญในการสกัดความรู้จากผู้ร่วมถอดบทเรียนโดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้ (1) การเล่าประสบการณ์จากวิธีการ ปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดบทเรียน (2) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง (3) การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ทำได้เป็นอย่างดี (4) การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น (5) การวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน (6) การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน (7) ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา และ (8) การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

ทั้งนี้ผู้จัดบันทึกต้องจดรายละเอียดของข้อมูลทุกขั้นตอน บันทึกเสียง พร้อมทั้งสังเกตบรรยากาศในระหว่างการถอดบทเรียนและจัดบันทึกไว้ประกอบการจัดทำรายงานการถอดบทเรียน

2.2 การบันทึกบทเรียน ต้องให้ความสำคัญใน 2 ประเด็น ดังนี้

1) ข้อมูลจากการถอดบทเรียนที่ต้องจัดบันทึกระหว่างการถอดบทเรียน ได้แก่ (1) ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดบทเรียน (2) ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วมถอดบทเรียน และ (3) ข้อมูลบรรยากาศของระหว่างการถอดบทเรียน

2) การสรุปและรายงานการถอดบทเรียน ต้องอ่านรายงานการถอดบทเรียนในที่ประชุมของผู้ร่วมถอดบทเรียนและทีมงานการถอดบทเรียนได้รับทราบข้อมูลที่จัดบันทึกไว้ เพื่อให้มีการปรับแก้และเพิ่มเติมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยบทเรียนที่ถอดได้ต้องได้รับการสรุปให้เห็นอย่างน้อย 2 ประเด็นคือ (1) อะไรคือสิ่งที่ดีอยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผนพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อเนื่อง และ (2) อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุงอย่างไร

3. ขั้นตอนเขียนรายงานการถอดบทเรียน ในขั้นตอนนี้ควรแบ่งเป็น 3 หัวข้อหลัก ดังนี้

3.1 เหตุผลความเป็นมาของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดบทเรียน วัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน

3.2 การเตรียมการถอดบทเรียนเป็นการเล่ารายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ วิธีการ ทีมงาน บทบาทหน้าที่ กรอบแนวคิด เทคนิคการถอดบทเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดบทเรียน และปฏิทินการถอดบทเรียน

3.3 เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดบทเรียน ซึ่งครอบคลุมประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของผู้ร่วมถอดบทเรียน วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงาน เปรียบเทียบความแตกต่าง สิ่งที่ได้เป็นอย่างไรดีจากการปฏิบัติ ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา และประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

4. ขั้นตอนตามการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์ ในขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการนำบทเรียน ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมีประสิทธิภาพและเกิด ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หัวหน้าทีมควรมีการนิเทศกำกับ ติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำบทเรียนไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร

กล่าวโดยสรุป การถอดบทเรียนเป็นเครื่องมือที่เราสามารถเลือกใช้ในการถอดบทเรียนโครงการ กิจกรรมแบบเฉพาะประเด็น เฉพาะกิจกรรมสำคัญหรือแบบทั้งระบบ ซึ่งทั้ง 2 ลักษณะ ใช้การวิเคราะห์เชิงลึก แต่มีเป้าหมายเดียวกันเพื่อต้องการทราบผลการดำเนินงาน บทสรุป ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาโครงการ กิจกรรมนั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จครั้งต่อไป

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

นวลฉวี งามะณีศรี (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์: แนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์ ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย มีการพัฒนาการดำเนินการและระบบการเรียนมาตามลำดับ โดยอาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหลักการที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ควบคู่กับมีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ปัจจุบันหน่วยงานนี้ขึ้นอยู่กับ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำหรับจังหวัดมหาสารคามได้รับนโยบายจากส่วนกลางให้วัดที่มีความพร้อมจัดตั้งขึ้น ได้เลือกศึกษาศูนย์

ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจำนวน 4 วัด ก่อตั้งโดยเจ้าอาวาสและบุคคลอื่น ให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้มีวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแล้ว ยังนำความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ และวันโอกาสพิเศษ

พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับสังคม ด้วยการเรียนรู้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมกับเยาวชนและพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดความสงบและสว่าง รู้ความเข้าใจในเหตุปัจจัยและเงื่อนไข และรู้เท่าทันกระแสสังคม ครอบคลุมการพัฒนาทุกมิติของชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

สุจินตนิท หนูชู (2557) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยที่นำเสนอโดยสังเขปมีดังนี้

1. การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้ดำเนินการศูนย์ 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) ความสามัคคีของบุคลากร 6) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 7) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 8) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีระดับประสิทธิผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์ 2) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรของศูนย์ 3) ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานของศูนย์ และ 4) ความสามารถในการปรับตัวของศูนย์

2. องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 8 องค์ประกอบเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) ภาวะผู้นำของผู้ดำเนินการศูนย์ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่

เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียนตามลำดับ โดยผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณขององค์ประกอบทั้ง 8 ร่วมกันทำนายประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้ร้อยละ 71.40

พระมหาทรงยศ แทนยัง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และราชันย์ บุญธิมา (2560) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร และศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานครและศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร เป็นวิจัยแบบผสมวิธี โดยกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 12 รูป/คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2559 จำนวน 210/รูป/คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามขนาดของศูนย์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงเท่ากับ .975 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ วิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแทนกลุ่มตัวอย่างเดียว ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้

1. ด้านวิชาการ คือ หลักสูตรไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ขาดการพัฒนาให้ทันสมัย มีความซ้ำซ้อนกันไม่สอดคล้องกับผู้เรียน ครูผู้สอนไม่ได้ทำแผนการเรียนการสอน ขาดความรู้เรื่องการวัดและประเมินผล ขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน *แนวทางการแก้ไข* คือ ศูนย์ควรมีหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการมีความยืดหยุ่น ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียน จัดทำคู่มือเกี่ยวกับการทำแผนการสอนการวัดและประเมินผล

2. ด้านบุคลากร คือ บุคลากรขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานคณะกรรมการบริหารมีการประชุมกันน้อยครั้งและไม่มีการกำหนดนโยบาย ผู้บริหารไม่มีความรู้ เรื่องกระบวนการบริหารงานสวัสดิการมีน้อย *แนวทางการแก้ไข* คือ คณะกรรมการบริหาร ควรมีการประชุมกันอย่างน้อยปีละ 2 ครั้งเพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนทำงานควรจัดทำคู่มือการบริหารศูนย์พร้อมทั้งระบุขอบข่ายภาระงานให้ชัดเจน ควรมีการจัดสวัสดิการสำหรับบุคลากร

3. ด้านงบประมาณ คือ งบประมาณที่จัดสรรจากรัฐไม่เพียงพอ ไม่ได้จัดทำแผนงบประมาณเป็นรายปีการบริหารงบประมาณขาดการมีส่วนร่วม *แนวทางการแก้ไข* คือ ทางศูนย์ควรจัดตั้งกองทุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการระดมทุนจากภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐและ

ประชาชนทั่วไป มีการจัดทำแผนงบประมาณประจำปีให้เป็นลายลักษณ์อักษร ควรเปิดโอกาสให้คณะทำงานมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณ

4. ด้านชุมชน คือ ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของศูนย์ที่มีต่อสังคมส่วนรวม ศูนย์ไม่ได้ประสานงานกับผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนขาดความร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมร่วมกัน *แนวทางการแก้ไขปัญหา* คือ ศูนย์ควรเชิญชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมกับทางศูนย์ และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ควรมีการสร้างความตระหนักรู้ร่วมกันกับชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ มีการประสานความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนให้มากขึ้น

5. ด้านผู้เรียนคือ ผู้เรียนมีจำนวนลดลง ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าของการมาเรียน ในศูนย์ *แนวทางการแก้ไขปัญหา* คือ ทางศูนย์ควรทำข้อตกลงความร่วมมือกับสถานศึกษาใกล้เคียง เพื่อส่งนักเรียนเข้ามาเรียนในศูนย์ ควรมีการบริหารศูนย์ให้มีคุณภาพเพื่อเป็นการจูงใจนักเรียน ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและนักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ได้จากการมาเรียนที่ศูนย์

6. ด้านโครงสร้าง คือ โครงสร้างไม่ได้แบ่งภาระงานให้ชัดเจน โครงสร้างในการบริหารไม่สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน *แนวทางการแก้ไขปัญหา* คือ ศูนย์ขนาดเล็กควรปรับโครงสร้างให้เหมาะสมกับบริบท ทันทสมัย โดยเทียบเคียงกับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาทั่วไป ควรระบุขอบข่ายภาระงานตามโครงสร้างให้ชัดเจน ควรจัดทำป้ายโครงสร้างการบริหารงาน

7. ด้านอาคารสถานที่ คือ สิ่งแวดล้อมในบริเวณศูนย์ ไม่สะอาด ขาดการดูแลรักษาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ *แนวทางการแก้ไขปัญหา* คือ ทางศูนย์ควรส่งเสริมการจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีการประเมินอาคารสถานที่

8. ด้านสื่ออุปกรณ์ คือ ผู้สอนเลือกใช้สื่อไม่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น ตำราเรียนมีไม่เพียงพอ สื่อการเรียนการสอนมีจำกัดและขาดงบประมาณในการจัดซื้อ บุคลากรขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้สื่อ *แนวทางการแก้ไขปัญหา* คือ ศูนย์ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สนับสนุนตำราเรียนให้เพียงพอ โดยขอการสนับสนุน สื่ออุปกรณ์ จากหน่วยงานของรัฐเอกชนและชุมชน ผู้สอนควรใช้อุปกรณ์เหลือใช้ เป็นสื่อการเรียนการสอน และใช้สื่อในโซเชียลมีเดียเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

ปิยะสันต์ วรรณภพ, ชัชภูมิ สีชมพู และเชาวฤทธิ์ จันจัน (2564) ได้ศึกษาการถอดบทเรียนความสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยประชากรที่ใช้ในงานวิจัย คือ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ที่มีผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐานย้อนหลัง อยู่ในลำดับที่ 1-10 ติดต่อกัน 3 ปี จำนวน 3 โรงเรียน

ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนความสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้บริหารจัดการในโรงเรียน 4 กลุ่มงาน คือ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานทั่วไป 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ด้านผู้เรียน พบว่า นักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน มีปัจจัย 2 ด้าน คือ ด้านแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ และด้านเจตคติ และ 4) ด้านผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้อง 2 ด้าน คือ ด้านความเข้าใจในการทดสอบและการสร้างนิสัยในการทำงาน และด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและการช่วยเหลือในการยกระดับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Haynes (1990 อ้างถึงใน พระปลัดสุพจน์ สุภาโต, 2555) ได้ศึกษาเรื่องศูนย์การเรียนรู้ในวิทยาลัยที่เรียน 2 ปีและ 4 ปีของรัฐบาลและเอกชน ตลอดจนในมหาวิทยาลัยทางตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ได้รับการพิสูจน์ ว่าเป็นการสอนที่มีคุณค่าในระดับอุดมศึกษาซึ่งควรจะเข้าไปมีบทบาทในการปฐมนิเทศนิสิตและการให้คำปรึกษาแนะแนวทางแก่นิสิตจากทางคณะ ศูนย์การเรียนรู้ได้รับการพัฒนา มาตลอดในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จนมีรูปแบบ 7 รูปแบบในการให้บริการเป็นรายวิชา ได้แก่ รายวิชา ประเภทเพื่อแก้ไขและพัฒนา รายวิชาการวัดผลและประเมินผล รายวิชาให้คำแนะนำทางวิชาการ รายวิชาการ กวดวิชา รายวิชาทักษะทางการเรียน และรายวิชาการปรับปรุงการอ่านและการเขียน และ ยังพบว่า ศูนย์การเรียนรู้มีความสำคัญมากต่อการประสานความสำเร็จในวิทยาลัย ดังนั้น จึงสมควรที่จะได้รับการ สนับสนุนจาก ผู้บริหาร และควรส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันระหว่างสถาบันต่าง ๆ ที่จะช่วยเหลือในการจัด ศูนย์การเรียนรู้

Gruber (2000 อ้างถึงใน อโรชา ทองลาว, 2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร กับ การใช้ความรู้ร่วมกัน โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารระดับกลาง และ ผู้บริหารระดับสูง จำนวน 29 คน ของหน่วยงานการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสนับสนุนการใช้ความรู้ร่วมกันในองค์กร คือ วัฒนธรรมที่มีการเปิดเผยและมีการ ใฝ่ใฝ่ใจกัน ช่องทางของการสื่อสารในองค์กร การให้การสนับสนุนของผู้บริหารในระดับ สูงสุด และการมี ระบบการให้รางวัลเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

Marina, Thomas, Pomputtkul, and Surungkapiprat (2017) ได้ศึกษาบทบาทของ ผู้บริหารในการศึกษาและการพัฒนาครูของไทยในศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 โดยวิธีการศึกษาประกอบด้วย การศึกษา เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูผู้สอนที่ได้รับรางวัลครูดีเด่น จำนวนทั้งสิ้น

60 คน และมีผู้ให้ข้อมูลหลักอีก 25 คน ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการศึกษาและการพัฒนาครูของไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การใช้ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ใน 5 แบบ เพื่อการบริหารงาน ได้แก่ ภาวะผู้นำการเรียนการสอน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบร่วมมือรวมพลัง ภาวะผู้นำที่เสริมสร้างความเข้มแข็ง และภาวะผู้นำที่สร้างแรงจูงใจ 2) การดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการส่งเสริมสนับสนุน การควบคุม การสั่งการ การกำกับติดตาม และประเมินผล การปฏิบัติงานของครูเพื่อให้เป็นครูแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งการดำเนินงานต้องมีจุดเน้นที่ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 และ 3) การให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการ โดยไม่น้อยกว่า 50% ของชั่วโมงการบริหารงานทั้งหมดของผู้บริหาร และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธรศานาวนอาทิตย์ให้เกิดประสิทธิผล ควรประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดซึ่งพิจารณาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผลของการบริหารองค์การให้ครอบคลุมทั้งสภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพแวดล้อมภายในที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินการ กระบวนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และการพิจารณาถึงผลลัพธ์ของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียน ประสิทธิภาพการดำเนิน และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การขับเคลื่อนศูนย์ศึกษาพระพุทธรศานาวนอาทิตย์ประสบความสำเร็จได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ ถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต พร้อมทั้งศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. กรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

1. กรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่เป็นเป้าหมายในการถอดบทเรียนครั้งนี้ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต เนื่องจาก ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) แห่งนี้ได้รับคัดเลือกจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ให้ดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และศพอ. ตั้งอยู่ในชุมชนคุณธรรม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ขับเคลื่อนโครงการด้วยพลังบวร คือ ความร่วมมือที่เข้มแข็งของบ้าน วัด และโรงเรียน ในระดับต้นแบบของกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งผลการดำเนินงานโครงการนี้ทำให้ ศพอ.ได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวาง และได้รับรางวัลมากมายจากหน่วยงานต่าง ๆ และประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการเชิงประจักษ์ จึงมีความเหมาะสมในการใช้เป็นกรณีศึกษาในการถอดบทเรียน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ 1) คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 4 คน 2) ผู้บริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 1 คน 3) ครูประจำศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 8 คน/รูป 4) ผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสะดวกและสมัครใจในการให้ข้อมูล และ 5) นักเรียน จำนวน

4 คน โดยครูผู้สอนเลือกจากนักเรียนที่มีความพร้อมและสะดวกในการให้ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	การสัมภาษณ์ แบบเชิงลึก	การสนทนา กลุ่ม	จำนวน
1. คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	✓		4
2. ผู้บริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	✓		1
3. ครูประจำศึกษาศูนย์พระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์		✓	8
4. ผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง		✓	8
5. นักเรียน		✓	4
รวม			25

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือ 3 ชนิด ดังต่อไปนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview form) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 1 ฉบับ คือ แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารศูนย์ (รวมทั้งผู้บริหารศูนย์) มีวัตถุประสงค์และเนื้อหา คือ เพื่อมุ่งถอดบทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการของการบริหารจัดการศูนย์ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ โดยเครื่องมือฉบับนี้ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก (key questions) และคำถามรอง (sub questions) (ดูภาคผนวก ค)

2.2 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อการสนทนากลุ่ม มีลักษณะและโครงสร้างเช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างที่ใช้กับคณะกรรมการบริหารศูนย์ (รวมทั้งผู้บริหารศูนย์) แต่ผู้วิจัยได้ปรับใช้เพื่อเป็นแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอนกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน (ดูภาคผนวก ค)

ในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยเพื่อใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง และเพื่อใช้เป็นแนวคำถามการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดของกระบวนการบริหารสถานศึกษาตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ซึ่งครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อนำมาสู่ประเด็นคำถามที่จะใช้ในการวิจัย
2. กำหนดประเด็นเริ่มต้นหรือประเด็นคำถามหลักหลังจากการเชื่อมโยงวัตถุประสงค์การวิจัยกับกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้
3. แยกประเด็นคำถามหลักให้เป็นคำถามย่อยที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของการนำเครื่องมือไปใช้ตามองค์ประกอบทั้ง 5 ดังได้กล่าวมาแล้ว
4. นำแบบสัมภาษณ์และแนวคำถามการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และได้นำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (ดูภาคผนวก ก และ ข) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปร และข้อคำถามหลักและข้อคำถามรอง รวมทั้งการพิจารณาความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเห็นด้วยว่า เครื่องมือการวิจัยดังกล่าวมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้บางท่านได้เสนอแนะให้ปรับปรุงประเด็นที่ต้องการถามให้กระชับขึ้น
5. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.3 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อบันทึกสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ โดยสาระสำคัญประกอบด้วย แหล่ง/ชื่อเอกสาร สาระสำคัญ หมายเหตุ และวัน/เดือน/ปีที่บันทึกข้อมูล และได้ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ดูภาคผนวก ค)

ทั้งนี้เนื้อหาสำคัญของแบบสัมภาษณ์และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม ครอบคลุมคำถามหลักใน 4 ประการ ดังนี้

1. การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีความโดดเด่นในเรื่องใด และลักษณะความโดดเด่นเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยและเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จ
3. ปัจจัยและเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามให้ประสบความสำเร็จ
4. การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จควรมีแนวทางในการดำเนินการอย่างไร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล จำนวน 5 รูป/ท่าน ได้แก่ คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม จำนวน 4 รูป/ท่าน และผู้บริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 1 รูป โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ใช้เวลาในการสัมภาษณ์รูป/ท่านละประมาณ 2-3 ชั่วโมง โดยดำเนินการสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 6 ธันวาคม 2565 ถึง 12 ธันวาคม 2565 โดยมีขั้นตอนในการสัมภาษณ์ ดังนี้

3.1.1 การชี้แจงจุดมุ่งหมายการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายการสัมภาษณ์ให้ผู้บริหารศูนย์กับกลุ่มคณะกรรมการบริหารศูนย์ทราบ ดังนี้ (1) สัมภาษณ์เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และ (2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ตให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

3.1.2 วิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์ การนัดแนะ เวลา สถานที่แน่นอนไว้ก่อน 2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์โดยการพบปะโดยส่วนตัว และ 3) การสัมภาษณ์แบบพูดคุยเป็นกันเอง คือ การพูดคุยกันธรรมดาซึ่งเป็นการพูดคุยไปตามธรรมชาติ และทุกครั้งที่มีการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการบันทึกข้อมูล โดยใช้เครื่องบันทึกการสัมภาษณ์ หรือใช้การจดบันทึกตามความเหมาะสมของสถานการณ์

3.1.3 การสร้างความคุ้นเคยและการสัมภาษณ์ หลังจากผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แล้วนั้น ผู้วิจัยขอนัดหมายเข้าพบ แนะนำตัวและแจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบ พร้อมทั้งขออนุญาตในการบันทึกเสียงข้อมูลการสัมภาษณ์ในเครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล หากผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์จะให้มีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์จะขออนุญาตในการจดบันทึกข้อมูลและให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหลังจากสิ้นสุดการสัมภาษณ์

3.1.4 การสิ้นสุดการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถาม ถ้าผู้ให้ข้อมูลตอบประเด็นคำถามจนได้ข้อมูลเพื่อนำไปตอบวัตถุประสงค์ของการค้นคว้าแล้วก็จะตั้งคำถามในประเด็นถัดไป หรือหากข้อมูลคำถามในประเด็นใดที่ผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามในประเด็นเดียวกันซ้ำๆ กับผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ จึงถือว่าเพียงพอต่อการนำข้อมูลไปวิเคราะห์แล้ว ก็จะนำประเด็นคำถามถัดมาตั้งเป็นประเด็นสัมภาษณ์ และทำการเก็บบันทึกข้อมูล

3.2 การสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มแต่ละกลุ่มเป็นแนวคำถามการสนทนากลุ่มที่มีลักษณะและโครงสร้างเช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้ใช้กับผู้บริหารและคณะกรรมการ

บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

3.2.1 การสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 สำหรับกลุ่มครูผู้สอน จำนวน 8 คน จัดเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ตั้งแต่เวลา 10.00 น. – 12.00 น. ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

3.2.2 การสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 สำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง จำนวน 8 คน จัดเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ตั้งแต่เวลา 10.00 น. – 12.00 น. ณ ห้องประชุม ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

3.2.3 การสนทนากลุ่มครั้งที่ 3 สำหรับกลุ่มนักเรียน จำนวน 4 คน จัดเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ตั้งแต่เวลา 10.00 น. – 12.00 น. ณ ห้องประชุม ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

วิธีการและขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ดำเนินการดังนี้

1. การนัดหมายเข้าพบผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ โดยแนะนำตัวและแจ้งวัตถุประสงค์ รวมทั้งกำหนดนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ทราบ และขอให้ผู้ให้ข้อมูลภายในแต่ละกลุ่มยืนยันตอบรับนัดหมายตามความสะดวกที่ตรงกัน เมื่อวันเวลาที่ตรงกันจะทำการนัดหมายในแต่ละกลุ่มอีกครั้ง

2. การจัดเตรียมสถานที่ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเลือกใช้ห้องประชุม ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม โดยการจัดเก้าอี้นั่งเป็นรูปวงกลม และจัดวางเครื่องบันทึกเสียงไว้ตรงกลางของวงสนทนา ผู้วิจัยเป็นผู้ตั้งประเด็นการสนทนา และมีผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้จดบันทึกการสนทนา

3. ช่วงการสนทนา ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนของการสนทนากลุ่ม ดังนี้

- 1) สร้างบรรยากาศก่อนการสนทนาให้เกิดความเป็นกันเอง
- 2) แนะนำตนเองและผู้ช่วยบันทึกข้อมูล และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม
- 3) ขอให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแนะนำตนเองท่านละ 1 นาที
- 4) ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม
- 5) ตั้งประเด็นคำถามตามแนวทางการสนทนากลุ่มที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้า และกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มให้ความเห็นให้ทั่วถึงมากที่สุด
- 6) เมื่อสนทนาครบประเด็นแล้ว ผู้วิจัยขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และปิดการสนทนากลุ่ม

7) หลังการสนทนาเสร็จสิ้นลงในแต่ละกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยร่วมกันตรวจสอบข้อมูลและสรุปสาระสำคัญร่วมกัน

3.3 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารที่แสดงถึงนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม รายงานและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน การกำกับติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการศึกษา ตลอดจนหลักฐานและร่องรอยต่าง ๆ ที่แสดงถึงคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อช่วยอธิบายบริบท สภาพและผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามเดิมหรือมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่แหล่งผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน (Data Triangulation) ได้แก่ ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ครูผู้สอนประจำศูนย์ ผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และนักเรียน รวมทั้งตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน (Methodological triangulation) ซึ่งได้จากวิธีการ 3 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยหาคำสำคัญ (Key words) จากบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกการสนทนากลุ่ม และบันทึกการศึกษาเอกสาร แล้วนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ดำเนินการวิเคราะห์ และสร้างข้อสรุปเบื้องต้นแบบอุปนัย (Inductive approach) และพัฒนาเป็นผลการวิจัย

6. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ ได้แก่ 1) ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ท และ 2) ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ตอนที่ 1 ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ได้ศึกษามาจากเอกสาร รายงาน สมุดบันทึกการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารศูนย์ ครู ผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง รวมทั้งนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 25 คน ผลการถอดบทเรียนจะได้นำเสนอสภาพการบริหารจัดการศูนย์ใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการศพอ.ให้ประสบความสำเร็จ

1.1.1 การเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21

จากข้อมูลที่ค้นพบได้แสดงให้เห็นว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ดังเช่น ผู้บริหารได้แสดงให้เห็นว่า โลกกำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมและตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยเหตุนี้ ผู้กำหนดนโยบายและบุคลากรด้านการศึกษา ในทุกระดับและทุกประเภทต้องเตรียมความพร้อม

ให้เยาวชนมีทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและสอดคล้องกับสังคมในอนาคต รวมทั้งมีการปฏิรูปเชิงโครงสร้างเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา แต่ประเทศไทยยังคงประสบความท้าทายอีกหลายประการ เช่น นักเรียนจำนวนมากยังไม่มีทักษะพื้นฐานที่ควรจะมี ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและในระดับระหว่างประเทศ หรืออัตราส่วนของเด็กที่ไม่ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาอีกค่อนข้างสูง จึงทำให้เยาวชนจำนวนมากขาดทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานและการดำรงชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง

ผู้บริหาร ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาและการพัฒนารวมทั้งการปฏิรูประบบการศึกษาที่กำลังเกิดขึ้นในไทยจะมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองต่อปัญหาข้างต้น แต่ความท้าทายคือ ทำอย่างไรจึงจะสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในชั้นเรียนทั่วประเทศ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) วัดมงคลวราราม ซึ่งผู้บริหารท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “เราจะเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอนให้มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะและทักษะของผู้เรียนได้อย่างไร ในขณะที่ทักษะพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การคำนวณและการอ่านเขียนยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเรียนรู้ในอนาคต นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ด้วย เพื่อให้พวกเขาเติบโตได้ในยุคแห่งความไม่แน่นอน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา” จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผู้บริหาร ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมทักษะพร้อมผู้เรียนให้ทันการเปลี่ยนแปลง ดังได้กล่าวว่า “ทักษะที่สำคัญดังกล่าวที่เราควรหันมาให้ความสำคัญ เช่น การปรับตัว การคิดเป็นระบบ การสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งเป็นทักษะที่นำไปใช้ได้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน”

นอกจากนี้ ผู้บริหาร ศพอ. วัดมงคลวราราม มีความเห็นว่าการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น ต่างจากศตวรรษที่ 20 มาก เป็นสังคมของสื่อออนไลน์ ทำให้การเข้าถึงองค์ความรู้สะดวกและรวดเร็ว “เพียงสัมผัสคลิกในอินเทอร์เน็ต จะแสดงผลหรือข้อมูลมาให้หมด ข้อมูลมีเยอะ” ด้วยเหตุนี้ ทักษะสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี คือ 1) ทักษะการประเมินข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “การที่เราจะตัดสินใจว่าข้อมูลไหนน่าเชื่อถือ ซึ่งทักษะนี้ มันจะเกี่ยวข้องกับทักษะการคิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคิดเชิงวิเคราะห์หรือว่าการคิดแก้ปัญหา” 2) ทักษะการสื่อสาร โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “เป็นทักษะที่เรียกว่า Soft Skills ก็มีความสำคัญเพราะว่าในยุคปัจจุบัน คนเราต้องทำงานกับคนด้วยตนเองเพิ่มขึ้น เราไม่สามารถจะอยู่แบบปิดได้ หรืออยู่แบบไม่เจอใครเลยจึงต้องมีทักษะสังคมและอารมณ์ประกอบด้วย” และ 3) ทักษะในเชิงเทคนิค โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “ความเชี่ยวชาญในการทำงานเฉพาะอย่าง ซึ่งในปัจจุบันไม่ได้ถูกสอนเหมือนในอดีตว่าเด็กจะต้องรู้ผ่านการฟังบรรยายเท่านั้น แต่ว่าเมื่อเด็กสนใจอะไรแล้ว เด็กจะไปพัฒนาเทคนิคหรือทักษะเฉพาะทางของเด็กได้ด้วยตัวเองอย่างไร” จากแนวคิด 3 ทักษะนี้ ผู้บริหาร ศพอ. วัดมงคลวราราม มีความเห็นว่าเป็นจะต้องมีในการจัดศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยผู้บริหารได้ย้ำว่า

“ต้องให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยที่การเรียนการสอนวิธีใดก็ได้ หรือว่าทำให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยให้เขามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้กันอย่างเต็มที่ ไม่ใช่แค่ว่านั่งอยู่เฉย ๆ” ซึ่งสะท้อนได้ว่า แนวการจัดการศึกษาของ ศพอ. วัดมงคลวราราม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเปิดโอกาสให้ครูได้มีอิสระในการออกแบบการเรียนการสอน ดังคำกล่าวที่สนับสนุนของผู้ให้ข้อมูลว่า “เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่ได้ติดกับอยู่แค่ที่เทคนิคหรือวิธีการ เราก็จะใช้ทั้งวิธีการสอนแบบดั้งเดิม คือการบรรยายควบคู่ไปกับเทคนิคการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี” ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้ชี้ให้เห็นว่า ต้องเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ และผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนได้สนับสนุนการเรียนรู้ได้ในทุกโอกาสอย่างแท้จริง

1.1.2 บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ

จากการศึกษาบริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม (ในยาง) พบว่า เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่วัดมงคลวราราม ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลบริเวณย่านการค้าและชุมชนเมือง โดยชุมชนวัดมงคลวราราม หรือ “บ้านในยาง” เดิมเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีประชากรเพียง 40 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกสูงแบบมีใต้ถุน สาเหตุทั่วไปที่เขาเรียก บ้านในยาง ในสมัยก่อนบริเวณนี้มีต้นยางอยู่จำนวนมาก (ต้นยางในที่นี้หมายถึง ยางนาเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มี ลำต้นใหญ่ ใบใหญ่ ไม่ใช่ต้นยางพารา) คนในหมู่บ้านสามารถนำใบมาห่ออาหารและคลุมหัวกันแดดกันฝนได้ สามารถใช้ประโยชน์ได้มากมาย ส่วนมากชาวบ้านในยางในสมัยนั้นจะเป็นญาติพี่น้องกันเสียส่วนใหญ่ คนบ้านในยางในสมัยนั้นจะเรียนหนังสือกันที่วัดประจำหมู่บ้าน (วัดในยาง) วิถีชีวิตของคนบ้านในยางใช้ชีวิตอยู่แบบเรียบง่าย มีอะไรก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสมัยก่อนคนบ้านในยางใช้การสัญจรไปมาหาสู่โดยการเดินเท้า จะเข้าเมืองหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าไปตลาดต้องเดินกันเป็นวันๆ กว่าจะถึงลำบากมาก อาชีพของคนในหมู่บ้าน สมัยก่อนส่วนมากทำประมงทำสวน ทำไร่ แต่ในปัจจุบันมีอาชีพเพิ่มขึ้นมากมาย เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจท่องเที่ยวและค้าขาย เป็นต้น

สถานที่สำคัญที่บ้านในยาง คือ วัดมงคลวราราม (ในยาง) อุทยานแห่งชาติ-สิรินาถ หาดในยาง โรงเรียนวัดมงคลวราราม (ในยาง) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสาคุ คนในยางส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ และจะนับถือพ่อท่านนั่งเสื่อ เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดในยาง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในหมู่บ้าน ถ้าคนในหมู่บ้านเดือดร้อน ไม่สบายใจหรือต้องการอะไร ก็จะไปบนบานศาลกล่าวกับท่าน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง เพราะเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งของวัดในยาง ของเช่นไหว้ส่วนมากที่ชาวบ้านชอบเอาไปถวาย คือ ข้าวต้มขาว ปลาเค็ม และไข่เค็ม ทั้งหมดนี้จึงเป็นที่มาของบ้านในยาง

นอกจากนี้ ยังพบว่า จุดเด่นหรือเสน่ห์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีหลายประการ ดังนี้

1) วัดมงคลวราราม (ในยาง) เป็นวัดที่ประชาชนให้ความสำคัญเป็นศูนย์รวมกิจกรรมต่างๆ ประชาชนมีความรักความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีองค์พ่อท่านนั่งเสื่อ ประดิษฐาน

เป็นที่เคารพบูชาขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล อีกทั้งยังมีองค์หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด และพระพุทธรูปมงคลวรรณญาณ (หลวงพ่โงใหญ่สามัคคี) หลวงพ่อขาวอายุมากกว่า 100 ปี ประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถสักการะท้าวเทพกระษัตรี-ท้าวศรีสุนทร ซึ่งเป็นรูปแกะสลักจากหินอ่อนหรือหยกขาวจากประเทศพม่า สถานที่สำคัญ คือ พระมหาอุเทสิกเจดีย์ศรีมงคลที่สร้างขึ้นมาอย่างประณีต สวยงาม

2) วัดเป็นอุทยานการศึกษา มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต ให้การสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับวัดและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการจัดการศึกษา และการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา วิถีวัฒนธรรม และหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บริเวณวัดมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งสวนอย่างสวยงาม และสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวนศาสตร์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสับปะรดสี และไม้มุงคลหายากต่าง ๆ เช่น ต้นอิน-จัน มีต้นศรีมหาโพธิ์ขนาดใหญ่ ซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงปลูกเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515

3) วัดมงคลวรารามอยู่ในเขตตำบลสาคร มีวัฒนธรรมประเพณีมากมายที่สืบทอดกันมานับร้อยปี เช่น ประเพณีสวดกลางบ้าน ประเพณีชักพระ ตักบาตรเทโว (กันยายน-ตุลาคม) ทอดกฐิน (ตุลาคม) ประเพณีเดือนสิบ กิจกรรมกวนข้าวทิพย์ จัดก่อนเป็นขนมทิพย์ ในเทศกาลเข้าพรรษา (กรกฎาคม)

4) ศพอ. วัดมงคลวราราม มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติสิรินาถ (หาดในยาง) นั่งเรือชมเกาะปลิง หรือจะเดินเท้าเข้าไปในช่วงน้ำลง ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของตำบลสาคร อ่าวปอ หาดในทอน และการเยี่ยมชมวิถีชีวิตการซื้อ-ขายปลา หรืออาหารทะเล ของกลุ่มประมงพื้นบ้าน การนั่งจิบกาแฟยามเช้าบริเวณตลาดชิงปลา

5) ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หากเป็นในช่วงฤดูการเพาะปลูก ทำนาข้าว ที่ศูนย์การเรียนรู้การเกษตรตำบลสาคร มีการสาธิตการทำนาข้าว (ช่วงเดือนกรกฎาคม) การเกี่ยวข้าว (ช่วงเดือนธันวาคม) และการหาซื้อผลไม้ เช่น ทุเรียนบ้านซึ่งเป็นที่ขึ้นชื่อของตำบลในช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม

1.1.3 นโยบาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ มีความชัดเจน

จากการศึกษาเกี่ยวกับนโยบาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ของ ศพอ. วัดมงคลวราราม จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดการการศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพควบคู่คุณธรรม สร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง มีความภูมิใจในความเป็นไทย จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ในวันที่ 12 กันยายน 2557 โดยมีนโยบายด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ด้านที่ 4 การศึกษาและเรียนรู้การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวนโยบาย คือ รัฐบาลจะนำ การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย มาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

วัดมงคลวราราม เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียนที่ดำเนินการนโยบายของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และให้ได้รับการพัฒนาจิตใจอย่างครบถ้วน ด้วยเหตุนี้ ศพอ. วัดมงคลวราราม จึงต้องใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อการพัฒนาคนทุกช่วงวัยโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถมีความรู้และทักษะใหม่ที่สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายตามแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต พร้อมทั้งปรับกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกัน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่เรียนรู้การแก้ปัญหา การรับฟังความเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดีโดยเน้นความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกรั้วโรงเรียน

นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลยังมุ่งเน้นให้องค์กรทางศาสนาให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชนและประชาชนได้มีการพัฒนาเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามนโยบายข้อที่ 4.7 คือ หนุนบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนา มีบทบาท สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามความพร้อม อีกทั้งนโยบายข้อที่ ข้อ 4.10 คือ ปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี รวมทั้งสนับสนุนการผลิตสื่อคุณภาพ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นได้ว่า นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศาสนาเป็นนโยบายด้านที่ 4 โดยมุ่งเน้นสนับสนุนให้องค์กรทางศาสนา มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามความพร้อม และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ได้ส่งผลให้ ศพอ.วัดมงคล วรารามต้องดำเนินการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของนโยบายของรัฐ

1.1.4 บทบาทภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการ

จากการศึกษาบทบาทภาครัฐและเครือข่ายที่มีต่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม เป็นศูนย์รวมกิจกรรมการพัฒนาคณะตามโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งชุมชนแห่งนี้ประสบความสำเร็จตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 โดยชุมชนมีการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาของชุมชน และมีการส่งเสริมการทำมาหากินดีเกิดทุนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และปฏิบัติตามคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสาหรืออื่น ๆ ตามที่ระบุไว้ในแผนฯ ซึ่งสะท้อนว่า เครือข่ายชุมชนของศพอ.วัดมงคลวรารามมีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานภาค

ประชาธิรัฐได้ให้การสนับสนุนทรัพยากรและหรือเงินทุนในรูปงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า “ชุมชนมีการจัดกิจกรรมแก้ไข้ปัญหาของชุมชน และมีการส่งเสริมการทำมาดีเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และปฏิบัติตามคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา และศูนย์ยังได้รับการสนับสนุนทรัพยากร และหรือเงินทุนจากชุมชนและหน่วยงานภาคประชาธิรัฐในพื้นที่ด้วย” ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชน “ทำให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่ลักขโมย ไม่เล่นการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด มีการเก็บออมเงิน มีรายได้เพิ่ม ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้คนในชุมชนมีความสุขเพิ่มขึ้น”

1.1.5 การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษามีมาตรฐาน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้ปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ ตามที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพและมีมาตรฐานคุณภาพ ดังนี้

- 1) มีศูนย์หน (เขตปกครองของคณะสงฆ์ใหญ่กว่าศูนย์ภาค) ศูนย์ภาค และศูนย์จังหวัดดูแลความเรียบร้อยของศูนย์ และสนับสนุนการดำเนินงานของ ศพอ.วัดมงคลวราราม
- 2) มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม และเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยรอบวัดมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ เพื่อตอบสนองคนในชุมชน
- 3) มีการถวายความรู้ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ โดยกรมการศาสนาร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นประจำทุกปี
- 4) มีการจัดส่งคู่มือการดำเนินงาน และตำราเรียนนักรธรรมตรี-โท-เอก และธรรมศึกษาตรี-โท-เอก และคู่มือการจัดกิจกรรมทางพระพุทธรศาสนาเพื่อส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนภายในศูนย์ โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
- 5) มีการสร้างระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ในเว็บไซต์ของกรมการศาสนา (www.dra.go.th) เพื่อให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้รายงานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
- 6) มีการจัดทำมาตรฐานคุณภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ และทำการประเมินศูนย์ นำร่องจังหวัดละ 1 แห่ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยส่งเสริมให้ศูนย์ ที่ได้มาตรฐานเป็นแบบอย่าง (Benchmarking) ให้กับศูนย์ อื่นๆ
- 7) มีการประสานความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการให้การยอมรับในผู้เรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ โดยให้บรรจุผลการเรียนธรรมศึกษาตรี-โท-เอก ไว้ในหลักฐานการจบการศึกษาของผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ และให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้จบธรรมศึกษาตรี-โท-เอกให้มีสิทธิในการได้รับการพิจารณารับเข้าเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ

8) มีระบบตรวจติดตามจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักตรวจราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลประจำกระทรวงวัฒนธรรม (ค.ต.ป.วธ.) และ คณะทำงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเข้าไปเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอ

จึงเห็นได้ว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้รับการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาศูนยโดยหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพของศูนยศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พร้อมทั้งมีคู่มือในการดำเนินงานการจัดกิจกรรม และตำราเรียนเพื่อให้ทุกศูนย มีแนวปฏิบัติไปทำนองเดียวกัน รวมทั้งได้รับความร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์ของผลการเรียนเพื่อการเข้าเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารจัดการศูนย

1.2 ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการ ศพอ.ให้ประสบความสำเร็จ

1.2.1 โครงสร้างการบริหารศูนยมีความชัดเจน

จากการศึกษาข้อมูลศูนยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามแบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

- 1) ฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป งานธุรการ การเงิน การบริหารบุคคลและการประชาสัมพันธ์
- 2) ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร จัดหา ตำรา สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
- 3) ฝ่ายกิจกรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมในหลักสูตรและ นอกหลักสูตร จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในโอกาสสำคัญ การจัด อบรมสัมมนา จัดหาและบำรุงสถานที่
- 4) ฝ่ายทะเบียน มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำทะเบียนนักเรียน ทะเบียนครูผู้สอน สถิติข้อมูล การรายงานผลการดำเนินงานประจำปี

นอกจากนี้ พบว่า ศูนยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้มีแนวทางการบริหารงานโดยอิงหลักบ้าน วัด โรงเรียน/ส่วนราชการ หรือ “บวร” เกื้อกูลกัน เพื่อร่วมกันพัฒนา เด็กเยาวชน และประชาชน ให้ เก่ง ดี มีคุณธรรม เนื่องจากการดำเนินงานของศูนยศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ เป็นงานของการอุทิศเพื่อพระพุทธศาสนา โดยจัดการอบรมแก่เยาวชน และประชาชน ที่เข้าวัด ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดำรงตนอยู่ใน สังคมด้วยความสงบสุข โดยมีเจ้าคณะจังหวัดภูเก็ตทำหน้าที่เป็นประธานให้คำปรึกษา ส่งเสริม สนับสนุน และแก้ไขปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของศูนยศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้สามารถดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย และภาคคณะสงฆ์ รับผิดชอบดูแล และให้ความอุปถัมภ์ศูนย ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้ ก่อนเปิดภาคเรียนมีการประชุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วย ผู้บริหารศูนย์ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ โดยมีข้อตกลงในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ประกอบด้วย

1. ใช้ปฏิทินการศึกษาเปิดเรียนในวันอาทิตย์ หรือวันพฤหัสบดี (14 มิถุนายน-20 ธันวาคม) ตามความเหมาะสม
  2. เรียนที่อาคารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม
  3. มีธรรมทัศนศึกษาในจังหวัด 1 ครั้ง และธรรมทัศนศึกษาต่างจังหวัด 1 ครั้ง
  4. กำหนดตารางเรียนประจำสัปดาห์ โดยเรียนตามตารางกำหนด 4 คาบ ภาคเช้า นักเรียนลงเวลา 07.00-08.00 น. วิชาธรรมวินัย 08.00-08.50 น. วิชาวินัย 09.00-09.50 น. วิชาธรรม 10.00-10.50 น. วิชาพุทธประวัติ 11.00-11.50 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน 12.00-13.00 น. ผู้ปกครองรับนักเรียนกลับบ้าน 13.00-14.00 น.
  5. เปิดโอกาสให้นักเรียนสมัครเรียนฟรี โดยมีอุปกรณ์การเรียนแจก ประกอบด้วย แฟ้ม 1 แฟ้ม ดินสอ 1 แท่ง สมุด 1 เล่ม ยางลบ 1 แท่ง ปากกา 1 ด้าม ไม้บรรทัด 1 อัน ป้ายชื่อนักเรียน และสติ๊กเกอร์ติดชื่อแฟ้มสำหรับนักเรียนทุกคน
  6. ให้มีอาหารเลี้ยงมือกลางวัน ใช้วิธีการสั่งทำจากประชาชนในชุมชนโดยเน้นคุณภาพ นักเรียนใช้ถาดหลุม หลังทานเสร็จแล้วต้องล้างด้วยตนเอง
  7. กำหนดมาตรการรับและส่งนักเรียน โดยผู้ปกครองต้องส่งนักเรียนถึงวัด นักเรียนลงชื่อรับเครื่องดื่ม กิจกรรมเปิดใจ 2 นาที เรียนตามตาราง เลิกเรียนผู้ปกครองรับนักเรียนโดยแจ้งเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ส่งนักเรียนโดยบันทึกการรายการ
  8. กำหนดให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนปกติตามตาราง ยกเว้นมีกิจกรรมพิเศษ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ศาสนพิธีจริงในวันพระ วันที่สาธุชนมาบำเพ็ญบุญกุศลในศาลาอเนกประสงค์ และกิจกรรมทัศนศึกษาต่างจังหวัด มีการบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีงานวิชาการในโรงเรียน โดยได้รับความเอื้อเฟื้อจากชุมชนในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
  9. กำหนดการรับสมัครนักเรียน โดยรับผ่านจากครูในโรงเรียนเทศบาล 2 วัดมงคลวราราม
  10. กำหนดให้การวัดและประเมินผลนักเรียนเป็นหน้าที่ของครูประจำวิชา
- ทั้งนี้ในการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม จะมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหลักในการดำเนินงานควบคู่ไปกับการดำเนินงานโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” วัดมงคลวราราม (ในยาง) ซึ่งมีผู้นำภาคประชาชน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ด้วย

ในปีการศึกษา 2565 คณะกรรมการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม ร่วมกันรับสมัครสอบคัดเลือกนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 808 คน แบ่งเป็นนักเรียนชั้นต้น 557 คน ชั้นกลาง 197 คน และ

ชั้นสูง 54 คน โดยมีครูผู้สอน จำนวน 12 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์สอน 4 รูป และฆราวาส 8 คน นอกจากนี้ พบว่า ศพอ. วัดมงคลวรารามมีสภาพแวดล้อมเป็นระเบียบสวยงามและมีสถานที่เรียนเหมาะสมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน (ดังภาพที่ 4.1 - 4.2)

ภาพที่ 4.1 ภาพภายในบริเวณ ศพอ. วัดมงคลวราราม

ภาพที่ 4.2 ภาพสภาพแวดล้อมที่สวยงาม ร่มรื่นของ ศพอ. วัดมงคลวราราม

ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ร่วมกับพลัง “บวร” ของชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวราราม (ในยาง) จะมีพระครูสังฆราชวรวิจิตร เจ้าอาวาสวัดมงคลวรารามเป็นศูนย์

รวมในการดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชน และประสานงานผ่านทาง นางเจียมจิต ศิริสวัสดิ์ ประธานสภา
วัฒนธรรมตำบลสาकु กรรมการวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนท้องถิ่น และเชื่อมโยงไปยังองค์การบริหารส่วน
ตำบลสาकु สถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน (ดังภาพที่ 4.3 - 4.5)

ภาพที่ 4.3 และ 4.4 ภาพพระครูสัทธาราภิชัย เจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม
ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และผู้นำชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร

ภาพที่ 4.5 ภาพตราตั้งสัญญาบัตรและพดัยศพระครูสัทธาราภิชัย เจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการพัฒนาชุมชนของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน โดยวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนมีความสามัคคีกัน ช่วยเหลืองานของส่วนรวม เป็นอย่างดี ไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างศาสนาหรือกับชนชาติอื่น ๆ ถึงแม้มีกลุ่มชุมชนมุสลิมอยู่ในพื้นที่ หรือแรงงานสัญชาติต่าง ๆ มาอยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้คณะผู้บริหารศูนย์ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “จะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานศาสนาที่ทางชาวพม่าก็จะมาร่วมขบวนแห่ด้วย เมื่อมีงานในหมู่บ้าน ชุมชน งานวัด ชาวบ้านจะพร้อมใจกันแต่งกายพื้นเมืองเป็นอย่างดี หรือแม้แต่การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทาง องค์การบริหารส่วนตำบลสาครจัดขึ้น เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมวันสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ” อีกทั้งยังพบว่า การดำเนินงานของชุมชนยังได้รับความร่วมมืออย่างดีจากองค์กรภาคเอกชนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากสะดวกในการเดินทางและมีสถานที่พักโรงแรม รีสอร์ท อยู่ในพื้นที่ตำบลสาคร และมีสนามบินนานาชาติภูเก็ตอยู่ในพื้นที่ตำบลไม้ขาวซึ่งเป็นตำบลใกล้เคียง

1.2.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่าเจ้าอาวาส คือ พระครูสังฆราชวรารักษ์ เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในฐานะหัวหน้าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการดำเนินงานของท่านเจ้าอาวาสได้สะท้อนให้เห็นความเป็นผู้นำของท่านในหลายมิติ อาทิ การนำองค์การให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาของ ศพอ.วัดมงคลวราราม โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนปฏิบัติงาน กำหนดวิธีดำเนินงานทั้งด้าน วิชาการ ด้านธุรการ ด้านการปกครอง และด้านกิจกรรม ตลอดจนติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ประกอบกับเปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ใน 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ปกครอง (ประชาชน) และกลุ่มผู้นำชุมชน (ผู้สนับสนุน) ได้แสดงความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ เพื่อให้การดำเนินของศูนย์เป็นที่ ครีธาและนิยมของประชาชนในชุมชน รวมทั้งหาวิถีทางเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ภายในศูนย์ ให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ผู้บริหาร ศพอ.วัดมงคลวรารามยังได้แสดงภาวะผู้นำทางด้านการเรียน การสอน ดังจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรของ สถานศึกษา จัดทำระเบียบและการวัดผลการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตร รวมทั้งขอประกาศนียบัตรจาก กรมการศาสนาเพื่อมอบให้แก่แก่นักเรียนที่สอบผ่านในแต่ละช่วงชั้น เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริม พระพุทธศาสนาให้ควบคู่ไปกับกิจกรรมอื่น ๆ ของวัด และการดำเนินโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร มอบหมายงานให้ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่อื่นอย่าง เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และให้ขวัญกำลังใจแก่บุคลากร ดังจะเห็นได้จากการเสนอรายชื่อผู้ทำ

คุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรมไปยังวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อเป็นการยกย่องชมเชยและได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และชุมชนเพื่อร่วมพัฒนาการศึกษาของศพอ.วัดมงคลวราราม

จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารศพอ.วัดมงคลวราราม มีความสำคัญต่อการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั้งในเรื่องการการบริหารจัดการศูนย์ การกำหนดทิศทางนโยบายและแผนการพัฒนาศูนย์ และการขับเคลื่อนศูนย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง ต่อการบริหาร หลักสูตรและการเรียนการสอน การสื่อสารและการประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกศูนย์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในศูนย์ รวมทั้งการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับ เจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม ที่ให้ข้อคิดว่า “ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลายด้านทั้ง คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ คุณธรรมจริยธรรม ความรู้ทางวิชาการ และความสามารถในการบริหารจัดการ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับผู้เรียน” นอกจากนี้ผู้บริหารยังฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง และชุมชน ดังจะเห็นได้จากคณะครูให้ข้อมูลว่า

โดยปกติหลักสูตรของศพอ. บังคับให้เรียนที่วัดในวันอาทิตย์ และในระยะหลังทราบว่าปกครองและชุมชนต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงเวลาการเรียนการสอนของศูนย์ โดยมีการลงมติจากของคณะชุมชน ผู้ปกครอง และคณะครู ว่า ขอให้เปลี่ยนการเรียนการสอนจากวันอาทิตย์เป็นวันอื่นได้ไหม โดยไม่ต้องจำกัดว่าเป็นวันหยุดเท่านั้น เจ้าอาวาสผู้บริหารศูนย์ก็ได้มีข้อโต้แย้งในหลักการว่า มีการเปลี่ยนแปลงเพื่ออะไร ได้คำตอบกลับมาว่าวันเสาร์อาทิตย์เป็นวันที่พ่อแม่และบุตรหลานได้หยุดเพื่อใช้เวลาาร่วมกันในครัวเรือน และเพื่อให้มีเวลากับครอบครัว

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทางผู้บริหารศูนย์จึงปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สามารถปรับวันและเวลาได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ความสำคัญแก่ชุมชน เปลี่ยนแปลงเวลาให้เด็กและผู้ปกครองได้มีเวลากับครอบครัวมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

1.2.3 คณะกรรมการบริหารมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนี้ คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้อำนวยการศูนย์ รองผู้อำนวยการศูนย์ จำนวน 1 คน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดมงคลวราราม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้แก่ ไวยาวัจกรวัดมงคลวราราม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสาคุ และครูโรงเรียนบ้านสาคุ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสาคุเป็นเลขานุการ และครูโรงเรียนบ้านสาคุเป็นผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน โดยคณะกรรมการบริหารมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) นโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ 2) วิชาการ 3) บุคลากร และ 4) การเงิน ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของศพอ.วัดมงคลวราราม

นอกจากนี้ พบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวาราราม ภายใต้การนำของเจ้าอาวาส มีคุณลักษณะที่โดดเด่น ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ (Vision) โดยมองกว้างไกลอย่างต่อเนื่องและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงให้ทันกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป
2. มีการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งภายนอกและภายในศพอ.วัดมงคลวาราราม เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์และ แผนปฏิบัติงาน
3. มีความไวต่อการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งสังคมภายนอกและภายในองค์กร
4. มีความสามารถในการจัดระบบการสื่อสารภายในองค์กร และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ในการปฏิบัติงานและการติดต่อสื่อสาร
5. มีความสามารถในวางแผนงบประมาณ นำมาเป็นข้อมูล ในการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการสรรหา คัดเลือก พัฒนา และธำรงรักษาบุคลากรของศูนย์ให้เพียงพอและมีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนได้
6. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงานร่วมกัน สามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี ในการประพฤติปฏิบัติ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่การงาน แสวงหาผลประโยชน์ ให้ตนเองไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทบาทของคณะกรรมการ ศพอ.วัดมงคลวาราราม ที่ร่วมทำงานกันอย่างเข้มแข็งและมีความรับผิดชอบ ประกอบกับการมีคุณลักษณะที่สำคัญสอดคล้องกับ บริบทที่เปลี่ยนไปของโลกในศตวรรษที่ 21 ดังที่ผู้ปกครองได้กล่าวว่า

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการเชื่อมความสัมพันธ์สร้างสายใยในชุมชน เช่น เสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากพื้นฐานของความร่วมมือในชุมชนที่จัดการโดยชุมชนและโรงเรียน

นอกจากนี้พบว่า ศพอ.วัดมงคลวารารามยังเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการใช้ทรัพยากรร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมโดดเด่น เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

1.2.4 ครูและบุคลากรอื่นที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับครูและบุคลากรอื่นของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวาราราม พบว่า ครู ศพอ.วัดมงคลวาราราม มีจำนวนครูเพิ่มขึ้นจากปีก่อน ๆ จากเดิมมี

จำนวน 8-9 รูป/คน มาเป็น 12 รูป/คน ในปีปัจจุบัน โดยเฉพาะจำนวนครูที่เพิ่มขึ้นเป็นฆราวาส นั้น หมายถึงเป็นการเพิ่มจำนวนครูผู้สอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปีเช่นกัน ผู้บริหาร ศพอ. วัดมงคลวรารามยังกล่าวว่า การคัดเลือกครูผู้สอนจะผ่านกระบวนการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม คือ รองผู้อำนวยการศูนย์ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน วัดมงคลวราราม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้แก่ ไวยาวัจจรวัดมงคลวราราม ผู้อำนวยการโรงเรียน บ้านสาคุ และครูโรงเรียนบ้านสาคุ เป็นคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกครูผู้สอนและเป็นไปตามความเหมาะสมและคุณสมบัติที่ศูนย์กำหนดไว้ ส่วนบุคลากรอื่นยังไม่มี的增加ตำแหน่งจะคำสั่งมอบหมายหน้าที่ให้ครูปฏิบัติงานอื่น ๆ เพิ่มเติม

ผู้บริหาร ศพอ.วัดมงคลวรารามยังกล่าวอีกว่า ส่วนใหญ่ครูที่สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม จะสอนตั้งแต่เริ่มแรกจะไม่ลาออก นอกจากสอบบรรจุเข้ารับราชการได้ถึงจะลาออกจากการเป็นครูที่ศูนย์ ฯ

1.2.5 การได้รับงบประมาณสนับสนุนการบริหารงาน

จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้รับงบประมาณจากการการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นงบประมาณประจำปี ในการนำมาบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม และได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะปีงบประมาณ 2565 กรมการศาสนา ได้จัดสรรงบประมาณ แผนงานส่งเสริมและพัฒนาพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โครงการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทรงคุณค่าของจังหวัด จำนวน 102,000 บาท ซึ่งสามารถนำงบประมาณนี้มาบริหารจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม กล่าวว่า “ค่าใช้จ่ายของศพอ.วัดมงคลวราราม ส่วนใหญ่สนับสนุนในเรื่องอาหารกลางวัน อาหารว่าง และการจัดหาสื่อเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการสอนของผู้สอนให้เพียงพอและค่าใช้จ่ายในการส่งบุคลากรเข้ารับการประชุมอบรมและฝึกปฏิบัติการในหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น” งบประมาณที่ได้รับแม้จะไม่มากมายแต่ก็เพียงพอในการบริหารจัดการการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม หากเราใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

ศพอ.วัดมงคลวรารามได้ใช้จ่ายเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากวัดมงคลวราราม และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลสาคุ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต ในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ หรือได้รับงบประมาณเพิ่มเติมจากภาคเอกชนในพื้นที่ เช่น การทำอากาศยานภูเก็ต เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีความเห็นว่า วัดที่จัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของจังหวัดจะต้องรู้จักคำว่าเสียสละ

เป็นผู้ให้ หรือเสียสละเรื่องการบริหารจัดการ ดังจะเห็นได้จากผู้บริหารศูนย์ รวมทั้งเจ้าอาวาส จะแบ่งเงิน ส่วนตัวเก็บไว้ส่วนหนึ่งและวางแผนไว้ว่าจะใช้เงินเหล่านี้ในส่วนใดบ้างเพื่อนักเรียน โดยท่านกล่าวว่า “เงินจากกิจนิมนตร์จะไม่ได้นำฝากเข้าบัญชีธนาคารเลย เพราะคำนึงว่าเด็กที่จะเข้ามาเรียนในศูนย์ ทุกสัปดาห์จะมีจำนวนกี่คน จะต้องเตรียมอาหารว่าง เช่น นมไว้ก็กล่อง มีอาหารกลางวัน อาหารว่าง มีแรงจูงใจให้เด็กได้มาเรียน ทำงานต้องเอาใจและให้ความเมตตา รู้จักเสียสละ” โดยท่านกล่าวเพิ่มเติมว่า “เราไม่จำเป็นจะต้องรองบประมาณเพียงแค่อำนาจเดียว เราสามารถใช้เงินตรงนี้เติมสิ่งที่คุณขาดเหล่านั้นให้หมด หากเรามานั่งรองบฯ ก็อาจจะต้องปิดไปนานแล้ว แต่ที่ยังอยู่ได้ทุกวันนี้ เราต้องบริหารจัดการให้ได้” จากที่กล่าวมาสะท้อนได้ว่า ความเมตตาและความเสียสละของผู้บริหาร ศพอ.และเจ้าอาวาสทำให้ ชุมชน ชาวบ้าน และผู้มีจิตศรัทธาเห็นความตั้งใจ ความทุ่มเท และเสียสละเพื่อเด็กจึงได้มาช่วยระดมทุนให้กับศพอ. เช่น เป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหาร เลี้ยงนม หรืออาหารกลางวัน เป็นต้น ทั้งนี้ผู้อำนวยการศูนย์ได้กล่าวว่า “เราต้องทำให้เขาเห็นเป็นสังฆธรรม อย่างนั่งคอยแต่งบประมาณ หรือประหยัดจนเกินไป ถ้างบไม่มา ก็ทำไม่ได้ อย่างนี้ไม่ใช่วัดมงคลวราราม” จากแนวทางการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ดังกล่าว ถือว่าเป็นความโดดเด่นของศพอ.แห่งนี้ ซึ่งผลที่ตามมา คือ ความร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ดังเช่น เป็นโครงการวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นระดับประเทศ รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา (เสาสมาธรรมจักร) โครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า โครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร” ต้นแบบ และโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทรงคุณค่าของจังหวัดภูเก็ต

1.2.6 หลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์มีมาตรฐานตามที่กำหนด

จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้กำหนดจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอน ตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กำหนด โดยมหาเถรสมาคมให้การสนับสนุน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดชั้นเรียนเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง
2. จัดหลักสูตรการเรียนการสอนตามระดับชั้นเรียน ซึ่งแบ่งเป็นระดับชั้นต้น

ระดับชั้นกลาง และระดับชั้นสูง ดังนี้

2.1 ชั้นต้น มีหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

- ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี
- ข. วิชาเลือกโดยเลือกอย่างน้อย 1 วิชา จากวิชาทั้งหมด 9 วิชา ได้แก่ สุขศึกษาและพลศึกษา ทัศนศิลป์ดนตรีและนาฏศิลป์ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การงานและอาชีพ ภาษาต่างประเทศ และ คอมพิวเตอร์
- ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ วันสำคัญตาม

ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย หรือวันสำคัญอื่นๆ รวมทั้งกิจกรรมอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ

2.2 ชั้นกลาง มีหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

- ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นโท
- ข. วิชาเลือกโดยเลือกอย่างน้อย 1 วิชา จากวิชาทั้งหมด 9 วิชา เช่นเดียวกันในทุกระดับชั้น

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 เช่นเดียวกันในทุกระดับชั้น

2.3 ชั้นสูง มีหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

- ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นเอก
- ข. วิชาเลือกโดยเลือกอย่างน้อย 1 วิชา เช่นเดียวกันในทุกระดับชั้น
- ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 เช่นเดียวกันในทุกระดับชั้น

3. เปิดสอนในวันพฤหัสบดีตามที่ชุมชนต้องการ โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ตามความเหมาะสมของบริบทชุมชนของศูนย์

จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้ให้ความสำคัญต่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศูนย์ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อสังคมและชุมชน สอดคล้องกับครูผู้สอนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ว่า

เป็นกิจกรรมที่ดีมาก เพราะว่ามันนักเรียนจะได้มาทำกิจกรรมกับวัด ครูได้มาร่วมกิจกรรมกับวัด ชุมชนก็ได้มีส่วนร่วม ทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาด้านจิตใจมากยิ่งขึ้น ...ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับผิดชอบชั่วดี ...เรื่องของสิ่งที่ควรปฏิบัติ และผู้ปกครอง ชื่นชมกับกิจกรรมที่โรงเรียนกับวัดทำร่วมกันเพราะเป็นการช่วยเหลือผู้ปกครองในทางหนึ่ง เพราะว่าผู้ปกครองอาจจะไม่มีเวลาที่จะพาเด็กมาวัด แต่ถ้าโรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนได้มาวัดบ่อยๆ ก็จะเป็นการขัดเกลาจิตใจของนักเรียน

จึงเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวครู นักเรียน และผู้ปกครองและชุมชน นอกจากนี้ จากข้อมูลพบว่า หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของศพอ.แห่งนี้ ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ นักเรียนของโรงเรียนวัดมงคลวราราม สอบนักธรรมศึกษาตรีได้จำนวน 11 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เมื่อสอบนักธรรมตรีได้แล้ว นักเรียนสามารถไปศึกษาต่อระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และสามารถที่จะต่อยอดสอบ

นักธรรมศึกษาโท นักธรรมศึกษาเอก ได้ต่อไปซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่คุณปกครองภาคภูมิใจ และเป็นตัวอย่างให้กับน้องๆ ดังครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “จะมีการประกาศว่า รุ่นพี่ไปสอบได้ น้องเล็กๆ เมื่อเห็นตัวอย่างก็จะมี ความมุ่งมั่นที่จะศึกษาเรียนรู้เพิ่มขึ้น” จึงสะท้อนได้ว่า หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของศพอ. แห่งนี้ สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครองนักเรียน ศพอ. ชุมชน และวัดมงคลวราราม ที่ทำให้ทุกคนได้พัฒนาในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมต่อไป

1.2.7 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เอื้อต่อการบริหารจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่า ศพอ. ได้ดำเนินกิจกรรมการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ร่วมกับโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร โดยมี ศพอ.วัดมงคลวราราม โรงเรียนบ้านสาकु และวิทยาลัยเทคนิคกลาง ได้นำนักเรียน นักศึกษาเข้าร่วมโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อย่างสม่ำเสมอ (ดังภาพที่ 4.6 - 4.7)

ภาพที่ 4.6 ภาพการร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาของเด็กและเยาวชนในชุมชน

ภาพที่ 4.7 ภาพศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ร่วมกับชุมชน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม จะมุ่งเน้นสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ทั้งเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน โดยเน้นในเรื่องการมีคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากต้องการมุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมบางส่วน รวมทั้งการปลูกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ไม่ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น การบริโภคเกินตัว ความบันเทิงหลากหลายรูปแบบ ความสวยความงาม การแต่งตัวตามแฟชั่น การพนันหรือเสี่ยงโชค เป็นต้น จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต ดังนั้นจึงต้องเน้นให้ยึดหลัก "พึ่งตนเอง" คือ พยายามพึ่งตนเองให้ได้ก่อน โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. พออยู่ พอกิน พอใช้ โดยการทำสวนครัวง่าย ๆ ที่บ้าน “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก”
2. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่าย ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี หรืออะไรที่ทำเองได้ ก็ทำ ไม่ต้องซื้อหาทุกครั้ง
3. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต
4. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการค้าขาย
5. มุ่งเน้นหาข้าวหาปลา ก่อนมุ่งเน้นหาเงินหาทอง
6. ทำมาหากินก่อนทำมาค้าขาย
7. ภูมิปัญญาชาวบ้านและที่ดินทำกิน คือ ทูทางสังคม
8. ตั้งสติที่มั่นคง ร่างกายที่แข็งแรง ปัญญาที่เฉียบแหลม นำความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อปรับวิถีชีวิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากข้อมูลดังกล่าวมา จะเห็นได้ว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสถานศึกษาอื่นๆ และองค์การบริหารส่วนตำบลสาครุ ดั่งจะเห็นได้จาก การมีศูนย์การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหลายแห่งของชุมชน อาทิ แปลงนาสาธิตของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ของ นายสมบัตินางจ่านง กิ่งรักษ์ ชาวบ้านซึ่งน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ โดยทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ครัวเรือนอื่น ๆ หรือผู้มีความสนใจที่อยากเข้าไปเรียนรู้ เป็นต้น อีกทั้งมีการเชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาฝึกสอนให้ชาวบ้านทำผลิตภัณฑ์ของใช้ประจำบ้าน – การเกษตร เพื่อลดค่าใช้จ่าย การมีตลาดนัดชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านนำผลิตภัณฑ์หรือสินค้ามาจำหน่าย โดยไม่คิดค่าเช่า หรือคิดในอัตราราคาถูก เพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน

1.2.8 ข้อมูลสารสนเทศที่มีความครอบคลุมในทุกมิติ

จากการศึกษาข้อมูลสารสนเทศของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม พบว่า มีข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจำนวนนักเรียน ครูผู้สอน ซึ่งประกอบด้วย พระและฆราวาส และงบประมาณที่ได้รับ ย้อนหลังจำนวน 5 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 ถึง 2565 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สถิติข้อมูลทั่วไปของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

ปีการศึกษา	จำนวน (รูป/คน)				งบประมาณที่ได้รับ การอุดหนุน (บาท)
	นักเรียน (คน)	ครูผู้สอน (รูป/คน)			
		พระ	ฆราวาส	รวมครู	
2561	110	4	4	8	20,400
2562	180	4	5	9	10,400
2563	195	4	5	9	10,400
2564	677	4	8	12	45,500
2565	808	4	8	12	44,000

จากตารางที่ 4.1 จะเห็นได้ว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีจำนวนครูเพิ่มขึ้นจากเดิมจากปีพ.ศ. 2561 มีจำนวน 8-9 รูป/คน มาเป็น 12 รูป/คน ในปีปัจจุบัน โดยเฉพาะเป็นจำนวนครูที่เพิ่มเป็นฆราวาส และงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนแต่ละปีที่ผ่านมาอย่างไม่คงที่ อย่างไรก็ตามในปีปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) ศพอ. วัดมงคลวราราม ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2563) เป็นจำนวนเท่าตัว คือ จากเดิมได้รับ 10,400 บาท เพิ่มขึ้นมาเป็น 45,500 บาท

นอกจากนี้ ศพอ.วัดมงคลวราราม ยังได้มีข้อมูลสารสนเทศที่เป็นบริบทของสภาพแวดล้อมของศูนย์ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งมิติทางสังคมและมิติทางเศรษฐกิจ ดังนี้

มิติทางสังคม

1) ด้านการศึกษา ในพื้นที่ตำบลสาคร มีโรงเรียนประถมศึกษาให้บริการจำนวน 3 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาภูเก็ต เปิดให้บริการในระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนวัดมงคลวราราม โรงเรียนบ้านสาคร และโรงเรียนบ้านในทอน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลสาคร

2) ด้านการสังคมสงเคราะห์ องค์การบริหารส่วนตำบลสาคร ดำเนินการด้านการสังคมสงเคราะห์ ดังนี้ (1) ดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์ (2) รับ

ลงทะเบียนและประสานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (3) ประสานการทำบัตรผู้พิการ และ (4) ตั้งโครงการช่วยเหลือผู้ยากจน ยากไร้ รายได้น้อย และผู้ด้อยโอกาสไร้ที่พึ่ง

มิติทางเศรษฐกิจ

1) ด้านการเกษตร ส่วนใหญ่ประชาชนจะประกอบอาชีพทำสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้ต่าง ๆ เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง เงาะ มะพร้าว จำปาตะ เป็นต้น และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

2) ด้านการประมง มีประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 1-5 ตำบลสาคร เป็นประมงขนาดเล็ก (มีกลุ่มประมงพื้นบ้าน) เช่น หมึก เคย ปลา เป็นต้น

3) ด้านการปศุสัตว์ เป็นการประกอบกิจการในลักษณะเลี้ยงในครัวเรือนเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไก่ เป็ด สุกร เป็นต้น

4) ด้านการบริการ มีการบริการที่หลากหลายและครอบคลุมความต้องการของประชาชนและนักท่องเที่ยวในตำบลสาคร ได้แก่ (1) การบริการด้านธุรกิจอาชีพ (professional business services) เช่น ด้านคอมพิวเตอร์ การโฆษณา การค้นคว้า วิจัย และการพัฒนา อสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า โดยไม่รวมการค้าเงินงาน และการบริการด้านธุรกิจอื่น ๆ เป็นต้น (2) การบริการสื่อสารคมนาคม (communication services) ได้แก่ การบริการไปรษณีย์ และพัสดุภัณฑ์ การโทรคมนาคม และอื่น ๆ (3) การบริการด้านการก่อสร้างและวิศวกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง (construction and related engineering services) ได้แก่ การบริการงานก่อสร้างงานติดตั้งและอื่น ๆ (4) การบริการด้านการจัดจำหน่าย (distribution services) ได้แก่ การบริการค้าปลีก ค้าส่ง การบริการในลักษณะตัวแทนจำหน่าย การบริการธุรกิจแฟรนไชส์ และอื่น ๆ (5) การบริการด้านการศึกษา (education services) ได้แก่ การศึกษาระดับอนุบาล ปฐมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ตลอดจนหลักสูตรสำหรับผู้ใหญ่ และบริการด้านการศึกษาอื่น ๆ (6) การบริการด้านสิ่งแวดล้อม (environment services) ได้แก่ การบริการจัดเก็บและกำจัดขยะ (7) การบริการด้านการเงิน (financial services) ได้แก่ การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศการบริการตู้ธนาคารกดเงินสด (ATM) (8) การบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและการบริการทางสังคม (health related and social services) ได้แก่ การบริการรักษาพยาบาล การบริการด้านสุขภาพ และการบริการด้านสังคมอื่น ๆ (9) การบริการด้านการท่องเที่ยวและการบริการด้านการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (tourism and travel related services) ได้แก่ การบริการของบริษัทตัวแทนการท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ โรงแรม ภัตตาคาร และอื่น ๆ (10) การบริการด้านนันทนาการ วัฒนธรรม และการกีฬา (recreational, cultural and sporting services) ได้แก่ การบริการด้านการกีฬา และการนันทนาการอื่น ๆ (11) การบริการด้านการขนส่ง (transportation services) ได้แก่ การบริการด้านการขนส่ง ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และการขนส่งอื่น ๆ (12) การบริการด้านอื่น ๆ เช่น การบริการเสริมสวย เป็นต้น

5) ด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของตำบลสาकु เป็นภูเขา สลับซับซ้อน มีพื้นที่ป่าไม้ และมีชายฝั่งทะเลเป็นลักษณะหาดทรายขาวเป็นแนวยาวตลอดตำบล จึงทำให้ ตำบลสาकुมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวที่สวยงาม อันได้แก่ ป่าเขา ชายฝั่งทะเลที่สวยงาม และปะการัง

6) ด้านการพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล สาकु ประกอบด้วย (1) ร้านค้าทั่วไป ประมาณ 103 แห่ง (2) ปั้มน้ำมันและก๊าซ จำนวน 2 แห่ง (3) โรงแรม/ รีสอร์ท จำนวน 133 แห่ง (4) ร้านค้าสะดวกซื้อเปิด 24 ชั่วโมง จำนวน 14 แห่ง (5) อู่ซ่อมรถ จำนวน 10 แห่ง (6) บ้านเช่า/อพาร์ทเมนท์ จำนวน 274 แห่ง (7) บ้านจัดสรร จำนวน 4 แห่ง (8) ร้านนวด จำนวน 30 แห่ง (9) ออฟฟิตสำนักงาน/บริษัท จำนวน 54 แห่ง (10) ตู้กดเงินสด (ATM) ในพื้นที่ตำบลสาคุมีตู้กดเงินสดของธนาคารต่าง ๆ จำนวน 16 ตู้ ประกอบด้วยธนาคารทหารไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารออมสิน

มติการปกครอง

การปกครองระดับท้องถิ่น มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสาคุ คือ นายกิตติกร ประทีป ณ ถลาง ส่วนการปกครองระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านโนนยาง คือ นายณัฐพล พังงา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านตรอกม่วง คือ นายสมพร ภูมิพล กำนัน (หมู่ที่ 3 บ้านสาคุ) คือ นายวัชรธร กำลั้งเกื้อ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านบางมาเหล่า (อิสลาม) คือ นายวิรัช หลาวหล้า

มติสาธารณสุข

มีหน่วยงานด้านการสาธารณสุข ในเขตตำบลสาคุ มีสถานบริการด้านการสาธารณสุข ดังนี้ (1) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสาคุ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 มีนายบุญโชค พุกษ์อมรกุล เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล และมีบุคลากรอื่น ๆ อีก จำนวน 4 คน ให้บริการเฉพาะผู้ป่วยนอก และบริการงานส่งเสริมสุขภาพแก่ประชาชน และมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 74 คน (2) คลินิก แพทย์ จำนวน 1 แห่ง (3) ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 8 แห่ง

มติสิ่งแวดล้อม

1) ด้านลักษณะภูมิประเทศ ภูมิประเทศของตำบลสาคุเป็นภูเขาสลับกับที่ราบ ตลอดริมฝั่งทะเลอันดามัน มีหาดทราย ๒ หาด คือ หาดโนนทอน และหาดโนนยาง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยประมาณ ร้อยละ 60 เป็นพื้นที่ สำหรับการเกษตรร้อยละ 35 และมีพื้นที่ส่วนอื่นร้อยละ 5 มี 3 ฤดูกาล (ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว)

2) ภูมิอากาศ ลักษณะอากาศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสลับกับเนินเขา ซึ่งจะมี ภูมิอากาศแตกต่างจากภาคอื่นของประเทศ โดยมีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน โดยได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจากอิทธิพลของทิศทางลมและปริมาณ น้ำฝน ทำให้สามารถแบ่งฤดูกาลในจังหวัดภูเก็ต ออกเป็น 2 ฤดู ดังนี้ (1) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ประมาณเดือน

มกราคม – เมษายน เป็นช่วงที่อุณหภูมิเริ่มสูงขึ้น และมีปริมาณน้ำฝนลดอย่างเห็นได้ชัด และ (2) ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – ธันวาคม เนื่องจากเป็นลมที่พัดผ่านทะเลมาตลอดเป็นมวลาอากาศที่มีความชื้นสูง ทำให้ฝนตกชุก

จากข้อมูลสารสนเทศดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีการนำข้อมูลสถานการณ์ทางสังคม และข้อมูลทั่วไปของชุมชนมาวิเคราะห์เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน อาทิ เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน และเป็นสารสนเทศเพื่อใช้ในการดำเนินงานร่วมกันของทุกหน่วยงานในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชน สอดคล้องกับครูผู้สอนที่ให้ข้อมูลไว้ว่า

ศพ.นี้ ลักษณะความโดดเด่นเป็นไปในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของเทคโนโลยีที่พระอาจารย์ได้นำมาใช้ในการเรียนการสอนมี หลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อวิดีโอ คลิป เพลง และกิจกรรมต่างๆ ที่ให้เด็กทำก่อนที่จะเริ่มการเรียนการสอน รวมทั้งมีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในเรื่องของ สภาพแวดล้อมอากาศไม่ร้อน แสงสว่างเพียงพอ มีความสะอาด มีความเงียบไม่มี สิ่งที่จะทำให้รบกวนสมาธิของเด็กเวลาจัดการเรียนการสอน

1.3 กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการ ศพอ.ให้ประสบความสำเร็จ

1.3.1 การกำหนดมาตรฐานของศูนย์มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาข้อมูลและประเมินผลตนเองของศพอ.วัดมงคลวราราม พบว่า ศูนย์ มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ดำเนินการบริหารตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์และชุมชน จนเป็นที่ ยอมรับของสังคม และสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง โดยในเบื้องต้นศูนย์ได้กำหนด กรอบประเมินและพัฒนาตนเองตามมาตรฐานศูนย์ไว้ 2 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์การส่งเสริมให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการจัดการเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนประชาชนในชุมชนสามารถเรียนรู้และ เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใน 3 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ ฯ ผู้เรียนส่วนใหญ่สอบ ผ่านหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรีและโท มีความรู้ ความเข้าใจในการศึกษาพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีความรู้คู่ คุณธรรมและเมื่อจบการศึกษาจากศูนย์ ฯ นักเรียนร้อยละ 80 สามารถสอบเรียนต่อได้ ในระดับที่สูงขึ้นได้

(2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ศูนย์ ฯ ใช้หลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี โท และเอก โดยเปิดสอนทุกวันเสาร์ - อาทิตย์ ในช่วงเช้าหรือช่วงบ่ายซึ่งเด็กที่สอบผ่านธรรมศึกษา จะได้รับการบันทึกลงในหลักฐานการจบการศึกษาในทุกระดับตามที่กระทรวงศึกษาได้ให้ความเห็นชอบ และได้สั่งการให้สถานศึกษาดำเนินการ และมีวิชาเลือกให้เรียนตามศักยภาพของศูนย์

(3) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ศุูนย์ ฯ มีการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมวันสำคัญทางสถาบันพระมหากษัตริย์ กิจกรรมทางพุทธศาสนาอื่น ๆ มาสามารถเชื่อมโยงชุมชน วัด โรงเรียน เป็นต้น

2) มาตรฐานด้านการบริหารจัดการศุูนย์ เป็นเกณฑ์การส่งเสริมให้ศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์ที่มีการบริหารจัดการอย่างมีระบบใน 3 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน เป็นเกณฑ์การส่งเสริมให้ศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์มีการบริหารจัดการภายในศุูนย์ ฯ ในด้านบุคลากร สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและบริเวณโดยรอบศุูนย์ ฯ ศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีการจัดบุคลากรในการปฏิบัติงานและช่วยเหลือกิจกรรม โครงการของศุูนย์อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ อาคารสถานที่และห้องเรียนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ภายในห้องเรียนมีโต๊ะ เก้าอี้ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอแก่ผู้เรียน

(2) ด้านการมีส่วนร่วม เป็นเกณฑ์การส่งเสริมให้ศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศุูนย์พุทศาสนาวันอาทิตย์ เป็นแหล่งเรียนรู้ศุูนย์กลางของชุมชนในการจัดทำกิจกรรมทางพระพุทศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีบริการห้องสมุดธรรมะ มีศุูนย์พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

(3) ด้านการสร้างเครือข่าย เป็นเกณฑ์ การส่งเสริมให้ศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนเข้ามาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในหลักธรรมทางพระพุทศาสนา ทำให้เด็ก เยาวชน ประชาชนในชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนคุณธรรม บ้าน วัด โรงเรียนประสานความร่วมมือเกื้อกูลกัน ลดปัญหาสังคม เสริมสร้างคุณภาพชุมชนให้อยู่ดีมีสุข

จากการดำเนินงานศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้บริหารศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์ ได้กล่าวไว้ว่า “จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการบริหารจัดการ สามารถนำเอาหลักการจัดการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มาผสมผสานกับการจัดการเชิงพุท ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาระบบการจัดการที่มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง” ซึ่งสะท้อนว่า ผู้บริหารได้ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารศุูนย์ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

จะเห็นได้ว่า ศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม นอกจากการดำเนินงานตามมาตรฐานหลักสูตรที่ส่วนกลางกำหนดไว้แล้ว ผู้บริหารศุูนย์ก็มีส่วนสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับความเห็นของเจ้าอาวาสวัดผู้บริหารศุูนย์ ที่กล่าวว่า “ยังมีปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างความเป็นนักรับบริหารศุูนย์ศึกษาพระพุทศาสนาวันอาทิตย์มีอาชีพ ที่จะเป็นตัวชี้วัดนำไปสู่ความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เช่น คุณวุฒิด้านการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ประสบการณ์การฝึกอบรม ศึกษาคุณ

การสร้างผลงานทางวิชาการ ผลงานดีเด่นด้านต่าง ๆ รวมถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลด้วย” ซึ่งสะท้อนได้ว่า ผู้บริหารศูนย์ต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อบริหารจัดการศูนย์ให้ประสบความสำเร็จและมีผลงานเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับของชุมชน

1.3.2 ผู้บริหารบริหารจัดการศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามได้บริหาร ศพอ.วัดมงคลวราราม โดยรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งมีผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีภารกิจทั้งในการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ ดำเนินการขอจดทะเบียนต่อกรมการศาสนา ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์และหาวิธีทางเพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานภายในศูนย์ เสนอรายชื่อผู้ทำคุณประโยชน์ต่อศูนย์ ตลอดจนให้ความร่วมมือในการประสานงานและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ และภารกิจในการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ วางแผนปฏิบัติงาน กำหนดวิธีดำเนินงานและติดตามผลด้านวิชาการ ด้านธุรการด้านการปกครองและด้านกิจกรรม ควบคุมการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร จัดทำระเบียบและการวัดผลการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตร ขอประกาศนียบัตรจากกรมการศาสนาสำหรับนักเรียนที่สอบผ่านในแต่ละช่วงชั้น นิเทศกำกับติดตามครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่อื่น จัดให้มีการประเมินผล การดำเนินงานการศึกษาปีละครั้งและรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ รวมถึงเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม โดยมีผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้นำในการดำเนินภารกิจดังกล่าว ส่งผลให้ ศพอ.วัดมงคลวรารามเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนซึ่งเป็นทุนทางสังคมของชาติบ้านเมือง โดยมีบทบาทสำคัญใน 3 เรื่อง ประกอบด้วย

1. เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

1.1 ศพอ.วัดมงคลวราราม เป็นศูนย์ธรรมศึกษา เปิดสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก โดยมีพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรธรรมศึกษาของกรมการศาสนา

1.2 ศพอ.วัดมงคลวราราม เป็นศูนย์สอนเสริมวิชาสามัญ และวิชาเลือกพิเศษตามความสนใจ เปิดสอนเสริมวิชาสามัญเป็นการสอนเสริมพิเศษ เน้นเฉพาะเนื้อหาวิชาที่จำเป็นต้องมีผู้อธิบายหรือให้ความรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจได้โดยง่ายจากการศึกษาด้วยตนเอง และเป็นวิชาที่เด็กต้องการเรียน และตามความเหมาะสมของท้องถิ่น เช่น การจัดสวน ปรับภูมิทัศน์ ดนตรีไทย รำไทย การทำสิ่งประดิษฐ์ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ ฯลฯ

1.3 ศพอ.วัดมงคลวราราม เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนทั้งทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และการอาชีพ เปิดบริการเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามอัธยาศัย ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เยาวชน โดยจัดเป็นห้องสมุดแห่งการเรียนรู้ (learning resource library) ของชุมชนให้บริการความรู้ทาง

พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ การอาชีพ รวมทั้งความรู้เชิงประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว แนะนำสิ่งที่มีอยู่ในวัด เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับรู้ข้อมูลและรู้ที่เป็นจุดเน้นของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำให้เกิดมรดกทางปัญญาแก่ผู้เข้าวัด และเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในเรื่อง “ลานบุญ ลานปัญญา” นอกจากนี้ โครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลัง บวร และ บวร ON Tour มีส่วนช่วยให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขบนพื้นฐานการมีคุณธรรมร่วมกันเป็นการพัฒนาคนในทุกระดับ เพื่อรองรับการพัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญา และคุณธรรม

2. เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน

2.1 ศพอ.วัดมงคลวราราม เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน มีบทบาทในการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมไทย ตลอดจนศาสนพิธีที่ทรงคุณค่าให้ดำรงสืบไปเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกช่วงวัยของประชาชนให้เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข

2.2 ศพอ.วัดมงคลวราราม จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการบูรณาการ (Integration) โครงการอันหลากหลายของกรมการศาสนาเข้าไปในศูนย์แห่งนี้

2.3 ศพอ.วัดมงคลวราราม จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่ออ้าวงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีทางวัฒนธรรมที่งดงามของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการบวช ประเพณีหล่อเทียนพรรษา ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน ประเพณีประจําถิ่นของชุมชน ฯลฯ

2.4 ศพอ.วัดมงคลวราราม จัดกิจกรรมทางสังคมและอาสาสมัครในรูปแบบของชมรม โดยจัดตั้งชมรมตามความเหมาะสม ความสนใจ และความพร้อมของชุมชน เป็นชมรมฝึกอาชีพต่างๆ ชมรมอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือร่วมใจและความต้องการของคนในชุมชนเอง

3. เป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน

ศพอ.วัดมงคลวราราม เปิดบริการเป็นศูนย์ฝึกอาชีพในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใช้เป็นที่ฝึกอบรมอาชีพแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชนที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพต่างๆ เช่น งานบริการงานช่างต่างๆ ช่างตัดผม ช่างเย็บผ้า ช่างปูน ช่างเชื่อม งานผลิตเพื่อธุรกิจการค้า ฯลฯ เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ ความสามารถในการผลิตสินค้าหัตถกรรมหรือสินค้าอื่นตามความสนใจ ออกจำหน่าย สร้างงานสร้างรายได้ให้ทุกคนมีงานทำอย่างทั่วถึง ช่วยยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ในสังคม ช่วยลดปัญหาคนว่างงาน ช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมของประเทศดีขึ้น และผ่อนคลายปัญหาอาชญากรรม

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ครอบคลุมในเรื่องการจัดโครงสร้างและการบริหารจัดการศูนย์ การกำหนดทิศทางนโยบายและแผนการพัฒนาศูนย์ มีภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนศูนย์ให้ทันกับการเปลี่ยนในสังคมปัจจุบัน และความเป็นผู้นำทางการบริหารหลักสูตร และการเรียน การสอน การสื่อสารและการประสานงานกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกศูนย์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในศูนย์ รวมทั้งการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรผู้ร่วมงานและเครือข่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคล วราราม ภารกิจดังกล่าวส่งผลให้ศพอ.วัดมงคลวรารามมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในทุกด้าน มุ่งมั่นพัฒนาคนทุกระดับ และเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านพระพุทธรศาสนา วัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางในการฝึกอาชีพต่าง ๆ

1.3.3 การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศูนย์มีความยืดหยุ่นและสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลการจัดการเรียนการสอนพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนของตนเองที่มีความยืดหยุ่นและ สอนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) โดยหลักสูตรของศพอ.วัดมงคลวรารามโดยมีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กำหนดไว้

โดยเฉพะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนของศพอ.วัดมงคลวราราม ได้มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาตามหลักของ “พลังบวร” ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากศพอ.วัดมงคลวรารามเป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนที่ได้รับความร่วมมือ จากชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนได้เข้ามาศึกษาพระพุทธรศาสนาซึ่งนับเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธรศาสนาแต่แรกเริ่ม นับเป็นวิธีการในรูปแบบประเพณีไทยอย่างหนึ่งที่ได้รักษาพระพุทธรศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูล พบว่า การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีความสำคัญต่อเด็กและเยาวชน วัด ชุมชน และสังคม หลายประการ ดังนี้

1. ช่วยแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเยี่ยวยาวจิตใจของเด็กและเยาวชน โดยใช้วัดให้เป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหาด้านคุณธรรมของเยาวชนและประชาชนในชุมชนที่สัมผัสได้และสามารถประเมินผลงานที่เป็นรูปธรรมได้

2. ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเยาวชนและประชาชนในชุมชน โดยให้ศูนย์เป็นฐานของชุมชนที่มั่นคงและเข้มแข็ง ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ได้ และยังเป็น การดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่มุ่งเน้นพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ช่วยขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมายในหลายประการ อาทิ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถสนองนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทของสถาบันครอบครัวร่วมกับสถาบันทางศาสนา การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี สร้างกระแสเชิงบวกให้แก่สังคมและเปิดพื้นที่สาธารณะที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน การส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น การปรับปรุงสถานที่ของศาสนาต่าง ๆ เช่น วัด ให้เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในการทำโครงการขนาดเล็กในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ต้องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทั้งด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4. ช่วยฟื้นฟูความเข้มแข็งของวัดในอดีตให้กลับคืนสู่สังคม โดยมีความมุ่งหวังที่จะพลิกฟื้นบทบาทของวัดให้เป็นฐานปฏิบัติการ เนื่องจากวัดในอดีตมีบทบาทมากมายที่ คำชูสังคมไทยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง วัดเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้าน มีพระสงฆ์เป็นผู้นำชาวบ้าน คอยให้คำปรึกษา สั่งสอน วัดยังเป็นที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของทุกคนในช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิต เป็นแหล่งอบรมทางปัญญาให้แก่เด็ก เป็นแหล่งรวมสรรพวิชาความรู้ทั้งมวล เป็นศูนย์รวมศิลปะและวัฒนธรรม เป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่ให้บริการด้านฌาปนกิจ เป็นสถานที่ชุมนุม พบปะสังสรรค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สามารถช่วยพลิกฟื้นบทบาทของวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมปัจจุบันยิ่งขึ้น ทั้งเป็นศูนย์จัดกิจกรรมของชุมชน เป็นศูนย์ฝึกอาชีพของชุมชน เป็นศูนย์เก็บรวบรวมมรดกและวัฒนธรรมไทย เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ของชุมชนที่มีค่าต่อจิตใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของชุมชน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ ให้เข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

5. ช่วยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เนื่องจากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ร่วมดำเนินกิจกรรม รวมทั้งร่วมตรวจสอบในทุกระดับด้วยคนในชุมชนเองเพื่อ “ทำให้คนไทยมีความสุขอย่างยั่งยืน” โดยการนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลในทุกมิติทั้งเศรษฐกิจและสังคม

บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เน้นพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการสร้างจิตสำนึก
สาธารณะ สู่การเป็นสังคมแห่งปัญญา

6. ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวปฏิรูปการศึกษา ศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์การเรียนการสอนที่มีหลักสูตรเฉพาะของตนเอง ตามหลักสูตร
การศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) และส่งเสริมการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ให้เรียนรู้
ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม
และประเทศชาติ เพื่อมุ่งหวังต่อยอดและเติมเต็มความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา
ที่เน้นความหลากหลายในการเรียนการสอน สร้างโอกาส สร้างทางเลือกสำหรับ คนหลากหลายกลุ่มในทาง
การศึกษาอย่างเท่าเทียม ตามโอกาสและความสนใจ เพื่อพัฒนาคุณธรรมชีวิตและสร้างสรรค์สังคม

7. ช่วยปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของชุมชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุค
โลกาภิวัตน์โดยได้มีการปรับบทบาทใหม่ของศูนย์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความทันสมัยและสอดคล้อง
กับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดน โดยการใช้ IT ในการแสวงหาความรู้จากโลก
อินเทอร์เน็ต รวมไปถึงการสร้างกระแส กระตุ้นเร้าให้ทุกภาคส่วนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทย

8. ช่วยนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและร่วมฟื้นฟูวิถีไทย
โดยใช้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าและเข้มแข็งของไทยมา
เป็นฐานในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมประชาชน มีพระภิกษุสงฆ์ผู้ซึ่งได้รับความเคารพ นับถือ เป็นผู้นำใน
การพัฒนาชุมชนซึ่งจะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมตะวันออกให้มีความสมดุล
ตามวิถีไทย ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังเป็นแหล่งฟื้นฟู อารยธรรมของไทยที่เคยรุ่งเรืองในอดีต
ให้กลับคืนสู่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้รู้จักตัวตนของตนเองมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการยึดถือตาม
หลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการยึดถือตามหลักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดความ
สมดุลตามวิถีไทย

ในส่วนของการวัดประเมินผล ผู้บริหาร ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้กล่าวว่า “การวัด
และประเมินผลจะมุ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะนิสัยและทักษะชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพควบคู่คุณธรรม
มากกว่าจะเน้นในเชิงวิชาการ ผู้เรียนจึงได้รับการอบรมและปลูกฝังศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา คุณธรรม
จริยธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม เพื่อให้เด็กและ
เยาวชนมีเจตนาธรรมด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม มีการเรียนรู้และทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และ
วัฒนธรรม พร้อมทั้งเป็นการสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง มีความภูมิใจในความเป็นไทย เพื่อตอบสนองต่อ
ความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง”

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม
ได้จัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะตอบสนองนโยบายของรัฐในการสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็งโดยยึด

มั่นในหลักธรรมของศาสนาใช้ในการดำรงชีวิต จึงส่งผลให้ ศพอ.วัดมงคลวราราม มีความสำคัญต่อเด็ก และเยาวชน วัด ชุมชน และสังคมในหลายประการดังกล่าวมาแล้ว

1.3.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียน

ผลจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กำหนดแล้ว พบว่า ยังมีกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้เรียนได้เลือกศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนของวัดมงคลวรารามสร้างองค์ความรู้จากการพัฒนาเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบด้านการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่น ๆ เข้ามาศึกษาดูงานได้ ทั้งใน ด้านวิถีชีวิตและวิถีการประกอบอาชีพ เช่น ศึกษาดูงานการทำเหมืองแร่แบบดั้งเดิม หรือศึกษาดูงานทั้งใน ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแล้ว รวมทั้งศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร การปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้ดอก ไม้ประดับ และการจัดสวนได้อีกด้วย เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้รักต้นไม้ และ มีความรู้ในการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเป็นอย่างดี จนได้รับรางวัลวัดพัฒนาตัวอย่าง ประกอบกับบริเวณ ใกล้เคียงยังสามารถเรียนรู้ถึงสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านเรือนแบบโบราณดั้งเดิม ซึ่งมีอายุกว่า 100 ปี (ดังภาพที่ 4.8 - 4.10)

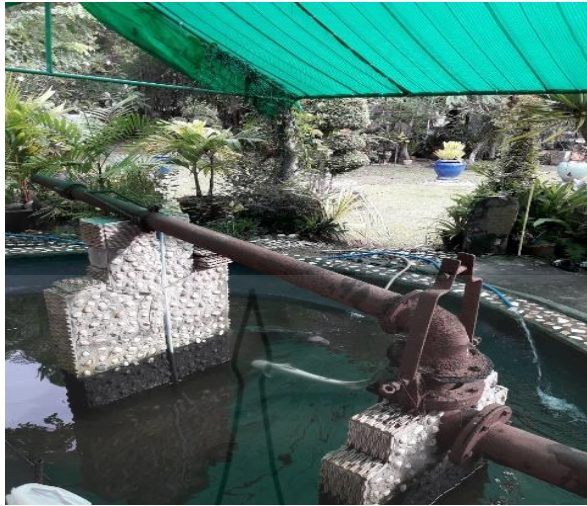

ภาพที่ 4.8 ภาพการจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับของวัดมงคลวราราม

ภาพที่ 4.9 ภาพแหล่งเรียนรู้ภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

ภาพที่ 4.10 เครื่องมือสำหรับฉีดเหมืองแร่แบบโบราณ อายุประมาณ 80 ปี

1.3.5 การนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ภายใต้การนำของพระครูสังฆราชวรวิภูติ พบว่า คณะกรรมการศูนย์ และผู้นำชุมชน พร้อมด้วยกรรมการวัดมีการพบปะและประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อติดตามการดำเนินงานทั้งเรื่องการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของศพอ. วัดมงคลวราราม ดังเช่น การเตรียมการจัดงานต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ได้มีการจัดประชุมเพื่อซักซ้อมความเข้าใจการดำเนินงานตามนโยบาย กิจกรรม โครงการที่ได้รับผิดชอบร่วมกันของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนเพื่อร่วมกำหนดเป้าหมาย “ปัญหาที่อยากแก้” และ “ความดีที่อยากทำ” พร้อมทั้งจัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมของชุมชนที่จะร่วมกันขับเคลื่อนชุมชน และนำเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ดังภาพที่ 4.11)

ภาพที่ 4.11 การประชุมคณะกรรมการชุมชนคุณธรรมร่วมกับ
คณะกรรมการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

1.3.6 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารจัดการของศูนย์มีความ เข้มแข็ง

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัดมงคลวรารามและโรงเรียน หรือ ศพอ. หรือที่เรียกว่า *พลังบวร* โดยทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำและร่วมกันประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ ที่คณะกรรมการ การบริหารศูนย์กำหนดขึ้น ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกถึงความ เป็นเจ้าของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (learning society) ซึ่ง อธิบายได้ดังนี้

บ้าน เป็นสถาบันครอบครัวหรือคนในชุมชนที่ให้การสนับสนุน ศพอ. ในวัด ให้ทำ หน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมขัดเกลาเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมหรือเข้าร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และร่วมเป็นจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ในวัดและในชุมชน

วัดมงคลวราราม เป็นแหล่งขัดเกลาบ่มเพาะศีลธรรม สืบสานวัฒนธรรมและ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ของชุมชนทำหน้าที่สอนธรรมศึกษา จัดกิจกรรมทางศาสนาวัฒนธรรม โดยเชิญชวนคนในชุมชนร่วมเป็นสมาชิกของ ศพอ. ตลอดทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งมีส่วนทำให้ปัญหาของชุมชนลดน้อยลง ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีปรองดองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

โรงเรียนซึ่งในที่นี้ คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดให้ความรู้ ฝึกทักษะอาชีพ ขัดเกลาและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมตามความต้องการของสังคม รวมทั้งสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ร่วมจัดกิจกรรมในวัดหรือ ศพอ. โดยนำนักเรียนไปวัด ปฏิบัติศาสนกิจในวันธรรมสวนะ ฟังเทศน์ ทำบุญ นำนักเรียนทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทั้งที่วัดและชุมชน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พลับ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่เป็นกลไก ในการพัฒนาคนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามแนวทางของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยวัดได้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ร่วมวางแผน ดำเนินการพัฒนาชุมชน และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นกลไกสำคัญในการสร้างชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชน ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชน และวัดก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรมกลุ่มเยาวชนสมาชิกในชุมชนตามแนวทางของทุกภาคส่วนการพัฒนาคน เพื่อความสงบร่มเย็นของสังคม สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของผู้ปกครองได้กล่าวไว้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม มีหลักการบริหารระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศาสนา กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ให้การสนับสนุนศูนย์ เพื่อทำหน้าที่การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของท้องถิ่น โดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์ส่งเสริมพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานของวัฒนธรรมและศาสนา เพื่อให้ชุมชนหรือท้องถิ่น มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น มีความรักความสามัคคี กลมเกลียวซึ่งกันและกัน ยึดมั่นในหลักจริยธรรมคุณธรรมและประชาธิปไตย

นอกจากนี้ พบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้ร่วมกับผู้ปกครองชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวราราม (ในยาง) ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน มุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด การปลูกฝัง และกระตุ้น ไม่ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว จะส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุด

ออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต โดยให้ยึดหลัก "พึ่งตนเอง" ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องรู้จักตนเองให้สามารถ "อยู่ได้อย่างพอเพียง"

การดำเนินการดังกล่าว ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสถานศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลสาคร ในการมีศูนย์การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเอง (แปลงนาสาธิต) ชาวบ้านซึ่งน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ โดยทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ครัวเรือนอื่น ๆ หรือผู้มีความสนใจที่อยากเข้าไปเรียนรู้ ดังที่พระครูสัทธาวราภิมุต เจ้าอาวาส วัดมงคลวราราม ได้กล่าวไว้ว่า

ก่อนที่วัดจะรับโครงการมาจัดทำนั้น วัดจะต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการสร้างวัดในใจคนเสียก่อน ถ้าประชาชนมีใจศรัทธาเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมโครงการว่าจะเกิดประโยชน์แก่ชุมชน ประชาชน และจะส่งผลคุณความดีแก่วัดและบ้าน คือ วัดต้องเป็นต้นแบบให้เขาเห็นก่อน ...เท่าที่ผ่านมาจากชุมชนที่เป็นชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ทางวัดมีหลักปฏิบัติอยู่ว่าวัดจะไม่ขอรับบริจาคจากชาวบ้านบ่อย ๆ จะมีปีละครั้ง คือ งานทอดกฐินสามัคคี ถ้าจะขอรับบริจาคชาวบ้านบ่อย ๆ ครั้ง ก็จะเป็นการเอาเปรียบชาวบ้านมากเกินไป

นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างความศรัทธาให้กับประชาชนมามีส่วนร่วมกับทางวัดได้ผู้นำต้องปฏิบัติตนให้เห็นเป็นรูปธรรม “ผู้นำวัดต้องทำให้ชาวบ้านเห็นผลงานด้านศาสนวัตถุ ศาสนธรรม การพัฒนาจิตใจของประชาชนให้อยู่อย่างมีความสุข วัดอย่าใช้อำนาจความเป็นเจ้าปกครองเข้มแข็งเอาเปรียบ เอาแต่ใจฝ่ายเดียว... นี่คือนโยบายแบบพระบ้าน ๆ ที่จะอยู่ให้คนเมตตา” จึงเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีความเป็นผู้นำสูงและมีวัตรปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้าน และให้ความช่วยเหลือเมื่อชาวบ้านมีความทุกข์ในเรื่องต่าง ๆ และขอคำปรึกษา

นอกจากนี้ พบว่า มีกิจกรรมต่างๆ ที่ศพอ. วัดมงคลวราราม และผู้ปกครองและชุมชนได้มีส่วนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ประกอบด้วย

เดือนมกราคม	- กิจกรรมทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่
เดือนกุมภาพันธ์	- วันมาฆบูชา (ปฏิบัติธรรม เวียนเทียน)
เดือนเมษายน	- ประเพณีวันสงกรานต์ (ทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ)
เดือนพฤษภาคม	- โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมใจ เทิดไถ่สถาบันพระมหากษัตริย์
	- กิจกรรมวันวิสาขบูชา
	- ประเพณีสวดกลางบ้าน
	- พิธีสุนทรมู ของพี่น้องมุสลิม

เดือนมิถุนายน	- กิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ- พระบรมราชินี
เดือนกรกฎาคม	- กิจกรรมวันเข้าพรรษา/แห่เทียนพรรษา - กิจกรรมวันอาสาฬหบูชา - กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติวันเฉลิม พระชนมพรรษา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว- มหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร - พิธีทำบุญครอบอติตเจ้าอาวาสวัดมงคลวราราม พระครูวิเชียรปัญญาคุณ พระมหาบุญช่วยถาวรโร- เทพณรงค์ และอติตเจ้าอาวาสทุกรูป ณ วัดมงคลวราราม (วัดในยาง)
เดือนสิงหาคม	- กิจกรรมปฏิบัติธรรม บวชศีลจาริณี ชัมมนารี เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง
เดือนกันยายน	- กิจกรรมประเพณีวันสารทเดือนสิบ - กิจกรรมประเพณีถือศีลกินผัก - ประเพณีชักพระ
เดือนตุลาคม	- กิจกรรมวันออกพรรษา - วันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระบรม- ชนกาธิเบศรมหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช - บรมนาถบพิตร - ประเพณีถือศีลกินผัก - ทอดกฐินสามัคคี
เดือนพฤศจิกายน	- กิจกรรมลอยกระทง
เดือนธันวาคม	- กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ - กิจกรรมส่งท้ายปีเก่า สวดมนต์ข้ามปี

1.4 ผลผลิตของการบริหารจัดการศพอ. วัดมงคลวราราม ที่ประสบความสำเร็จ

1.4.1 คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด

ผู้บริหารให้ข้อมูลว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีการเปิดการสอนเกี่ยวกับนักรธรรม
ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอกเพิ่ม สอนโดยครู และพระอาจารย์อีก 2 รูป ซึ่งจะต้องผ่านการอบรมมาก่อนที่จะมา

สอน มีการตอบรับที่ดี หลักสูตรนักเรียนเป็นหลักสูตรของส่วนกลาง ผลของการสอนหลักสูตรนี้มีสถิติที่น่าพึงพอใจและอยู่ในเกณฑ์ที่ดี “ปีก่อนหน้านี้ส่งสอบไป 50 ราย สอบได้นักธรรมศึกษาชั้นตรีเกินครึ่ง เมื่อผลเป็นเช่นนี้ เด็กก็จะไปบอกต่อ เกิดเป็นแรงบันดาลใจ ส่งผลให้ปีต่อ ๆ มามีผลที่ดียิ่งขึ้น และมีจำนวนผู้สมัครเข้ามาเรียนเพิ่มมากขึ้น สถิติของการสอบที่ผ่านสูงขึ้น” จึงกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการศึกษาของศพอ. วัดมงคลวราราม ได้ส่งผลถึงคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ผู้บริหารได้กล่าวว่า “ต้องพยายามประคองให้ทุกฝ่ายเข้าใจในจริตของเด็ก โดยการใช้จิตวิทยาในการเมตตาเพื่อจูงใจผู้เรียนไม่ใช้การพยายามสอนให้เชื่อฟังอย่างเดียว” ประกอบกับกรมการศาสนา โดยกระทรวงวัฒนธรรมเป็นเจ้าภาพหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานของศพอ.วัดมงคลวรารามให้มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

คณะกรรมการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม ได้ให้ข้อมูลว่า นักเรียนของโรงเรียนวัดมงคลวรารามที่มาเรียนที่ศพอ.วัดมงคลวราราม สามารถสอบนักธรรมศึกษาตรีได้จำนวน 11 คน เป็นนักเรียน ป.5 ป.6 เมื่อสอบนักธรรมตรีได้แล้วไปเรียนต่อชั้น ม.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สามารถที่จะต่อยอดสอบนักธรรมศึกษาโท นักธรรมศึกษาเอก ได้ต่อไป ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองภาคภูมิใจ เป็นตัวอย่างให้กับน้อง ๆ เพราะจะมีการประกาศว่ารุ่นพี่ไปสอบได้ น้องเล็กๆ เมื่อเห็นตัวอย่างก็จะมีคามมุ่งมั่นที่จะศึกษาเรียนรู้เพิ่มขึ้น สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครองนักเรียน กับโรงเรียน กับชุมชน วัด เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ทุกคนได้พัฒนาในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมต่อไป

คณะกรรมการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า นักเรียนที่จบออกไปจะมีทัศนคติที่ดีต่อ ศพอ. เนื่องจากครูได้สอบถามพูดคุยกับนักเรียนที่เข้ามาศึกษาใหม่ได้ให้ข้อมูลว่ารุ่นพี่ที่จบการศึกษาจากศูนย์ ได้แนะนำให้เข้ามาเรียนที่นี่ เพราะศูนย์ให้การแนะนำ ดูแลผู้เรียนดี มีการสอนเรื่องพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจทำให้เข้าใจง่ายขึ้น สภาพแวดล้อมภายในด้านอาคารสถานที่ ก็มีความสะดวกในการให้บริการ ต้นไม้เยอะ ร่มรื่น เย็นสบายเหมาะกับการเรียนการสอน

ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ เป็นประจำอย่างต่อเนื่องและมีจิตอาสาในการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน

1.4.2 คุณภาพการสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามและคณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า การคัดเลือกครูผู้มาสอนมาทำการสอนในศูนย์ ฯ นั้น คณะกรรมการมีเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในกาคัดเลือก โดยเฉพาะมุ่งเน้นเรื่องการมีคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งจะเน้นมาก หากผู้สมัครมีใบประกอบวิชาชีพครูหรือเรียนในหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาชีพครูมา ทางศูนย์ ฯ ก็จะพิจารณาเป็นพิเศษ

คณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ครูผู้สอนจะมีความมุ่งมั่นและอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว ให้กับการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของของศูนย์เพราะการเรียน

การสอนส่วนใหญ่จะใช้วันหยุดเสาร์ อาทิตย์และวันหยุดสำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ทำให้ครูผู้สอนไม่ได้หยุดปกติเหมือนโรงเรียนทั่วไป

ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า ศูนย์มีการส่งครูผู้สอน และบุคลากรไปเรียนเพิ่มเติม หลักสูตรทางการศึกษาที่สามารถนำมาพัฒนาตนเองและโดยเฉพาะผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

ผู้ปกครองและชุมชน ให้ข้อมูลว่า ครูผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมากกับผู้ปกครองและชุมชน ดังจะเห็นได้จาก เมื่อมีการประชุมผู้ปกครองหรือการทำกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับศูนย์ อีกทั้งครูผู้สอนมีบุคลิกภาพที่ดี มีความเป็นกันเอง สุภาพ พุดจาไพเราะ บ่งบอกถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอน

นักเรียนให้ข้อมูลว่า ครูผู้สอนช่วยทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามเป็นอย่างมาก เนื่องจากครูจะเสริมความรู้ความเข้าใจตามบทบาท หน้าที่ และภารกิจ และกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรักและผูกพันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ครูยังช่วยอบรมบ่มนิสัยให้นักเรียนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การช่วยสอนการบ้าน ช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์โดยไม่เบียดเบียนตนเอง ช่วยเพื่อนยกของหรือถือของมีการทักทายกันด้วยการสวัสดี มีการขอบคุณ นักเรียนช่วยเหลือคุณครูโดยการช่วยยกของ เป็นต้น

1.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง

คณะกรรมการบริหารฯ ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกับวัดมงคลวราราม ทั้งครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับวัด ดังข้อมูลต่อไปนี้

โดยปกติเวลาที่นักเรียนไม่ได้มาเรียนก็อาจจะมามีกิจกรรมอย่า ผีวเฟิน แต่เมื่อนักเรียนได้มาเรียนเป็นประจำหรือทุกสัปดาห์ ทั้งทางนักเรียน พระอาจารย์ รวมไปถึงคุณครูผู้รับผิดชอบในโรงเรียนก็จะได้ร่วมกันทำกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกัน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี นักเรียนยินดีที่จะมาวัดไม่เคอะเขิน และรู้จักฎระเบียบต่าง ๆ ของวัดมากยิ่งขึ้น ทำให้ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน วัด และคุณครู

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จากการสังเกตผู้ปกครองของนักเรียน และชุมชนที่เข้าร่วมการทำกิจกรรมของศูนย์ จะให้ความร่วมมือในการดำเนินการเป็นอย่างดี เติบโตความสามารถและศักยภาพ ศูนย์ ฯ เองก็ดำเนินงานกิจกรรมกับผู้ปกครองและชุมชนอย่างเต็มที่ ไม่ทอดทิ้ง สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และวัดมงคลวรารามก็ได้รับการคัดเลือกและจัดตั้งเป็นชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวรารามอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองให้ข้อมูลว่า สิ่งที่ควรปรับปรุงพัฒนาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศูนย์ ฯ กับชุมชน ได้แก่ การประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อจะได้รับฟังความคิดเห็นระหว่างศูนย์ ฯ กับชุมชนและผู้ปกครอง ในการพัฒนาการดำเนินงานและกิจกรรมของศูนย์ ฯ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

1.5 ปัจจัยและเงื่อนไขอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากสัมภาษณ์ผู้บริหารศพอ.วัดมงคลวราราม คณะกรรมการบริหารศูนย์ และคณะครูเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พบว่า มีข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้

1.5.1 หน่วยงานภายนอกที่เป็นระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันที่ระบุให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังที่ ผู้บริหารศพอ. กล่าวว่า

อยากให้หน่วยงานทุกหน่วยงานที่เป็นระดับเขตศึกษา พื้นที่ องค์กร อบจ. อบต. ให้มีเมตตาและมองเห็นความสำคัญของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นได้นั้นเกิดขึ้นจากเด็กและลูกหลานในชุมชน ไม่ได้เกิดขึ้นจากวัดเพียงอย่างเดียว อย่ามองเห็นเพียงแค่ว่าวัดเป็นผู้ได้ประโยชน์ แต่เป็นลูกหลานในชุมชนของเราที่ได้ผลประโยชน์ ทั้งยังส่งผลต่อสังคม ต่อยอดไปถึงการปฏิบัติตนในสังคม

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับศูนย์ นอกจากจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรของ ศพอ. แล้วนักเรียนยังได้รับการอบรมบ่มนิสัยในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ผู้บริหารศูนย์ ยังกล่าวว่า “โดยเรื่องเหล่านี้จะเข้าไปเติมเต็มในจิตใจของเด็ก เด็กประมาณ 350 คน เด็กได้เข้าไปหล่อเลี้ยงจิตใจ เตือนสติ เพิ่มปัญญา อย่างน้อย 300 คนก็ยังดี”

1.5.2 การจัดการศึกษาของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่การให้บริการเฉพาะนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น ซึ่งในบริบทของศพอ.วัดมงคลวรารามมีครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลามด้วย และบางครอบครัวอยากให้ลูกได้เรียนศาสนาพุทธด้วยเพื่อเป็นการขัดเกลาด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งศูนย์ควรปรับปรุงพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการให้ยืดหยุ่นยิ่งขึ้น ดังที่ครูผู้สอนได้ให้ข้อมูลว่า

ยังมีความไม่เท่าเทียมกันของนักเรียน...ไม่อยากให้มีแค่เฉพาะเด็กที่นับถือศาสนาพุทธ อยากจะมุ่งไปที่เด็กที่นับถือศาสนาอิสลามด้วย เพราะว่ามีบางส่วนที่อยากจะเรียนเกี่ยวกับศาสนาพุทธ เพราะว่าในชั้นเรียนไม่มีการแบ่งแยกพุทธหรืออิสลาม แต่การที่จะให้เด็กศาสนาอิสลามมาเรียนกับศาสนาพุทธ เพื่อที่จะ

หล่อหลอมให้เด็กได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขโดยที่ไม่เอาศาสนามาขวางกันเป็นเรื่องละเอียดอ่อน

1.5.3 งบประมาณของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังมีจำกัด ทำให้ครูผู้สอนยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งศูนย์ต้องหาแนวทางแก้ปัญหาด้วย ดังเช่น ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า “การทำกิจกรรมบางอย่างหากไม่มีในเรื่องงบประมาณ การจัดการเรียนการสอนก็อาจจะเกิดความลำบาก เช่น การซื้อสื่อมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน บางครั้งคุณครูอาจต้องทุ่มทุนเอง หรือออกค่าใช้จ่ายเอง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรปรับปรุงและพัฒนา”

นอกจากนี้ ครูผู้สอนได้เสนอแนะว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม ควรมีการรณรงค์ในการหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำมาสนับสนุนให้ทุนการศึกษา และจ่ายเป็นค่าหนังสือ ตำราเรียนแก่เด็กนักเรียน อีกทั้งนำงบประมาณบางส่วนมาจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนในอาคาร จัดหาโต๊ะเพื่อเพิ่มความสะดวกสบาย จัดทำบอร์ดความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น และปรับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ดูดี มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีลมพัดไม่อบอ้าว มีประตูและหน้าต่างให้เหมาะสม เป็นต้น

1.5.4 ที่ตั้งของศพอ.วัดมงคลวรารามมีความห่างไกลจากโรงเรียนที่มาร่วมกิจกรรม จึงอาจจะเกิดอันตรายระหว่างการเดินทางได้ จึงเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของเด็กนักเรียน ดังครูท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า

ระยะทางจากโรงเรียนมายังวัดหรือศูนย์มีความห่างไกลกัน อาจเกิดอุบัติเหตุเนื่องจากการดูแลไม่ทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุทางรถยนต์ เวล่านักเรียนข้ามถนนเข้ามาในวัด บางครั้งถนนที่เป็นทางโค้งรถก็จะวิ่งเร็ว อาจเป็นอันตรายต่อเด็กนักเรียนได้ หรือหากผ่านมาทางตลาดก็จะมีผู้คนพลุกพล่าน... อาจส่งผลต่อความปลอดภัยของนักเรียน หรือถ้าหากวันไหนฝนตก หรือแดดแรงก็จะส่งผลกระทบต่อการเดินทางของนักเรียน... นี่จึงเป็นปัญหาหลัก ๆ ที่เราประสบอยู่

ในกรณีเช่นนี้ นักเรียนให้ข้อมูลว่า “ควรมีรถรับส่งเพื่อที่จะเดินทางได้อย่างสะดวก และควรจัดสรรเวลาเรียนให้มากกว่านี้เนื่องจากเวลาน้อยไป”

1.5.5 หลักสูตรของศพอ.วัดมงคลวรารามยังไม่ทันสมัย เพราะยังไม่มีมีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ เนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจและมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ อย่างไรก็ตาม ศพอ.วัดมงคลวรารามก็มีมาตรการให้ครูผู้สอน ให้ความรู้ในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันตนเองและคนรอบข้างไม่ให้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังเช่น คณะกรรมการบริหารศูนย์ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามได้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคติดต่อโควิด-19 อาทิ ไม่อยู่ในที่ที่มีผู้คนพลุกพล่านหรือแออัด ใช้เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ

ให้สะอาด ไม่รับประทานอาหารโดยใช้ช้อนเดียวกัน สวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา และไม่เปิดหน้ากากอนามัยขณะคุยกับผู้อื่น ไม่อยู่ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น ควรล้างมือ สวมใส่หน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกสถานที่ และเฝ้าระวังด้วยการตรวจ ATK (Antigen Test Kit) ถ้าสงสัยไม่แน่ใจให้สังเกตอาการตัวเองอยู่ตลอดเวลา อยู่ห่างจากผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อ Covid-19 รวมไปถึงดูแลสุขภาพร่างกายตนเองให้ปลอดภัย ใช้ชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศพอ.) วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ได้ศึกษามาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาเอกสาร รายงาน สมุดบันทึกการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้บริหารศูนย์ คณะกรรมการบริหารศูนย์ ครู ผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง รวมทั้งนักเรียน จำนวนทั้งสิ้น 25 คน โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการ ศพอ. วัดมงคลวราราม ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการ ศพอ. กระบวนการจัดการศึกษา และผลผลิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการ ศพอ.

2.1.1 โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ควรมีความยืดหยุ่นให้มากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหาร ศพอ. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีแผนผังการบริหารศูนย์ที่มีโครงสร้างชัดเจน กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร โดยกำหนดมาจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งบางตำแหน่งบางฝ่ายสามารถกำหนดเพิ่มเติมภายในศูนย์และเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์ สอดคล้องกับคณะครูที่ให้ข้อมูลในแนวทางเดียวกันว่า โครงสร้างบริหารศูนย์มีความชัดเจนและไม่ซับซ้อน เข้าพบผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ได้ง่ายและมีความเป็นกันเอง อย่างไรก็ตามพบว่า แม้ว่าศูนย์จะมีโครงสร้างที่เหมาะสมเป็นไปตามแนวทางที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด แต่คณะกรรมการบริหารศูนย์ได้สะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างการบริหารศูนย์ควรมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้นให้สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์และให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานที่แท้จริงของศูนย์ เพื่อเป็นการนำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปสู่ความสำเร็จยิ่งขึ้นในอนาคต

2.1.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ควรเน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ

จากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการบริหาร ศพอ. พบว่า ผู้บริหารศพอ. มีความสามารถทั้งการบริหารจัดการทั่วไป การบริหารด้านวิชาการ และความเป็นผู้นำทางด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด และพัฒนาตนเองเสมอ มีความรับผิดชอบ สามารถตัดสินใจโดยใช้คุณธรรมเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน และมีความสามารถในการบริหารจัดการให้ความสำคัญกับผู้เรียน ยอมรับความคิดเห็นและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาวะปัจจุบัน สอดคล้องกับ คณะครูและผู้ปกครองที่ให้ข้อมูลในแนวทางเดียวกันว่า ผู้บริหารศพอ. ต้องมีความสามารถหลายด้าน ความเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบสูง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการศูนย์ รวมทั้งเป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยยอมรับความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของศูนย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง

2.1.3 การบริหารจัดการครูและบุคลากรอื่นควรมีความชัดเจนทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณของครู

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม มีการกำหนดวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรให้มีความเข้าใจในการทำงาน ตั้งแต่ก่อนบุคลากรจะร่วมปฏิบัติงานในศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ ขณะปฏิบัติงาน จนกระทั่งพ้นจากศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ อีกทั้งผู้ปกครองส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลว่า ครูและบุคลากรของ ศพอ. มีความรู้ความสามารถในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ดังจะเห็นได้จาก กระบวนการเรียนการสอนของที่นี่ มีความโดดเด่นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยีที่ครูและพระอาจารย์ได้นำมาใช้ในการเรียนการสอน มีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ คลิป เพลง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้เด็กทำก่อนที่จะเริ่มการเรียนการสอน

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมา พบว่า มีจำนวนครูเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี โดยคณะกรรมการศูนย์ได้ระบุว่า “ในปีปัจจุบันจำนวนครูที่เพิ่มขึ้นเป็นขรรพาวาส เป็นการเพิ่มจำนวนครูผู้สอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปีด้วย เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนให้มีความคล่องตัว” ซึ่งแสดงว่า ศพอ.ต้องเตรียมพร้อมในการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มความสามารถด้วยเพื่อเป็นหลักประกันว่าศูนย์จะมีบุคลากรที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์

2.1.4 การบริหารจัดการด้านผู้เรียนควรเน้นความเท่าเทียมกันโดยไม่มีแบ่งแยก

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า “จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาควรอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ศพอ.วัดมงคลวรารามมีจำนวนนักเรียนตามข้อเท็จจริง ปีไหนเด็กมาเรียนเท่าไรก็ว่าไปตามนั้น ยึดเอาคุณภาพเป็นหลักและไม่เน้นปริมาณเพื่อที่จะรับงบประมาณเพิ่มขึ้น” นอกจากนี้ ผู้บริหารและคุณครูจากโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์ก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

หากทางศูนย์มีกิจกรรมใด ๆ ทางโรงเรียนก็จะเข้ามาสอบถาม และส่งเด็กมาร่วมกิจกรรมโดยจะเข้ามาเป็นจิตอาสา หรือทำกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะชีวิตเนื่องจากศูนย์มีแหล่งเรียนรู้หลากหลาย

อย่างไรก็ตาม พบว่า ทักษะคิดของนักเรียนที่มีต่อศพอ.วัดมงคลวราราม ก็จะมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เนื่องจากเด็กที่มาเรียนที่นี่จะใช้เวลาคัดเลือก ไม่ได้รับเด็กที่มาสมัครเรียนทั้งหมด เด็กที่ไม่ได้รับการคัดเลือกก็จะมีทัศนคติในเชิงลบต่อวัด ประเด็นนี้จึงเป็นปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ เนื่องจากทางด้านพระอาจารย์จำกัดจำนวนเด็กนักเรียนที่มาเรียน แนวทางแก้ไขปัญหาสำหรับเด็กนักเรียนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อศูนย์ คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์ควรวางแนวทางที่จะทำให้เด็กได้มาเรียนที่ศพอ.วัดมงคลวราราม โดยส่งเสริมให้โรงเรียนต่าง ๆ พาเด็กนักเรียนมาทำกิจกรรมที่วัดมากเพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้เด็กนักเรียนรู้สึกว่าจะมีความเท่าเทียมกัน และไม่มีการแบ่งแยก

2.1.5 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามควรระดมทรัพยากรการศึกษาให้เพียงพอและเหมาะสม

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามได้รับงบประมาณจากการการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นงบปกติประจำปี ในการนำมาบริหารจัดการศพอ.วัดมงคลวรารามและได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ในการขับเคลื่อนกิจกรรมของ ศพอ. อย่างไรก็ตามงบประมาณที่ได้รับก็ยังไม่มีความจำกัดแต่ก็สามารถใช้บริหารศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า “งบประมาณที่ได้รับแม้จะไม่มากมายแต่ก็เพียงพอในการบริหารจัดการการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม หากเราใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม” นอกจากนี้ศูนย์ได้มีการจัดผลประโยชน์จากทรัพย์สินของศูนย์ รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริจาคมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งสามารถนำงบประมาณนี้มาบริหารจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

อีกทั้งคณะครู ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า งบประมาณที่ได้มา มีการบริหารใช้จ่ายอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการแบ่งเป็นหมวดรายจ่าย หมวดรายรับ หมวดหนี้สิน เป็นต้น อีกทั้งเอกสารและบัญชีต่าง ๆ มักจะแยกประเภทเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบ บริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเป็นหลัก บางครั้งการทำกิจกรรมไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานก็สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อนักเรียนและชุมชน อย่างไรก็ตาม ครูส่วนหนึ่งยังเห็นว่า งบประมาณของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังมีจำกัดเป็นอุปสรรคต่อการใช้สื่ออุปกรณ์ประกอบการสอนของครู ทำให้ครูผู้สอนยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูได้เสนอแนะว่า ศูนย์ควรมีการรณรงค์ในการหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำมาสนับสนุนอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย การให้ทุนการศึกษา และจ่ายเป็นค่าหนังสือ ตำราเรียนแก่เด็กนักเรียน รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมในศูนย์ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

2.1.6 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามควรสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ศพอ. ยึดหลักเรื่องความสะอาด สงบ และสว่าง คือ จัดสภาพแวดล้อมภายในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้สะอาดปราศจากสิ่งเสียดัด อบรมมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้หลากหลาย และได้ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประจำห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสว่างทางปัญญา พร้อมด้วยป้ายนิเทศและคติธรรมคำขวัญต่าง ๆ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามให้ความสำคัญกับการบริหารสภาพแวดล้อมโดยรวมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งบริบทของชุมชนวัดมงคลวราราม ก็ได้รับการดูแลเพื่อเป็นศูนย์กลางที่โดดเด่นของชุมชน และช่วยให้การคมนาคมสะดวก ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางด้วยรถยนต์ เรือ หรือเครื่องบินก็สะดวกมากขึ้น

อีกทั้งผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม เห็นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จาก มีการสำรวจความคิดเห็นของครู ผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวกับความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของ ศพอ.วัดมงคลวราราม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของศูนย์มีประสิทธิภาพ ปรากฏว่า คณะครู ผู้ปกครองและชุมชนมีความเห็นว่า ขอให้เปลี่ยนการเรียนการสอนจากวันอาทิตย์เป็นวันอื่น เพราะในวันเสาร์อาทิตย์เป็นวันที่พ่อแม่และบุตรหลานได้หยุดเพื่อใช้เวลาร่วมกันในครัวเรือน และเพื่อให้มีเวลากับครอบครัว ทางศพอ. จึงเปลี่ยนหลักสูตรให้อยู่ในเวลาเรียน เพื่อให้ความสำคัญแก่ชุมชน เปลี่ยนแปลงเวลาให้เด็กและผู้ปกครองได้มีเวลาไปนั่งกิน นั่งเล่น มีเวลากับครอบครัว

นอกจากนี้ คณะครูให้ข้อมูลว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนวัดมงคลวรารามมีความสวยงาม สภาพโดยรวมที่มีสภาพที่ดี สถานที่เรียนมีความสวยงามเป็นระเบียบ มีบรรยากาศการเรียนการสอนพุทธศาสนาที่ดี จึงทำให้ศพอ. วัดมงคลวราราม มีความแข็งแรง เป็นที่ชื่นชมของผู้ปกครองและชุมชน อย่างไรก็ตามแนวทางที่ศพอ. วัดมงคลวราราม ต้องการปรับปรุง คือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อใช้เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนการเรียนการสอนระหว่างศูนย์ต่อศูนย์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และเป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวก็ถือเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สำคัญและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม คณะกรรมการบริหารศูนย์ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนและครู โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของศูนย์ได้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำมาใช้

ในการปรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยิ่งขึ้น นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะให้ศูนย์นำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน และเพื่อเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ

2.1.7 ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ควรมีการดำเนินการที่ทันสมัยโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ทั้งนี้ศูนย์ต้องมีการพัฒนาระบบ Network เชื่อมต่อที่มีประสิทธิภาพ มีความเสถียร จึงจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ ชุมความรู้ แนวทางการเรียนการสอนระหว่าง ศูนย์ต่อศูนย์ เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์ให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ นักเรียนเสนอความคิดเห็นว่า เครื่องคอมพิวเตอร์ควรหาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี และเครื่องคอมพิวเตอร์ต้องมีคุณภาพ มีความเร็ว ทันสมัย และเหมาะกับการใช้งานในการสืบค้นหาความรู้ทางโลกอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเพิ่มระบบไวไฟในการเชื่อมต่ออุปกรณ์มือถือเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในทุกพื้นที่ภายในศูนย์

2.2 กระบวนการจัดการศึกษา

2.2.1 ภารกิจของผู้บริหารศูนย์ด้านวิชาการควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ผู้บริหารศูนย์มีภารกิจที่ค่อนข้างมากและหลากหลายตำแหน่งที่ดำรงอยู่ แต่มีภารกิจที่ต้องบริหารจัดการศูนย์ให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องมีจุดเด่นที่สามารถทำความเข้าใจหลักสูตรที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใช้อย่างชัดเจนทั้งในเรื่องของหลักการ จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล เพื่อที่จะได้บริหารจัดการงานวิชาการของศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังต้องประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจ เพื่อจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การใช้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกิดผลในตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

จึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารศพอ.วัดมงคลวรารามจำเป็นต้องบริหารจัดการภารกิจที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารจัดการงานวิชาการของศูนย์ได้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

2.2.2 การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศพอ.วัดมงคลวรารามต้องเป็นไปตามหลักสูตรสถานศึกษาตามที่กรมการ

ศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กำหนด คณะครูต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการจัดหาหรือผลิตสื่อขึ้นเพื่อนำมาประกอบการเรียนการสอน การใช้สื่อนั้นต้องสนองตอบความต้องการทางการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนของศพอ.วัดมงคลวราราม ต้องมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามหลักของ “พลังบวร” ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

คณะครู ได้ให้ข้อมูลว่า การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้ดำเนินการตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์มีมาตรฐาน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนและประชาชน ในชุมชน อีกทั้งการวัดประเมินผลการศึกษาของนักเรียนประจำปีเป็นการใช้วิธีทดสอบทั้งข้อเขียนและภาคปฏิบัติ นักเรียนที่ผ่านการประเมินในแต่ละชั้นจะได้รับประกาศนียบัตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 1 ฉบับ สำหรับนักเรียนที่สอบธรรมะศึกษาในสนามสอบถ้าสอบผ่านก็จะได้รับประกาศนียบัตรอีก 1 ฉบับ สามารถนำไปบันทึกในหลักฐานการจบการศึกษาซึ่งเป็นประโยชน์กับนักเรียนในการศึกษาต่อ

จึงเห็นได้ว่า แนวการบริหารศพอ.วัดมงคลวรารามด้านการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลของศพอ.วัดมงคลวรารามต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา ที่คอยกำกับติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.2.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า วัดมงคลวรารามสร้างองค์ความรู้จากการพัฒนาเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนอื่น ๆ เข้ามาศึกษาดูงานได้ ทั้งในด้านวิถีชีวิตและวิถีการประกอบอาชีพ หรือศึกษาดูงานทั้งในด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม และเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมของชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมไทยและเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกช่วงวัยสร้างคนดี มีความสุข การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวถือเป็นการพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้เรียนตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา

นอกจากนี้คณะครูกล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ ศพอ.วัดมงคลวรารามจัดขึ้น และเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ดังนี้

เรื่องกิจกรรมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากที่โรงเรียนวัดมงคลวราราม ได้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ดีมาก เพราะเวลานักเรียนจะได้มาทำกิจกรรมกับวัด ครูได้มาร่วมกิจกรรมกับวัด ชุมชนก็ได้มีส่วนร่วม ทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาด้านจิตใจมากยิ่งขึ้น การที่นักเรียนได้มาเรียนรู้ที่วัดจะทำให้เด็กมีความเข้าใจ ผิดชอบชั่วดี เรื่องของความดีความชั่ว เรื่องของสิ่งที่ควรปฏิบัติ ผู้ปกครองชื่นชมกับกิจกรรมที่โรงเรียนกับวัดทำร่วมกันเพราะเป็นการช่วยเหลือผู้ปกครองในทางหนึ่ง เพราะว่าจะมีเด็กบางคนที่ไม่ได้มีโอกาสที่จะพามาวัด แต่ถ้าโรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนได้มาวัดบ่อยๆ ก็จะเป็นการขัดเกลาจิตใจของนักเรียน

นักเรียนให้ข้อมูลว่า กิจกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ศพอ.วัดมงคลวรารามจัดให้นักเรียน ได้ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนา เพิ่มมากขึ้น มีทั้งการสวดมนต์ไหว้พระ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา และข้อควรปฏิบัติ โดยครูผู้สอนปฏิบัติเป็นตัวอย่างแล้วจึงถ่ายคลิปปวีดีโอส่งมาให้นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

จึงเห็นได้ว่า แนวการบริหารศพอ.วัดมงคลวราราม ในด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องดำเนินการตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และมีแนวปฏิบัติที่ยึดโยงกับหลักคุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมไทยและเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปในอนาคต

2.2.4 การนิเทศกำกับติดตามควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานต้นสังกัด

ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ในการนิเทศกำกับติดตามคุณภาพการจัดการเรียนการสอนต้องมีความชัดเจนในการมอบหมายหน้าที่ให้เป็นของฝ่ายวิชาการ แผนกติดตามประเมินผล ซึ่งกำหนดให้ครูประจำแผนกร่วมกับครูผู้สอนในการช่วยนิเทศกำกับและติดตามการทำงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเดือนละ 1 ครั้ง และทุก ๆ การสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนประจำภาคเรียน และมีการจัดทำแผ่นป้ายแสดงสถิติข้อมูล แผ่นป้ายแสดงผลงาน และกิจกรรม แผ่นป้ายแสดงแผนการปฏิบัติงานประจำปี เพื่อเป็นข้อมูลนำไปใช้ประโยชน์ในการนิเทศกำกับและติดตามจากหน่วยงานภายนอกได้

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ฝ่ายวิชาการ แผนกติดตามประเมินผล ต้องรวบรวมข้อมูลและนำผลจากการนิเทศติดตามกิจกรรมการเรียนการสอนมาเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อรองรับการประเมินจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต และกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งการประเมินมาตรฐานการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หากผ่านเกณฑ์มาตรฐานการ

ประเมินแล้วจะทำให้ศูนย์เป็นที่ยอมรับของประชาชน ชุมชนและกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมที่จะจัดสรรงบประมาณให้ศูนย์ต่อไป

ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า การนิเทศกำกับและติดตามของหน่วยงานสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ตจะมานิเทศกำกับและแนะนำ เพิ่มเติมให้ข้อมูลความรู้ในส่วนที่ขาดหาย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีมากถ้าคณะผู้บริหารและครูได้นำข้อมูลมาใช้ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการนิเทศ กำกับและประเมินจากหน่วยงานภายนอกหรือจากส่วนกลางที่จะมาประเมินอย่างจริงจัง

จึงเห็นได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามต้องมีกระบวนการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์และผู้นำชุมชน พร้อมด้วยกรรมการวัด โดยมีการมีการพบปะและประชุมร่วมกันเป็นประจำ ทุกเดือน เพื่อติดตามการดำเนินงานทั้งเรื่องการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อศพอ.วัดมงคลวราราม อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการบริหารต้องกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำผลของการกำกับติดตามมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินของกรมศาสนา

2.2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน

อย่างทั่วถึง

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่า ศูนย์มีแนวทางการบริหารโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ดังจะเห็นได้จาก มีการเชื่อมความสัมพันธ์สร้างสายใยในชุมชน เช่น เสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลระดับที่เกี่ยวข้อง และเกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ทำให้เกิดโครงการที่เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากพื้นฐานของความร่วมมือในชุมชนที่จัดการโดยชุมชนและโรงเรียน และศพอ.วัดมงคลวรารามยังเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันในชุมชนได้มากยิ่งขึ้น เลยทำให้ชุมชนมีความโดดเด่นอย่างไรก็ตาม แม้ว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามไม่พบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่จากข้อมูลพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยหน่วยงานภายนอกทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำกัด ซึ่งคณะกรรมการบริหารเห็นว่าควรมีแนวทางประชาสัมพันธ์ให้สามารถเข้าถึงหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจะได้ร่วมรับรู้บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อศพอ. วัดมงคลวราราม ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษามากขึ้น

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า อยากให้ผู้ปกครองและชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้นกว่าเดิม เพราะจะได้นำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้เกณฑ์มาตรฐานมากยิ่งขึ้นและตรงกับความต้องการ

ต้องการของผู้ปกครองและชุมชนที่ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์ เช่นเดียวกับครูผู้สอน ให้ข้อมูลว่า “ผู้ปกครองและชุมชนควรแสดงความคิดเห็นให้มากยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ศูนย์ยังขาดตกบกพร่องมาพัฒนาการจัดการศึกษาและเติมเต็มในส่วนที่ศูนย์ยังขาดหาย ทำให้ศูนย์มีการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องและชุมชนมากยิ่งขึ้น”

จึงเห็นได้ว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามมีแนวทางการบริหารโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และเกิดโครงการที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามไม่พบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่จากข้อมูลพบว่า การมีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์โดยหน่วยงานภายนอกทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำกัด

2.3 ปัจจัยผลผลิต

2.3.1 ด้านผู้เรียนควรเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

ผู้บริหารให้ข้อมูลว่า ผู้เรียนอาจจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสามัญ สู้นักเรียนจากโรงเรียนภายนอกไม่ได้ แต่ทางศูนย์ ฯ พยายามสอนเสริมวิชาสามัญและวิชาเลือกพิเศษอื่นตามความสนใจเป็นการสอนเสริมพิเศษ เน้นเนื้อหาวิชาที่จำเป็น เป็นวิชาที่เด็กต้องการเรียน เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น และวิชาเลือกพิเศษตามความสนใจของผู้เรียนและความเหมาะสมของท้องถิ่น เช่น ดนตรีไทย รำไทย การทำสิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น เพื่อให้เด็กมีทักษะและความรู้พื้นฐานในวิชานั้น ๆ เพิ่มเติมมากพอที่จะสามารถแข่งขันกับนักเรียนภายนอกศูนย์ได้

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สอดคล้องว่า นักเรียนต้องการเรียนเสริมวิชาสามัญที่จำเป็นในการสอบแข่งขัน โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ รวมทั้งความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้งานคอมพิวเตอร์ ส่วนความรู้ทางด้านวิชาสังคม ประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา นักเรียนมีความรู้ ความสามารถในระดับที่ดีอยู่แล้ว

ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในวิชาธรรมศึกษา ความรู้ทางพระพุทธศาสนา สังคมและประวัติศาสตร์ ที่เป็นจุดเด่นอยู่แล้ว ส่วนความรู้ทางด้านวิชาสามัญ หากได้รับการสอนเสริม ก็จะทำให้เด็กมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นในการสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทางศูนย์ก็ได้จัดการเรียนการสอนเสริมเพิ่มเติมรายวิชาสามัญให้แก่นักเรียนเป็นระยะ ๆ อยู่แล้ว

จะเห็นได้ว่า ศพอ. ทราบข้อมูลผลสัมฤทธิ์และคุณภาพของผู้เรียนในกลุ่มวิชาสามัญและกลุ่มวิชาธรรมศึกษาเป็นอย่างดีและพร้อมที่จะส่งเสริม สนับสนุนและปรับปรุงแก้ไขและหาแนวทางการพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถที่จะแข่งขันกับนักเรียนภายนอก และมีทักษะชีวิตที่จะดำเนินใช้ชีวิตประจำวันต่อไปได้ในอนาคตโดยไม่เป็นภาระของสังคม

2.3.2 ด้านครูผู้สอนควรเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้มากยิ่งขึ้น

ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า กระบวนการเรียนการสอนของที่นี่ มีความโดดเด่นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยีดังที่พระอาจารย์ได้กล่าวว่า "มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อวิดีโอ คลิป เพลง และกิจกรรมต่างๆ ก่อนที่จะเริ่มการเรียนการสอน" ซึ่งสะท้อนว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามได้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูผู้สอนในเรื่องสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย อย่างไรก็ตามคณะครูผู้สอนได้เสนอให้ศพอ.วัดมงคลวราราม นำสื่อเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเอง และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างครูในศูนย์อื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

จึงเห็นได้ว่า คณะครูส่วนใหญ่แม้ว่าจะพึงพอใจในการบริหารงานวิชาการของศพอ.วัดมงคลวรารามที่มีการสนับสนุนให้นำสื่อการสอนสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่ครูก็ยังต้องการให้เพิ่มประสิทธิภาพของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในเชิงการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น

2.3.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนควรได้รับการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลว่าการบริหารของศพอ.วัดมงคลวรารามช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน โดยคณะกรรมการบริหารศูนย์ได้ให้ข้อมูลว่า

ผู้ปกครองจะเข้าใจบทบาทของวัดมากยิ่งขึ้นว่า วัดก็ได้ดูแลและสอนบุตรหลานของผู้ปกครองเหล่านั้นนอกเหนือไปจากโรงเรียน นักเรียนก็จะได้มาเรียนรู้ที่วัด และจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน และอีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อนักเรียนประสบผลสำเร็จ อย่างเช่นเมื่อปีก่อนนักเรียนสามารถสอบเป็นนักธรรมตรีได้ ก็จะเป็นชื่อเสียงของวัดและโรงเรียน อย่างที่ได้กล่าวว่าโรงเรียนก็สามารถนำผลที่ได้ไปรายงานผู้บังคับบัญชาว่าโรงเรียนได้ร่วมกิจกรรมกับวัดมงคลวรารามและนักเรียนมีผลสอบนักธรรมตรีได้ ก็จะเป็นผลงานของโรงเรียนไปด้วย

อีกทั้งหลักการบริหารของ พลังบวร คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ช่วยให้มีความสัมพันธ์ที่ีระหว่างคนในชุมชน หน่วยงานในราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศาสนา กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ให้การสนับสนุนศูนย์ เพื่อทำหน้าที่การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของท้องถิ่น โดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์ส่งเสริมพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานของ

วัฒนธรรมและศาสนา เพื่อให้ชุมชนหรือท้องถิ่น มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น มีความรักความสามัคคี กลมเกลียว ซึ่งกันและกัน ยึดมั่นในหลักจริยธรรม คุณธรรมและประชาธิปไตย

คณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับวัด โดยปกติเวลาที่นักเรียนไม่ได้มาเรียนก็อาจจะมีกิจกรรมอย่างผิวเผิน แต่เมื่อนักเรียนได้มาเรียนเป็นประจำหรือทุกสัปดาห์ ทั้งทางนักเรียน พระอาจารย์ รวมไปถึงคุณครู ผู้รับผิดชอบในโรงเรียนก็จะได้ร่วมกันทำกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกัน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี นักเรียนยินดีที่จะมาวัด ไม่เคอะเขิน และรู้จักกฎระเบียบต่าง ๆ ของวัดมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน วัด และคุณครู อีกอย่างหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ผู้ปกครองก็จะเข้าใจบทบาทของวัดมากยิ่งขึ้นว่า วัดก็ได้ดูแลและสอนบุตรหลานของผู้ปกครองเหล่านั้นนอกเหนือไปจากโรงเรียน นักเรียนก็จะได้มาเรียนรู้ที่วัด และจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ผู้ปกครองก็จะเข้าใจกิจกรรมที่โรงเรียนกับวัดทำร่วมกันมากยิ่งขึ้น และอีกอย่างหนึ่ง คือ เมื่อนักเรียนประสบผลสำเร็จ อย่างเช่น เมื่อปีก่อนนักเรียนสามารถสอบเป็นนักเรียนธรรมตรีได้ ก็จะเป็นชื่อเสียงของวัดและโรงเรียน อย่างที่ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนก็สามารถนำผลที่ได้ไปรายงานผู้บังคับบัญชาว่าโรงเรียนได้ร่วมกิจกรรมกับวัดมงคลวรารามและนักเรียนมีผลสอบนักเรียนธรรมตรีได้ ก็จะเป็นผลงานของโรงเรียนไปด้วย

ผู้ปกครองให้ข้อมูลว่า ทางศูนย์มีการเชื่อมความสัมพันธ์สร้างสายใยในชุมชน ดังเช่น เสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำให้ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชน วัด และโรงเรียน โดยเฉพาะกลายเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ชุมชนวัดมงคลวรารามมีความโดดเด่น

ครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูผู้สอนก็ควรเน้นความสัมพันธ์อย่างเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการไหว้ การขอบคุณ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนก็ต้องปลูกฝังให้ช่วยเหลือเพื่อนยามยาก ช่วยเหลือเพื่อนที่ต้องการความช่วยเหลือรวมทั้งช่วยเหลือเพื่อนโดยการสอนการบ้าน

จึงเห็นได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ด้านความสัมพันธ์ นั้นมีความโดดเด่น เพราะได้ใช้หลักการบริหารของ *พลังบวร* ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการขับเคลื่อนให้ศพอ. วัดมงคลวราราม เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ซึ่งสะท้อนว่า การบริหารจัดการศึกษาตามหลักพลังบวรควรได้รับการพัฒนาและธำรงรักษาให้มีความมั่นคงสืบไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

1.1.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 กรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษานี้ กรณีศึกษา คือ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ ผู้บริหารศูนย์จำนวน 1 คน คณะกรรมการบริหารศูนย์ จำนวน 4 คน ครูประจำศึกษาศูนย์ จำนวน 8 คน ผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง จำนวน 8 คน และนักเรียน จำนวน 4 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือการวิจัยจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างสำหรับผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารศูนย์ แนวคำถามการสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มครู กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน และแบบบันทึกเอกสาร โดยเครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง เป็นรายบุคคลเพื่อถอดบทเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการบริหาร

จัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด 2) การสนทนากลุ่ม โดยใช้แนวการสนทนากลุ่มตามที่กำหนด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง และกลุ่มนักเรียน โดยผู้วิจัยได้ ดำเนินการเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่ม ตามวันเวลา และสถานที่ที่กำหนด และ 3) ศึกษาข้อมูลจาก เอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคล วราราม ตลอดช่วงระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบบันทึกเอกสาร

1.2.4 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า โดยตรวจสอบ ข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามเดิมแต่แหล่งผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน และตรวจสอบจากวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน และได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเชิง พรรณนา

1.3 สรุปผลการวิจัย

1.3.1 ผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัด มงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

1) สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการศพอ. วัดมงคลวราราม ประสบ ความสำเร็จ ปรากฏดังนี้

(1) ศูนย์มีการเตรียมตัวรับสถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 โดยพบว่า ศูนย์ได้ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยปรับแนวคิดการบริหารงานให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลง และการเตรียมพร้อมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

(2) บริบทชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการ โดยพบว่า บริบทของศูนย์มีจุดเด่น หลายประการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ เป็นศูนย์รวมความรักความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของ ประชาชน เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางวนศาสตร์ มีแหล่งวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย ที่สืบทอดกันมานับร้อยปี และมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและเชิงเกษตร

(3) นโยบาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ มีความชัดเจน โดยพบว่า นโยบาย กฎระเบียบของศูนย์ เป็นไปตามกฎระเบียบของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และสอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาล คือ เพื่อการพัฒนาคนทุกช่วงวัยโดยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน

(4) บทบาทภาครัฐและเครือข่ายส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการ โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและชุมชนได้ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นและหรือเงินทุนในรอบ ปีงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งศูนย์แห่งนี้มีโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งชุมชนได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนโครงการจนประสบความสำเร็จตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และช่วยให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

(5) การกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์มีมาตรฐาน โดยพบว่า ศูนย์ได้ปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ตามที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้เป็นศูนย์ที่มีศักยภาพและมีมาตรฐาน และได้รับการกำกับติดตามคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์จากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาตรฐานคุณภาพตามที่กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2) ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้

(1) โครงสร้างการบริหารศูนย์มีความชัดเจน โดยพบว่า โครงสร้างการบริหารศูนย์เป็นไปตามแนวทางและหลักเกณฑ์ตามที่กรมศานากำหนด โดยเป็นรูปแบบคณะกรรมการบริหารที่มีความชัดเจนครบทุกองค์ประกอบ อีกทั้งยังมีแนวทางการบริหารงานโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมด้วยพลังบวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียน/ส่วนราชการ

(2) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า เจ้าอาวาสวัดมงคลวรารามซึ่งเป็นผู้บริหารศูนย์เป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีคุณลักษณะและความสามารถนำองค์การให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงานตลอดจนกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังแสดงภาวะผู้นำทางด้านการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรของสถานศึกษาและเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาควบคู่กับกิจกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม

(3) คณะกรรมการบริหารมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยพบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์มีวิสัยทัศน์พร้อมที่จะบริหารจัดการศูนย์ให้ทันกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป และให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในการให้คำปรึกษาแนะนำ กำกับติดตามดูแลการดำเนินงานของศูนย์ รวมทั้งมีบทบาทเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและผู้ปกครองเพื่อทำกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน

(4) ครูและบุคลากรอื่นมีคุณสมบัติที่เหมาะสม โดยพบว่า ในปัจจุบันครูและบุคลากรอื่นของศูนย์ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี และบุคลากรทุกคน โดยเฉพาะครูผู้สอนได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารศูนย์ ที่เป็นไปตามคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ตามความเหมาะสมของตำแหน่งที่รับสมัครด้วยความยุติธรรม

(5) การได้รับงบประมาณสนับสนุนการบริหารงาน โดยพบว่า ศูนย์ได้รับงบประมาณจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม เป็นงบปกติประจำปี แต่ก็เพียงพอเฉพาะในการบริหารจัดการการดำเนินงานทั่วไป นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณสนับสนุนบางส่วนมาจาก

องค์การบริหารส่วนตำบลสาคร และจากผู้บริหารของศูนย์ได้เสียสละเงินส่วนตัวเพื่อให้การบริหารกิจกรรมของศูนย์มีความสะดวกและคล่องตัว

(6) หลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์มีมาตรฐานตามที่กำหนด โดยพบว่า ศูนย์ได้กำหนดจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนตามที่กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด และมีแนวทางการจัดกิจกรรมคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

(7) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เอื้อต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยพบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของศูนย์มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ศูนย์ได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษาอื่น ๆ และองค์การบริหารส่วนตำบลสาครเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรมอย่างหลากหลายในการพัฒนาผู้เรียน

(8) ข้อมูลสารสนเทศมีความครอบคลุมในทุกมิติ โดยพบว่า ข้อมูลสารสนเทศของศูนย์มีบริบทของสภาพแวดล้อมทั้งมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ มิติการปกครอง มิติสาธารณสุข และมิติสิ่งแวดล้อม โดยศูนย์ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการประกอบการจัดการเรียนการสอน และเป็นสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันของทุกหน่วยงานในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชน

3) กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการ ศพอ. วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ ปรากฏดังนี้

(1) การกำหนดมาตรฐานของศูนย์มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า คณะกรรมการศูนย์ดำเนินการบริหารจัดการศูนย์ตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัดที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ได้มีการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์และชุมชน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน โดยมีกรอบประเมินและพัฒนาตนเองตามมาตรฐานใน 2 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์ซึ่งมีเกณฑ์การส่งเสริมให้ศูนย์ดำเนินการบริหารจัดการอย่างมีระบบ โดยพิจารณาใน 3 ด้าน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างเครือข่าย

(2) ผู้บริหารบริหารจัดการศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบว่า ผู้บริหารศูนย์สามารถบริหารงานทั่วไป บริหารงานวิชาการ และงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนาและคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ผู้บริหารศูนย์ได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด นอกจากนี้ ผู้บริหารมีภารกิจอื่นที่สำคัญต้องบริหารจัดการอีก 3 เรื่องเพื่อให้บริการแก่ชุมชน ได้แก่ การเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และการเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน

(3) การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศูนย์มีความยืดหยุ่น และสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยพบว่า ศูนย์ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรของสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรที่กรมการศึกษากำหนด และมุ่งเน้นให้ทุกภาค ส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงมีความยืดหยุ่นและ สอนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ในส่วนของกรวัดประเมินผลได้มุ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะนิสัย และทักษะชีวิตเพื่อให้ผู้เรียน เน้นคุณภาพควบคู่คุณธรรมมากกว่าจะเน้นในเชิงวิชาการ

(4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียน โดยพบว่า ศูนย์มี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชน ซึ่งเป็น แหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากชุมชนของวัดมงคลวรารามได้สร้างเป็นต้นแบบด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานทั้งในด้านวิถีชีวิตและ วิธีการประกอบอาชีพ

(5) การนิเทศกำกับติดตามการเรียนการสอนเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน โดยพบว่า คณะกรรมการศูนย์และผู้นำชุมชน พร้อมด้วยกรรมการวัดมีการประชุมร่วมกันเป็น ประจำทุกเดือนเพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานทั้งเรื่องการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งได้มีการ จัดประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนดำเนินงานตามนโยบาย โครงการ หรือกิจกรรมที่ได้รับผิดชอบร่วมกันใน การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม พร้อมรายงานผลการดำเนินงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(6) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการบริหารจัดการของศูนย์ มีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัดมงคลวราราม และ โรงเรียนที่เรียกว่า พลังบวร ทำให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำและร่วมกัน ประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ โดยวัดได้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ร่วมวางแผน ดำเนินการพัฒนา ชุมชน และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร และมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดี ของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4) ผลผลิตของการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ที่ประสบความสำเร็จ
ปรากฏดังนี้

(1) คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด โดยพบว่า คุณภาพผู้เรียนมีสถิติเป็นที่น่าพอใจ และอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นักเรียนสามารถสอบได้นักธรรมชั้นตรี เกินครึ่ง ส่งผลให้มีจำนวนผู้สมัครเข้ามาเรียนเพิ่มมากขึ้น และสถิติการสอบผ่านก็สูงขึ้น ทำให้สามารถต่อยอดสอบ นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอกต่อไปได้ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน

(2) คุณภาพการสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยพบว่า ครูผู้สอนอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว มีบุคลิกภาพที่ดี และมีความมุ่งมั่นให้กับการเรียนการสอนและการ

จัดกิจกรรมของศูนย์ เนื่องจากครูที่มาทำการสอนในศูนย์นั้นต้องผ่านการคัดเลือก โดยคณะกรรมการของศูนย์มีเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในกาคัดเลือก โดยเฉพาะมุ่งเน้นเรื่องการมีคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู อีกทั้งศูนย์ได้ส่งครูผู้สอนและบุคลากรไปเรียนเพิ่มเติมหลักสูตรทางการศึกษา ทำให้ครูผู้สอนและบุคลากรได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน

(3) ความสัมพันธ์ระหว่าง ศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยพบว่า ศูนย์มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองและชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ช่วยเติมความสามารถและศักยภาพให้กับผู้ปกครองและชุมชน และสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ได้อย่างเข้มแข็ง จนชุมชนของวัดได้รับการคัดเลือกและจัดตั้งเป็นชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวราราม

5) ปัจจัยและเงื่อนไขอุปสรรคต่อการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้

(1) หน่วยงานภายนอกที่เป็นระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์โดยหน่วยงานภายนอกทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำกัด

(2) การจัดการศึกษาของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่การให้บริการเฉพาะนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น เนื่องจากชุมชนของวัดมงคลวราราม มีครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลามด้วย และบางครอบครัวอยากให้ลูกได้เรียนศาสนาพุทธเพื่อเป็นการขัดเกลาด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งศูนย์ควรปรับปรุงการให้บริการทางการศึกษาให้ยืดหยุ่นยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่จะให้เด็กศาสนาอิสลามมาเรียนกับศาสนาพุทธเพื่อที่จะหล่อหลอมให้เด็กได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขโดยที่ไม่เอาศาสนามาขวางกันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนซึ่งศูนย์ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ

(3) งบประมาณของศพอ.วัดมงคลวราราม ยังมีจำกัด โดยพบว่า ศูนย์ได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการศูนย์จากหน่วยงานต้นสังกัดจำนวนจำกัด ทำให้ครูผู้สอนยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบางครั้งครูต้องออกค่าใช้จ่ายเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนเอง ด้วยเหตุนี้ ศูนย์ต้องพยายามแสวงหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำมาสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาให้มีความเหมาะสม

(4) ที่ตั้งของศพอ.วัดมงคลวรารามมีความห่างไกลจากโรงเรียนที่มาร่วมกิจกรรม โดยพบว่า การเดินทางมาเรียนที่ศูนย์ไม่ค่อยสะดวก มีความห่างไกล และบางครั้งมีอันตรายระหว่างการเดินทาง ดังนั้น ควรมีการรับส่งนักเรียนเพื่อที่นักเรียนจะได้เดินทางมาเรียนได้อย่างสะดวก

(5) *หลักสูตรของศพอ. วัตมงคลวรารามยังไม่ทันสมัย* โดยพบว่า หลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนยังเป็นเนื้อหาแบบเดิม ๆ ไม่ได้ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป

1.3.2 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัตมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

1) ปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการบริหารจัดการ ศพอ. วัตมงคลวราราม มีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) *โครงสร้างบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัตมงคลวรารามควรมีความยืดหยุ่นให้มากยิ่งขึ้น* โดยพบว่า แม้ว่าโครงสร้างบริหารศูนย์มีแผนผังการบริหารศูนย์ที่มีโครงสร้างงานและสายบังคับบัญชาชัดเจน ไม่ซับซ้อน และกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามศูนย์สามารถปรับเพิ่มหรือลดบางฝ่ายโดยเฉพาะตัวบุคลากรให้เหมาะสมกับบริบทของศูนย์ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานที่แท้จริงของศูนย์และสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

(2) *ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ควรเน้นภาวะผู้นำแบบบูรณาการ* โดยพบว่า ผู้บริหารศูนย์ต้องมีทัศนคติที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นผู้นำในหลากหลายมิติ อาทิ การบริหารจัดการทั่วไป การบริหารด้านวิชาการ และความเป็นผู้นำทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่ใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และคุณธรรมเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจบริหารงานและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีความรับผิดชอบ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และเป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

(3) *การบริหารจัดการครูและบุคลากรอื่นควรมีความชัดเจนทั้งในเรื่องคุณภาพและปริมาณของครู* โดยพบว่า ศูนย์มีการกำหนดวิธีปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจในการทำงานตั้งแต่ก่อนที่บุคลากรจะเริ่มปฏิบัติงาน อีกทั้งครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอจนมีความรู้ความสามารถในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีจำนวนครูเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ดังนั้น ศพอ. ต้องเตรียมพร้อมในการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มความสามารถด้วยเพื่อเป็นหลักประกันว่า ศูนย์จะมีบุคลากรที่มีคุณภาพเพียงพอและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

(4) *การบริหารจัดการด้านผู้เรียนควรเน้นความเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก* โดยพบว่า จำนวนนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาควรอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ยึดเอาคุณภาพเป็นหลัก และไม่เน้นปริมาณ ส่วนทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อศูนย์ก็จะมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ สำหรับนักเรียนที่มี

ทัศนคติที่ไม่ดีต่อศูนย์เพราะคิดว่า การคัดเลือกนักเรียนให้มาร่วมกิจกรรมกับศูนย์ยังไม่มีความสะดวกกัน ดังนั้น แนวทางที่ศูนย์ควรพิจารณา คือ ต้องบริหารจัดการเพื่อให้เด็กได้เข้ามาเรียนที่ศูนย์โดยไม่ต้องผ่านการคัดเลือก แต่เปิดโอกาสให้เด็กได้มาเรียนตามความสมัครใจ และส่งเสริมให้โรงเรียนพานักเรียนมาทำกิจกรรมที่วัดเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าได้ร่วมกิจกรรมกับศูนย์อย่างสะดวก

(5) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามควรระดมทรัพยากรการศึกษาให้เพียงพอและเหมาะสม โดยพบว่า แม้ว่าศูนย์จะได้รับงบประมาณจากกรมการศาสนา เป็นงบปกติประจำทุกปี และมีแนวโน้มได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี อย่างไรก็ตาม งบประมาณที่ได้รับยังมีความจำกัดและเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดผู้เรียน โดยเฉพาะในการบริหารงานวิชาการที่ครูต้องใช้สื่ออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีให้ทันการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น งบประมาณยังเป็นอุปสรรคในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์ ซึ่งคณะผู้บริหารศูนย์ควรมีการรณรงค์ในการหางบประมาณเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

(6) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามควรสนับสนุนสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบว่า สภาพแวดล้อมภายในศูนย์สะอาด ปราศจาก สิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ แต่พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุง คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อใช้เป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนการเรียนการสอนระหว่างศูนย์ต่อศูนย์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันและเป็นแนวทางให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดี

(7) ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของ ศพอ.วัดมงคลวรารามควรมีการดำเนินการที่ทันสมัยโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ โดยพบว่า ศูนย์ ต้องมีการพัฒนาระบบ Network ที่มีระบบ Wifi ในการเชื่อมต่ออุปกรณ์มือถือเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในทุกพื้นที่ภายในศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพและมีความเสถียร และเพื่อให้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีความทันสมัยและกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้เครื่องคอมพิวเตอร์ควรหาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี

2) กระบวนการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้

(1) ภารกิจของผู้บริหารศูนย์ด้านวิชาการควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด โดยพบว่า ผู้บริหารศูนย์มีภารกิจที่ค่อนข้างมากและหลากหลายตำแหน่งที่ดำรงอยู่ แต่มีภารกิจสำคัญคือ การบริหารจัดการศูนย์ให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องมีจุดเด่นที่สามารถเข้าใจ

หลักสูตรของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างชัดเจน เพื่อที่จะได้บริหารจัดการงานวิชาการของศูนย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

(2) การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา โดยพบว่า การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศูนย์จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักสูตรสถานศึกษาตามที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนต้องให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาตามหลักของ “พลังบวร” ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด และต้องดำเนินการตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2550 เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนและประชาชนในชุมชน

(3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบว่า แนวการบริหารศพอ. วัดมงคลวราราม ในด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องดำเนินการตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของกรมการศาสนา เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และมีแนวปฏิบัติที่ยึดโยงกับหลักคุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมไทยและเป็นแหล่งพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปในอนาคต

(4) การนิเทศกำกับติดตามควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานต้นสังกัด โดยพบว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามมีกระบวนการนิเทศกำกับติดตามการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์ ผู้นำชุมชน และกรรมการวัด เพื่อติดตามการดำเนินงานทั้งเรื่องการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผลของการนิเทศกำกับติดตามต้องนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด

(5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างทั่วถึง โดยพบว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามมีแนวทางการบริหารโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และเกิดโครงการที่เป็นแหล่งเรียนรู้ อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ศพอ.วัดมงคลวรารามไม่พบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่จากข้อมูลพบว่า การมีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์โดยหน่วยงานภายนอก ทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความจำกัด

3) ปัจจัยผลผลิตของการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ปรากฏดังนี้

(1) ด้านผู้เรียนควรเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยพบว่า ผู้เรียนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสามัญสู่นักเรียนจากโรงเรียนภายนอกไม่ได้ ดังนั้น ศพอ.วัดมงคลวรารามควรช่วยสอนเสริมวิชาสามัญ แต่ควรให้ความสำคัญกับวิชาเลือกพิเศษอื่นที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตตามความสนใจของผู้เรียน และความเหมาะสมของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

(2) ด้านครูผู้สอนควรเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้มากยิ่งขึ้น โดยพบว่า การบริหารของศพอ.วัดมงคลวรารามยังคงต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นในเรื่องการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการเรียนการสอน คณะครูส่วนใหญ่แม้ว่าจะพึงพอใจในการบริหารงานวิชาการของศูนย์ที่มีการสนับสนุนให้นำสื่อการสอนสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่ครูก็ยังคงต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันการเปลี่ยนแปลง

(3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนควรได้รับการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม มีความโดดเด่นเพราะได้ใช้หลักการบริหารของ พลังบวร ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนในการขับเคลื่อนให้ศพอ. วัดมงคลวราราม เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ซึ่งสะท้อนว่า การบริหารจัดการศึกษาตามหลักพลังบวรของศพอ.วัดมงคลวราราม ควรได้รับการพัฒนาและธำรงรักษาให้มีความมั่นคงสืบไป

2. อภิปรายผล

จากผลการถอดบทเรียนการบริหารจัดการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม พร้อมทั้งศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการ ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่สำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

2.1 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ได้บริหารจัดการศึกษาจนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับเชิงประจักษ์ของผู้ปกครอง และชุมชน โดยเฉพาะบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบและตามอัธยาศัยให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยมีเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนเพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข

(กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ทั้งนี้เป็นเพราะ ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการบริหารจัดการ การศึกษาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับการบริหารองค์การตามทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด ซึ่ง Lunenburg and Omstein (2012 อ้างถึงใน รัตนา ดวงแก้ว, 2557) ได้เสนอว่า การบริหารองค์การให้ ประสบความสำเร็จต้องมองว่า สถานศึกษาในฐานะองค์การเป็นระบบหนึ่งทีประกอบด้วยชุดของ องค์ประกอบ 5 ประการที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์การร่วมกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการเปลี่ยนแปลง ผลลัพธ์ ข้อมูลย้อนกลับ และสภาพแวดล้อม โดยองค์ประกอบ เหล่านี้ต้องประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่สถานศึกษามุ่งหวัง ซึ่งในกรณี ของ ศพอ.วัดมงคลวราราม จากการถอดบทเรียน พบว่า การทำงานที่ประสานอย่างเป็นเหตุเป็นผลของ องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ทำให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่องและเป็นที่ยอมรับอย่าง กว้างขวางของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของศูนย์ ได้แก่ 1) *คุณภาพผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่ หลักสูตรสถานศึกษากำหนด* ซึ่งจะเห็นได้ว่า สถิติจำนวนนักเรียนที่ประสงค์จะเข้ามาเรียนที่ศูนย์แห่งนี้มี เพิ่มขึ้นและอยู่ในเกณฑ์ที่ดี นักเรียนสามารถสอบได้นักธรรมชั้นตรีเกินครึ่ง และสามารถต่อยอดสอบ นักธรรมชั้นโทและชั้นเอกต่อไปได้ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน 2) *คุณภาพ การสอนของครูสอดคล้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู* โดยพบว่า ครูผู้สอนอุทิศตน เสียสละเวลาส่วนตัว มีบุคลิกภาพที่ดี และมีความมุ่งมั่นให้การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของศูนย์ พร้อมทั้งได้พัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และ 3) *ความสัมพันธ์ระหว่าง ศพอ.วัดมงคลวรารามกับผู้ปกครองและชุมชนมีความเข้มแข็ง* โดยพบว่า ศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชนมีความสัมพันธ์และร่วมทำกิจกรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ ช่วยเติมความสามารถและศักยภาพให้กับผู้ปกครองและชุมชนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และวิชาชีพ จน ได้รับการคัดเลือกและจัดตั้งเป็นชุมชนคุณธรรมวัดมงคลวราราม ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ศพอ.วัดมงคลวราราม ได้บรรลุบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญ 3 ประการ ตามที่หน่วยงานต้นสังกัด กำหนด คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมอาชีพของชุมชน (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจินตนิท หนูชู (2557) ที่แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบบริหารจัดการศึกษา 8 องค์ประกอบเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองและชุมชน 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 8 ประการดังกล่าว ต่างก็เกี่ยวข้องกับปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ในการ บริหารจัดการศึกษา แต่ทว่าผู้วิจัยไม่ได้ระบุถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมอย่างชัดเจน

ในทางตรงข้าม ผลการวิจัยของพระมหาทรงยศ แทนยัง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และราชันย์ บุญธิมา (2560) พบว่า การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมยังไม่ประสบความสำเร็จทั้งนี้เป็นเพราะพบปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาทั้งด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการบริหารจัดการ และผลลัพธ์ของการบริหาร ที่เกี่ยวกับด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านชุมชน ด้านผู้เรียน ด้านโครงสร้าง ด้านอาคารสถานที่ และด้านสื่ออุปกรณ์

2.2 เมื่อพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามที่ส่งผลให้ศูนย์ประสบความสำเร็จดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2.1 ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

2.1.1 ด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของชุมชนเอื้อต่อการบริหารจัดการของศูนย์เป็นอย่างมาก และมีความโดดเด่น เนื่องจากเป็นบริบทที่เป็นศูนย์รวมความรักและศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชนรวมทั้งคนในชุมชน และยังเป็นแหล่งเรียนรู้พื้นที่สีเขียว เป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางวนศาสตร์ สถานที่บรรยากาศร่มรื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านวิชาการและวิชาชีพที่หลากหลาย อีกทั้งศูนย์ยังมีภาครัฐและเครือข่ายที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นหรืองบประมาณซึ่งมีจำนวนไม่มากนักและอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการบริหารจัดการทางวิชาการ ทำให้ศูนย์มีงบประมาณเพิ่มขึ้นแม้จะไม่มากนัก เพื่อนำมาสนับสนุนการบริหารจัดการของศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ที่กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีคุณภาพ นอกจากนี้ พบว่าเครือข่ายของศูนย์ยังได้ร่วมมือกันขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ซึ่งเป็นนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โดยส่งเสริมการใช้หลักการ 3 ประการ คือ บ้าน วัด และโรงเรียนในการบริหารจัดการศูนย์จนประสบความสำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารและกรรมการบริหารศูนย์ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนและผู้ปกครองเป็นศูนย์กลางและใช้หลักการทำงานแบบสามประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันกระทำกิจกรรมอย่างยั่งยืน โดยศูนย์เข้าไปทำกิจกรรม ดูแล ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกรมการศาสนาที่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3 ประการ คือ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมของชุมชน และเป็นศูนย์กลางส่งเสริมอาชีพของชุมชน (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ในขณะที่ผลงานวิจัยของพระมหาทรงยศ แทนยัง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และราชันย์ บุญธิมา (2560) ได้พบว่า การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานครมีปัญหาด้านชุมชน คือ ชุมชนไม่เห็นคุณค่าของศูนย์ที่มีต่อสังคมส่วนรวม และศูนย์ไม่ได้ประสานงานกับผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน รวมทั้งขาดความร่วมมือกับชุมชนในการจัด

กิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม สามารถเป็นแนวทางให้กับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ ได้

2.1.2 ด้านปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารศูนย์มีลักษณะของผู้นำแบบบูรณาการ ได้แก่ การเป็นผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา โดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทั้งในการวางแผนปฏิบัติงาน ตลอดจนการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ได้เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเพื่อร่วมพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังแสดงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำการเรียนการสอน โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า “ทักษะที่สำคัญดังกล่าวที่เราควรหันมาให้ความสำคัญ เช่น การปรับตัว การคิดเป็นระบบ การสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานร่วมกับคนอื่น ซึ่งเป็นทักษะที่นำไปใช้ได้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน” อีกทั้งท่านได้ย้ำถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ครูได้นำสู่การปฏิบัติว่า “ต้องให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยที่การเรียนการสอนวิธีใดก็ได้ หรือว่าทำให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ โดยให้เขามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้นั้นอย่างเต็มที่ ไม่ใช่แค่ว่านั่งอยู่เฉย ๆ” จึงเห็นได้ว่า ผู้บริหารของ ศพอ.วัดมงคลวรารามได้ใช้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการ คือ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Marina, Thomas, Pornputtkul and Surungkapirat (2017) ที่ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการศึกษาและการพัฒนาครูของไทยในศตวรรษที่ 21 และพบว่า บทบาทการบริหารงานของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ต้องใช้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการใน 5 แบบ ได้แก่ ภาวะผู้นำการเรียนการสอน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบร่วมมือรวมพลัง ภาวะผู้นำที่เสริมสร้างความเข้มแข็ง และภาวะผู้นำที่สร้างแรงจูงใจ ดังนั้น การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงต้องใช้ภาวะผู้นำแบบบูรณาการเพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาความท้าทายที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนให้ประสบความสำเร็จ

อีกทั้ง ศพอ.วัดมงคลวรารามมีการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการบริหารซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ และควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในภารกิจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านการเงิน และได้บริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้การขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ประสบความสำเร็จ และจากสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารศูนย์จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการฯ มีวิสัยทัศน์พร้อมที่จะบริหารจัดการศูนย์ให้ทันกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป และเห็นความสำคัญของการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในการสร้างความสัมพันธ์ ความผูกพันที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชนในการทำกิจกรรม ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมโดดเด่น และศูนย์ประสบความสำเร็จเช่นกัน ดังที่คณะกรรมการฯ ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการเชื่อมความสัมพันธ์สร้างสายใยในชุมชน ... ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากพื้นฐานของความร่วมมือในชุมชนที่จัดการโดยชุมชนและโรงเรียน” การบริหารในรูปแบบคณะกรรมการนี้สอดคล้องกับหลักคิดของ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ที่กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารสถานศึกษาแบบกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ครูผู้สอนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้การบริหารจัดการศึกษาของ ศพอ. วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จเช่นกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ครูผู้สอนได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารศูนย์ซึ่งเป็นไปตามคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ตามความเหมาะสมของตำแหน่งที่รับสมัคร โดยเฉพาะมุ่งเน้นเรื่องการมีคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งพบว่า ครูส่วนใหญ่ที่สอนใน ศพอ. วัดมงคลวราราม มีความเสียสละสูงอุทิศตนกับการเรียนการสอนและเป็นตัวแบบที่ดีให้ผู้เรียน และพบว่า ทั้งครูและบุคลากรอื่นของศูนย์มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า “ครูส่วนใหญ่จะสอนตั้งแต่เริ่มแรกจะไม่ลาออก นอกจากสอบบรรจุเข้ารับราชการได้ถึงจะลาออกจากการเป็นครูที่ศูนย์ ฯ” ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาทรงยศ แทนยัง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และราชันย์ บุญธิมา (2560) ที่พบว่า การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานครมีปัญหาด้านบุคลากร คือ บุคลากรขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน จึงสะท้อนได้ว่าครูของ ศพอ. วัดมงคลวราราม มีความผูกพัน และจงรักภักดีกับองค์กร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าครูผู้สอนของ ศพอ. วัดมงคลวราราม จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมตามเกณฑ์และมีความพึงพอใจกับองค์กร และคณะกรรมการบริหารฯ พยายามจัดสรรงบประมาณที่มีจำนวนจำกัดเพื่อสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น แต่ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ครูยังต้องการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพและมีทักษะการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะยังขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็น โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ประกอบการสอนให้เหมาะสมกับทักษะการเรียนรู้อของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับพระมหาทรงยศ แทนยัง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน, และราชันย์ บุญธิมา (2560) ที่พบว่า การบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานครมีปัญหาด้านงบประมาณที่จัดสรรจากรัฐไม่เพียงพอ และครูผู้สอนขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนและขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้สื่อ ซึ่งข้อเสนอจากงานวิจัยนี้ คือ

ศูนย์ขอการสนับสนุนสื่ออุปกรณ์จากหน่วยงานของรัฐเอกชนและชุมชน และผู้สอนควรใช้อุปกรณ์เหลือใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน และใช้สื่อไอซีซีเอมีเดียเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

2.1.3 ด้านกระบวนการดำเนินการที่สนับสนุนให้การบริหารจัดการ ศพอ.วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า ศพอ. วัดมงคลวราราม มีการกำหนดมาตรฐานศูนย์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมศาสนา ที่ได้กำหนดไว้ และศูนย์ได้ใช้เป็นกรอบในการประเมินและพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้มาตรฐาน ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์ซึ่งพิจารณาใน 3 ด้าน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างเครือข่าย ซึ่งพบว่า ผู้บริหารศูนย์ได้ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการศูนย์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดตามมาตรฐานการศึกษาที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ ดังเช่น การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลของศพอ.วัดมงคลวราราม ได้จัดตามหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ได้มาตรฐานด้านการเรียนรู้ แต่ทั้งนี้ได้ยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาตามหลักของ “พลังบวร” ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด คือ กรมการศาสนา อีกทั้งศูนย์ได้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนทั้งด้านทักษะชีวิตและคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนประกอบการจัดกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรของศพอ.วัดมงคลวรารามยังไม่ทันสมัย โดยพบว่า หลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนยังเป็นเนื้อหาแบบเดิม ๆ ไม่ได้ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไป ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาทรงยศ แท่นยั้ง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิณ และราชันย์ บุญธิดา (2560) ที่พบว่าการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร ปัญหาด้านวิชาการ คือ หลักสูตรไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ขาดการพัฒนาให้ทันสมัย และมีความซ้ำซ้อนกันไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะเป็นเข็มทิศในการเดินทางให้ทราบจุดหมายของการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน ดังนั้น การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและได้มาตรฐานสากลจึงต้องอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันพิจารณากำหนด โดยยึดความต้องการของสังคมเป็นเกณฑ์ และหลักสูตรที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับกรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

1) ควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและเหมาะสมตามโครงการ กิจกรรม และงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในแต่ละแห่ง โดยเฉพาะศูนย์ที่มีผลงานโดดเด่นเชิงประจักษ์

ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้บริหาร คณะกรรมการบริหาร และคณะครูในการบริหารจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานทั่วไปเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งควรจัดสรรทุนการศึกษาของรัฐสำหรับผู้เรียนให้ได้รับทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2) ควรมีมาตรการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจทั้งผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้วยการพิจารณาจัดสรรทุนการศึกษาเรียนต่อของผู้บริหารและครูผู้สอน รวมทั้งสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้เพียงพอ

3) ควรจัดประชุมทางวิชาการเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคลและหน่วยงาน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ซึ่งจะช่วยให้การนำนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดลงสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน

4) ควรสื่อสารอย่างทั่วถึงเพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ตามหลักของ “พลังบวร” เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหน่วยงานต้นสังกัด คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกช่วงวัยของประชาชนให้เป็นคนดี มีคุณค่า มีความสุข

3.1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม

1) ควรนำเสนอผลงานที่ได้รับรางวัลเป็นที่ประจักษ์ในด้านต่าง ๆ แก่สังคม โดยประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานภายนอกที่เป็นระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้รับรู้และเห็นความสำคัญ อันจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะร่วมสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

2) ควรวางแผน ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการจัดหาสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลประกอบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน

3) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาครูให้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเรื่องการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน โดยส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่จำเป็นและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

4) ควรสร้างสรรค์กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่ โดยการสอบถามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งขยายเครือข่ายของศูนย์ให้กว้างขวางและสร้างความสัมพันธ์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยแบบผสมวิธีที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม หรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

3.2.2 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตเมืองและเขตชนบท และนำผลมาศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จ

3.2.3 ควรมีวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยให้คณะกรรมการบริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้ร่วมกันศึกษาปัญหาและดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

3.2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบในการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สกลราชภัฏนครราชสีมา

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). การศึกษาสงเคราะห์งานวิจัยรูปแบบและกระบวนการ การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรุงเทพฯ: ชุมชน-สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2554). แนวทางในการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2562). ระเบียบกรมการศาสนาว่า ด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: ร้าไทยเพรส.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2562). ผู้นำกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษายุคใหม่. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการ พัฒนาทักษะและประสบการณ์วิชาชีพสำหรับผู้นำทางการศึกษา*. (หน่วยที่ 8, น. 1-59). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดุขสิทธิ์น์ โกสุมภ์ศิริ. (2560). ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ – ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21. *วารสารสมาคม นักวิจัย*, 22(3), 110-119.
- ตุลา มหาพสุชานนท์. (2547). *หลักการจัดการ-หลักการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เพิ่มทรัพย์ การพิมพ์.
- ถวิล อรัญเวส. (2544). นักบริหารมืออาชีพในยุคเขตพื้นที่การศึกษา. *วารสารวิชาการ*, 4(2), 17-18.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร และรัตนา ดวงแก้ว. (2556). แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยการบริหารการศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา*. (หน่วยที่ 1, น. 1-73). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). *วิทยาการบริหาร สำหรับนักบริหารมืออาชีพในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2540). *ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- _____. (2543). *ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อนงค์ศิลป์การพิมพ์.
- นวลฉวี งามะณีศรี. (2555). ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์: แนวทางการพัฒนากระบวนการบริหาร โดยมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร-มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- นิพนธ์ กิณางค์. (2543). *หลักการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: ตระกูลไทย.

- นุกูล บุญแข็ง. (2547). *การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กดีเด่น*. น่าน: สุทัศน์การพิมพ์.
- บุปผา พุทธาจักร. (2549). *การประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมือง เชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัย- เชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ประพันธ์ สุริหาร. (2546). *ศัพท์ทางการบริหาร*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- ปิยะสันต์ วรรณภพ, ชัชภูมิ สีชมภู และเชาวฤทธิ์ จันจัน. (2564). *การถอดบทเรียนความสำเร็จของการ บริหารจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาน่าน เขต 2*. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/251079>.
- พระณัฐภูมิ สุทธิโคตร. (2555). *สภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัย- ราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- พระปลัดประพจน์ สุภาโต (อยู่สำราญ). (2555). *การศึกษารูปแบบการบริหารงานของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหาทรงยศ แทนยั้ง, กิตติศักดิ์ อังคะนาวิน และราชันย์ บุญธิมา. (2560). *การศึกษาแนวทางการแก้ไข ปัญหาการบริหารงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสาร บริหารการศึกษา มศว*, 14(27), 88-98.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล.
- ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณะบุตร. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและราชการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.
- รัตนา ดวงแก้ว. (2553). *คู่มือการถอดบทเรียนโครงการพัฒนาชุมชน*. เอกสารอัดสำเนา.
- _____. (2557). *การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน ประมวลสาระชุดวิชา นโยบาย การวางแผน และ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. (หน่วยที่ 11, น. 1-83). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรางคณา จันทร์คง. (2557). *การถอดบทเรียน*. สืบค้นจาก <http://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book571/rsearch571.pdf>.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้สำหรับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ

- วิโรจน์ บุญเรือง. (2559). ความสำคัญของการบริหารวิชาการ. สืบค้นจาก <http://portal.innoroj/pages/1222/>.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศุภวัณย์ พลายน้อย. (2549). *บทเรียนของการถอบทเรียนในการจัดการความรู้ภาคประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- _____. (2562). *น่านวธีวิทยาการถอบทเรียน และการสังเคราะห์ความรู้*. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. (2550). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- สมบัติ บุญประเคน. (2544). ผู้บริหารยุคปฏิรูปการศึกษาตามลักษณะ 5 ป. *วารสารครูขอนแก่น*, 1(2), 20-21.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตีวดีโอ.
- สมศักดิ์ สันธะระเวชญ์. (2542). *การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน: ปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ซี.ดี.เน็ต แอนด์มัลติมีเดีย.
- สมาน อัสวภูมิ. (2541). *เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- สังวาลย์ บัวศรี. (2549). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ศรีสะเกษ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561- 2580: ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา*. สืบค้นจาก <https://drive.google.com/file/d/1XSBMp8OCsawJqECOB-XZLB91-cRrNsEV/view>.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต. (2564). *รายงานผลโครงการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมตามรอยศาสตร์พระราชาร่วมชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน “บวร On Tour”*. เอกสารอัดสำเนา.
- สุจินตนิท หนูชู. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล. *สุทธิปริทัศน์*, 28(86), 234-255.

- สุรเชษฐ์ หนูเอี่ยม. (2553). *การพัฒนาการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในภาค 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2543). สู่มติการเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ. *วารสารวิชาการ*, 3(6), 70-74.
- สุวิมล เอกอรุ. (2529). *สภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เสนาะ ตีเยาว์. (2544). *การบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หวน พันธุ์พันธ์. (2549). *นักบริหารมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2550). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- อโรชา ทองลาว. (2557). *การถอดบทเรียนผลการดำเนินงานโครงการ 9 บวร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม. สืบค้นจาก <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/307787>.
- Amadi- Eric, C. (2008). *Introduction to educational administration: A module*. Port Harcourt, Nigeria: Harey Publications. Retrieved from file:///C:/Users/edasdrat/Downloads/eric23.pdf.
- Caramela, S. (2018). *The management theory of Mary Parker Follett*. Retrieved from <https://www.business.com/articles/management-theory-of-mary-parker-follett/>.
- Marina, O., Thomas, S., Pomputtkul, S., & Surungkipirat, J. (2017). *Administrators' roles in education and Thai's teacher development in the 21st century*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3092448.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สถาบันราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือ

1. ชื่อ พระครูโสภณสุตาทรร
 สถานที่ทำงาน วัดดอนฤกษ์เกษียราราม (วัดเกตุโศภ) อำเภอเกาะกูด จังหวัดภูเก็ต
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดดอนฤกษ์เกษียราราม (วัดเกตุโศภ)
 วุฒิการศึกษา ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การบริหารการศึกษา และการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
 วันอาทิตย์วัดดอนฤกษ์เกษียราราม (วัดเกตุโศภ)
2. ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิราพรรณ คงช่วย
 สถานที่ทำงาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 ตำแหน่ง กรรมการและเลขานุการหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต
 สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 วุฒิการศึกษา ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา)
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ วิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา
3. ชื่อ อาจารย์ ดร.จงกล บัวแก้ว
 สถานที่ทำงาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 ตำแหน่ง อาจารย์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
 วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัย วัฒนธรม และสถิติการศึกษา
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การวิจัยทางการศึกษาและบริหารการศึกษา
4. ชื่อ นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม
 สถานที่ทำงาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา
 ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัดพังงา
 วุฒิการศึกษา ศศ.ม. (การจัดการทางวัฒนธรรม) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การบริหารจัดการงานศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

5. ชื่อ นายทรงราชย์ สุวลักษณ์

สถานที่ทำงาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

วุฒิการศึกษา กศ.ม. (ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ประสบการณ์หรือความชำนาญ การวิเคราะห์และประเมินผลโครงการ

ที่ อว.0602.16 (บ) / 82

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

15 มีนาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

นั้สการ พระครูโสภณสุตาทธ ฌายา ฐานวโร สกฤ แสงวงเวช

สิ่งทีส่งมาด้วย แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย จำนวน 4 ชุด

ด้วยนางจันทนา สิทธิพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทีประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอดลาง จังหวัดภูเก็ต ตามโครงการวิทยานิพนธ์ทีแนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือทีจะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ทีปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือทีจัดทำนั้นมีความครอบคลุม เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอนั้สการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา 089-280-9705

ที่ อว.0602.16 (บ) / 82

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

15 มีนาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจิราพรรณ คงช่วย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย จำนวน 4 ชุด

ด้วยนางจันทนา สิทธิพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษาศาखाวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดผลการศึกษา ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา 089-280-9705

ที่ อว.0602.16 (บ) / 82

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

15 มีนาคม 2565

เรื่อง ขอร้องเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.จกมล บัวแก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย จำนวน 4 ชุด

ด้วยนางจันทนา สิทธิพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา 089-280-9705

ที่ อว.0602.16 (บ) / 82

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

15 มีนาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย จำนวน 4 ชุด

ด้วยนางจันทนา สิทธิพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรินาถ แสนสา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา 089-280-9705

ที่ อว.0602.16 (บ) / 82

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

15 มีนาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน นายทรงราชย์ สุวลักษณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย จำนวน 4 ชุด

ด้วยนางจันทนา สิทธิพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การบริหารจัดการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวราราม อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านกระบวนการวิจัย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือ การวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

เบอร์โทรศัพท์นักศึกษา 089-280-9705

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารศูนย์และผู้บริหารศูนย์

เรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี การศึกษา.....
อาชีพ.....ตำแหน่ง (ในศพอ.).....
ที่อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ตอนที่ 2 คำถามที่ต้องการทราบ

1. การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามมีความโดดเด่นในเรื่องใด และลักษณะความโดดเด่นแต่ละด้านเป็นอย่างไร

- ปัจจัยนำเข้า
- กระบวนการจัดการเรียนการสอน
- ผลลัพธ์
- ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงและพัฒนา

2. มีปัจจัยและเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคล วรารามประสบความสำเร็จ พิจารณาประเด็นต่อไปนี้

2.1 สภาพแวดล้อม

- นโยบาย กฏระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายที่กำกับดูแล ศพอ.
- การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- บริบท และชุมชนที่ ศพอ.ตั้งอยู่

2.2 ปัจจัยนำเข้า

- โครงสร้างบริหารศพอ.
- การสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการ และบุคลากร
- โครงสร้าง และบุคลากร
- การวิเคราะห์นโยบาย และแผนกลยุทธ์
- ภาวะผู้นำ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ศพอ.
- การกิจผู้บริหาร

- คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหาร ศพอ.
- การจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอน
- การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา (เช่น อาคาร สถานที่ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ฯลฯ)

- การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- การใช้ข้อมูลสารสนเทศ
- การบริหารจัดการงบประมาณ
- สื่อการเรียนการสอน
- การบริหารการเงิน บัญชี วัสดุ และทรัพย์สิน
- การจัดสรรเงินเดือน และสวัสดิการอื่น ๆ แก่บุคลากร
- การระดมทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์
- การวางแผนในการพัฒนา กำกับ และติดตามคุณภาพของ ศพอ.

2.3 กระบวนการจัดการศึกษา

- การใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
- การดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพของ ศพอ. ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์
- ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้โดดเด่น
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน
- การวัด และประเมินผล
- การนิเทศกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอน
- การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอน
- การส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

2.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- คุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ.
- ทักษะคตินักเรียนต่อ ศพอ.
- คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
- ค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

- การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- การมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- คุณภาพของครูผู้สอน
- คุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- ความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การมีมนุษยสัมพันธ์
- การลาออกของครู และบุคลากร
- การขาดสอนของครู
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ภายในศูนย์
- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน
- ความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อ ศพอ.
- ความพึงพอใจระหว่างผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

3. มีปัจจัยและเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามให้ประสบความสำเร็จ พิจารณาประเด็นต่อไปนี้

3.1 สภาพแวดล้อม

- นโยบาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายที่กำกับดูแล ศพอ.
- การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- บริบท และชุมชนที่ ศพอ.ตั้งอยู่

3.2 ปัจจัยนำเข้า

- โครงสร้างบริหารศพอ.
- การสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการและบุคลากร
- โครงสร้าง และบุคลากร
- การวิเคราะห์นโยบาย และแผนกลยุทธ์
- ภาวะผู้นำ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ศพอ.

- ภารกิจผู้บริหาร
- คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหาร ศพอ.
- การจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอน
- การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา (เช่น อาคาร สถานที่ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ฯลฯ)

- การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- การใช้ข้อมูลสารสนเทศ
- การบริหารจัดการงบประมาณ
- การบริหารการเงิน บัญชี วัสดุ และทรัพย์สิน
- การจัดสรรเงินเดือน และสวัสดิการอื่น ๆ แก่บุคลากร
- การระดมทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์
- การวางแผนในการพัฒนา กำกับ และติดตามคุณภาพของ ศพอ.

3.3 กระบวนการจัดการศึกษา

- การใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
- การดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพของศพอ. ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐาน ด้านการบริหารจัดการศูนย์
- ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้โดดเด่น
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน
- การวัด และประเมินผล
- การนิเทศกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอน
- การส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

3.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- คุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ.
- ทักษะคตินักเรียนต่อ ศพอ.
- คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
- ค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

- การมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ที่ดี
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- คุณภาพของครูผู้สอน
- คุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- ความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การมีมนุษยสัมพันธ์
- การลาออกของครู และบุคลากร
- การขาดสอนของครู
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ภายในศูนย์
- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน
- ความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อ ศพอ.
- ความพึงพอใจระหว่างผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

4. ท่านมีแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไร โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

สภาพแวดล้อม

- การใช้ประโยชน์ของสภาวะการของโลกในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารจัดการศึกษาของ ศพอ.
- กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายที่กำกับดูแล ศพอ.
- การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร ของ ศพอ.

ปัจจัยนำเข้า

- การสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการ และบุคลากร
- การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหาร ศพอ.
- การวิเคราะห์นโยบาย และแผนการพัฒนาการศึกษาของ ศพอ.
- การจัดทำหลักสูตร และการจัดเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของ ศพอ. และความ

ต้องการของนักเรียน

- การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

- การบริหารจัดการงบประมาณที่รัฐอุดหนุน
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์และนอกศูนย์

กระบวนการจัดการศึกษา

- การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริม วิชาแนะแนว
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน
- การจัดทำแผนการเรียนการสอน
- การเรียนการสอน การแนะแนว
- การวัด และประเมินผล
- การนิเทศกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู
- การส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- การยกระดับคุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ. และโลกใน

ศตวรรษที่ 21

- การปรับทัศนคติของนักเรียนต่อศพอ.
- การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
- การพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์
- การพัฒนาจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ด้านครูผู้สอน

- การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนของผู้สอน
- การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- การเสริมสร้างความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์
- การส่งเสริม และพัฒนาความรู้

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ภายในศูนย์
- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน
- การทำให้ครูมีความพึงพอใจต่อ ศพอ.
- การทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อ ศพอ.
- การทำให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีความพึงพอใจต่อ ศพอ.

แนวการสนทนากลุ่มครูผู้สอน

เรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี
ระดับการศึกษาสูงสุด.....วิชาที่สอนใน ศพอ.....

ตอนที่ 2 คำถามที่ต้องการทราบ

1. การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคล วรารามมีความโดดเด่นในเรื่องใด
และลักษณะความโดดเด่นแต่ละด้านเป็นอย่างไร

- ปัจจัยนำเข้า
- กระบวนการจัดการเรียนการสอน
- ผลลัพธ์
- ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุง และพัฒนา

2. มีปัจจัยและเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จ พิจารณาประเด็นต่อไปนี้

2.1 สภาพแวดล้อม

- นโยบาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายที่กำกับดูแล ศพอ.
- การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- บริบทและชุมชนที่ ศพอ.ตั้งอยู่

2.2 ปัจจัยนำเข้า

- โครงสร้างบริหาร ศพอ.
- การสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการและบุคลากร
- โครงสร้างและบุคลากร
- การวิเคราะห์นโยบาย และแผนกลยุทธ์
- ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารศพอ.
- ภารกิจผู้บริหาร
- คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหาร ศพอ.

- การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน
 - การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา (เช่น อาคาร สถานที่ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ฯลฯ)

- การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- การใช้ข้อมูลสารสนเทศ
- การบริหารจัดการงบประมาณ
- สื่อการเรียนการสอน
- การบริหารการเงิน บัญชี วัสดุ และทรัพย์สิน
- การจัดสรรเงินเดือน และสวัสดิการอื่นๆ แก่บุคลากร
- การระดมทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์
- การวางแผนในการพัฒนา กำกับ และติดตามคุณภาพของ ศพอ.

2.3 กระบวนการจัดการศึกษา

- การใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
 - การดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพของศพอ. ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐาน ด้านการบริหารจัดการศูนย์

- ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้โดดเด่น
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน
- การวัด และประเมินผล
- การนิเทศกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอน
- การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอน
- การส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

2.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- คุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ.
- ทักษะคตินักเรียนต่อ ศพอ.
- คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
- ค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

- การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- การมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- คุณภาพของครูผู้สอน
- คุณธรรมจรรยาบรรณ และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- ความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การมีมนุษยสัมพันธ์
- การลาออกของครู และบุคลากร
- การขาดสอนของครู
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ภายในศูนย์
- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน
- ความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อ ศพอ.
- ความพึงพอใจระหว่างผู้ปกครอง และชุมชนต่อศพอ.

3. มีปัจจัยและเงื่อนไขอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

วันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ พิจารณาประเด็นต่อไปนี้

3.1 สภาพแวดล้อม

- นโยบาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายที่กำกับดูแล ศพอ.
- การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- บริบทและชุมชนที่ ศพอ.ตั้งอยู่

3.2 ปัจจัยนำเข้า

- โครงสร้างบริหารศพอ.
- การสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการและบุคลากร
- โครงสร้าง และบุคลากร
- การวิเคราะห์นโยบาย และแผนกลยุทธ์
- ภาวะผู้นำ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ศพอ.
- ภารกิจผู้บริหาร

- คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหาร ศพอ.
- การจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอน
- การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา (เช่น อาคาร สถานที่ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ฯลฯ)

- การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- การใช้ข้อมูลสารสนเทศ
- การบริหารจัดการงบประมาณ
- การบริหารการเงิน บัญชี วัสดุ และทรัพย์สิน
- การจัดสรรเงินเดือน และสวัสดิการอื่นๆ แก่บุคลากร
- การระดมทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์
- การวางแผนในการพัฒนา กำกับ และติดตามคุณภาพของ ศพอ.

3.3 กระบวนการจัดการศึกษา

- การใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
- การดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพของ ศพอ. ทั้งมาตรฐานด้านการเรียนรู้ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศูนย์
- ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้โดดเด่น
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน
- การวัด และประเมินผล
- การนิเทศกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอน
- การส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนต่อ ศพอ.

3.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- คุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ.
- ทักษะคตินักเรียนต่อ ศพอ.
- คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
- ค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิต ที่ดี

- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- คุณภาพของครูผู้สอน
- คุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- ความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การมีมนุษยสัมพันธ์
- การลาออกของครู และบุคลากร
- การขาดสอนของครู
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ภายในศูนย์
- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครองและชุมชน
- ความพึงพอใจของครูผู้สอนต่อ ศพอ.
- ความพึงพอใจระหว่างผู้ปกครอง และชุมชนต่อ ศพอ.

4. ท่านมีแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไร โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

สภาพแวดล้อม

- การใช้ประโยชน์ของสภาวะการของโลกในศตวรรษที่ 21 ในการบริหารจัดการศึกษาของ ศพอ.
- กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายที่กำกับดูแล ศพอ.
- การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
- การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร ของ ศพอ.

ปัจจัยนำเข้า

- การสรรหา คัดเลือก และแต่งตั้งคณะกรรมการ และบุคลากร
- การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหาร ศพอ.
- การวิเคราะห์นโยบาย และแผนการพัฒนาการศึกษาของ ศพอ.
- การจัดทำหลักสูตร และการจัดเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของ ศพอ. และความ

ต้องการของนักเรียน

- การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- การบริหารจัดการงบประมาณที่รัฐอุดหนุน

- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์

กระบวนการจัดการศึกษา

- การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริม วิชาแนะแนว
- การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน
- การจัดทำแผนการเรียนการสอน
- การเรียนการสอน การแนะแนว
- การวัด และประเมินผล
- การนิเทศกำกับติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู
- การส่งเสริมความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนต่อ ศพอ.

ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- การยกระดับคุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ. และโลกในศตวรรษที่ 21
- การปรับทัศนคติของนักเรียนต่อศพอ.
- การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
- การพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์
- การพัฒนาจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ด้านครูผู้สอน

- การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนของผู้สอน
- การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- การเสริมสร้างความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์
- การส่งเสริม และพัฒนาความรู้

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ภายในศูนย์
- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน
- การทำให้ครูมีความพึงพอใจต่อ ศพอ.
- การทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อ ศพอ.
- การทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีความพึงพอใจต่อ ศพอ.

แนวการสนทนากลุ่มผู้ปกครองและผู้นำชุมชน

เรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี
ระดับการศึกษาสูงสุด.....อาชีพ.....
ที่อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ตอนที่ 2 คำถามที่ต้องการทราบ

1. การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคล วรารามมีความโดดเด่นในเรื่องใด และลักษณะความโดดเด่นแต่ละด้านเป็นอย่างไร

- ปัจจัยนำเข้า
- กระบวนการจัดการเรียนการสอน
- ผลลัพธ์
- ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุง และพัฒนา

2. มีปัจจัย และเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์ วัดมงคลวรารามประสบความสำเร็จ พิจารณาประเด็นต่อไปนี้

2.1 สภาพแวดล้อม

- บริบท และชุมชนที่ ศพอ.ตั้งอยู่
- การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับศตวรรษที่ 21
- การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด-19 กับผลกระทบในการจัดการศึกษา

ของ ศพอ.

2.2 ปัจจัยนำเข้า

- ลักษณะของผู้บริหารศพอ.
- คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหาร ศพอ.
- การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- งบประมาณที่รัฐอุดหนุนการจัดการเรียนการสอน
- เงินทุนจากรัฐในการใช้จ่ายทางการศึกษา
- การระดมทรัพยากร และการลงทุนทางการศึกษา
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์และนอกศูนย์

- การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน

2.3 กระบวนการจัดการศึกษา

- หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
- ปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้โดดเด่น
- ปัจจัยที่ส่งเสริมงานสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและชุมชนของ ศพอ. ให้โดดเด่น
- ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและชุมชนของ ศพอ. และ

แนวทางแก้ไข

2.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- ผลสัมฤทธิ์ของผู้บุตรหลาน
- คุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานของ ศพอ.
- ทักษะคติของนักเรียนต่อ ศพอ.
- คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
- ค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- การมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
- มีสิ่งใดที่ควรปรับปรุง และพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- คุณภาพของครูผู้สอน
- คุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
- ความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอน
- การมีมนุษยสัมพันธ์
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาครูผู้สอนให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครองและชุมชน
- ความพึงพอใจระหว่างผู้ปกครอง และชุมชน ที่มีต่อ ศพอ.
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง ศพอ. ผู้ปกครองและชุมชน

3. ท่านมีแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไร โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

3.1 สภาพแวดล้อม

- การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้ประสบความสำเร็จหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

3.2 ปัจจัยนำเข้า

- การจัดการหลักสูตรการเรียน การสอนให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์ให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- การเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- การส่งเสริมทุนการศึกษา
- การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- การส่งเสริมงานสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปกครอง และชุมชนของ ศพอ. ให้ประสบความสำเร็จหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

3.3 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- การพัฒนาคุณภาพ และคุณลักษณะของผู้เรียนให้ดีขึ้น
- การเสริมสร้างทัศนคติของนักเรียนต่อ ศพอ. ให้ดีขึ้น
- การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้ดีขึ้น
- การสร้างค่านิยมที่พึงประสงค์ให้ดีขึ้น
  - การเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- การพัฒนาคุณภาพของผู้สอนให้ดีขึ้น
- การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพให้ดีขึ้น
- การเสริมสร้างความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอนให้ดีขึ้น
- การเสริมสร้างความมีมนุษยสัมพันธ์ของครูให้ดีขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
- การเสริมสร้างความพึงพอใจของระหว่างผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อศพอ.ให้ดีขึ้น

แนวการสนทนากลุ่มนักเรียน

เรื่อง การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ประสบความสำเร็จ:
กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี กำลังศึกษาชั้น.....

ตอนที่ 2 คำถามที่ต้องการทราบ

1. นักเรียนคิดว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวรารามมีความโดดเด่นในเรื่องใด และลักษณะความโดดเด่นในเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างไร
  - ปัจจัยนำเข้า
  - กระบวนการจัดการเรียนการสอน
  - ผลลัพธ์
  - ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุง และพัฒนา
2. นักเรียนคิดว่าอะไรที่ทำให้การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ประสบความสำเร็จ พิจารณาประเด็นต่อไปนี้
  - 2.1 สภาพแวดล้อม
    - บริบทและชุมชนที่ ศพอ.ตั้งอยู่
    - การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับศตวรรษที่ 21
    - การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 กับการจัดการเรียนการสอน
  - 2.2 ปัจจัยนำเข้า
    - คุณลักษณะของผู้บริหารศพอ.
    - คุณธรรม และจริยธรรมของผู้บริหาร ศพอ.
    - การจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน
    - การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
    - ความพร้อมของอาคาร สถานที่ สื่อการสอน และเทคโนโลยี
    - ความเหมาะสมของหลักสูตร และรายวิชาที่เรียน
    - ความพอเพียงของเงินทุนจากรัฐในการใช้จ่ายทางการศึกษาให้นักเรียน
  - 2.3 กระบวนการจัดการศึกษา
    - การบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
    - การจัดการเรียนการสอนวิชาเสริมให้โดดเด่น

- ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 ต่อการเรียนรู้
- ความมีอิสระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
- การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- การวัดและประเมินผล

2.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
- ความรู้ในห้องเรียนสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
- ทักษะคิดของนักเรียนต่อ ศพอ.
- คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
- การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- การมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
- สิ่งที่นักเรียนต้องการปรับปรุง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ด้านครูผู้สอน

- คุณภาพของครูผู้สอน
- คุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณต่อวิชาชีพของครู
- ความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอนของครู
- การมีมนุษยสัมพันธ์ของครู
- การขาดสอนของครู
- สิ่งที่ครูผู้สอนควรปรับปรุง และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ด้านความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน และครูผู้สอน
- ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน
- ความพึงพอใจระหว่างนักเรียนที่มีต่อศพอ.

3. นักเรียนมีข้อเสนอแนะการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดมงคลวราราม ให้ประสบความสำเร็จ หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อย่างไร โดยพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

3.1 สภาพแวดล้อม

- การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้
- การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3.2 ปัจจัยนำเข้า

- การจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน
- การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในศูนย์ และนอกศูนย์
- การเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน
- การส่งเสริมทุนการศึกษา

3.3 กระบวนการจัดการศึกษา

- การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาเสริม
- การจัดการเรียนการสอนของครูในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส

โคโรนา 2019

3.4 ผลผลิต

ด้านผู้เรียน

- การเสริมสร้างคุณภาพและคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์
- การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนที่พึงประสงค์
- การเสริมสร้างทัศนคติของนักเรียนต่อ ศพอ.
- การเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ด้านครูผู้สอน

- การเสริมสร้างคุณภาพของครูผู้สอน
- การเสริมสร้างความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการสอนของครู
- การเสริมสร้างความมีมนุษยสัมพันธ์ของครู

ด้านความสัมพันธ์

- การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
- การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับชุมชน
- การเสริมสร้างความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ ศพอ.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางจันทนา สิทธิพันธ์
วัน เดือน ปีเกิด	22 กรกฎาคม 2506
สถานที่เกิด	อำเภอจะนะระ จังหวัดนราธิวาส
ประวัติการศึกษา	กศ.บ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา พ.ศ. 2529
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
ตำแหน่ง	วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต

